

Edictis

Sequuntur tituli Edictis:

Liber iste secundus ex principalibus legum voluminibus: Codex diui Iustiniani dicitur. et caterochin id est per eminentiam: vel per antonomasiam id est vice proprii nominis codex appellatur. Sicut se habet urbis et poete aplique vocabuli ut insti. de iur. q. 3 sed sciens. et forte ideo quod codex dicitur a cogendo: cogere enim vel imperare proprium est imperatoris: ut eius nomen denotat. cuius est hic liber. Et hec est scriptura legis viri. ff. de leg. et se. p. l. legis. vel dicitur cogendo id est componendo vel congregando. sicut fructus dicitur. cogi. ff. de peti. here. l. a. pre. §. vl. Sic utre cogere pecus. Iustiniani dicitur ad differentiam trium veterum codicum: hermo geniani. gregoriani. et theodosiani de quibus. j. In intentione domini Iustiniani est ex illis tribus codicibus et extraneis additionibus constitutionibus hunc codicem componere. finis autem huius utilitas summa est: quod hoc opere plecto facili modo erit accessus ad tractatos causarum distinctiones. et quia ex hoc nouo codice resultabit recitatio diuina constitutionum. Et quia non est operum maxima mole pecuniarum.

Codex.

Cogere.

Iustinianus

In nomine domini nostri Iesu christi. domini Iustiniani sacratissimi principis perpetui augusti: repetite plectionis codicis libri primi constitutio prima. de nouo Codice faciendo

Imperator tractaturus de ius. et iur. premitit tres constitutiones que vice obtinent pbenij. In quibus auditorum beniuolentia: docile: et attentum reddit. Et in hac prima constitutione imperat. vetat. premitit. puniat. que quattuor sunt legis virtutes. ff. de leg. et se. p. l. legis. Imperat cum decem philosophis id est virtus prudentibus committit ut codicem componant ut. j. e. §. ideoque ad hoc. vsque illucita tunc. et. Permittit additionem: de ratione: mutationem: ut ibi adicietes. et. Etat ex alio codice recitationem fieri ut si. l. Puniat ut. j. l. pr. §. filii. Docet etiam quod ipse sit aggressus: cuius nadat hec que necessario corrigenda esse. et. et ita quodammodo sui operum commedat.

Hon^o eo. fsc.

De Iustiniano codice confirmando.

Superior constitutio facta fuit: non dum composito hoc codice: hec autem cum iam erat completus ut probatur. §. e. l. §. hisdem prudentibus. et ideo ponit in rubrica de iustiniano codice confirmando: quia antiquum codicem reiecit et hunc confirmat. In principio autem huius constitutionis commendat utilitatem sui operis probando qualiter ad rem publicam spectat Secundo mandatum certis personis reperit instructum et eorum studium comprobatur. Tertio tradit de vi legum. et adijcit de pena allegantium illicitas leges. Circa compilationem autem liberorum legalium colligi potest: quod decem fuerint compositores primi codicis iustiniani ut. §. in p. prima. sicut etiam decem viri fuerunt in petentis tabulis. ff. de ori. iur. l. ij. §. exactis. et vij. dis. c. fuerunt. Tres tres in insti. ut in ph. eiusdem. §. cum hoc deo. et quindecim in compilatione vigentorum ut insti. in ph. §. quod ex oibus. et. j. de. ve. iur. enu. l. ij. §. quod oia. Tres quibus in compilatione non in codicibus. §. ii. pr. Ita dicit glo. §. in p. i. j.

Composito. C.

De emendatione codicis iustiniani et secunda eius editio

Hec constitutio quattuor continet partes. Primo enim dicit qualiter curat componere leges ad negotia dirimenda: quod patet quia iam fecit codicem et confirmat eum

dem. Secundo dicit q post predicti codicē factum: fecit ipse multas constitutio-
nes corrigēs et immutās leges de his q erāt in codice: q p̄missioes cū nō essent
in corpe codicis: mādavit q̄busdā sapientib⁹: vt p̄mū codicē dissoluāt: et istas in-
terferāt: et alias immutāt vt eis videbit⁹: et sic nouū libram faciant. Tercio dicit
hoc esse factū. et i deo mādāt eū suari et nullā aliā impatoris legē nisi de nouo fa-
ciet. Si āt aliqd fuerit scribi necessariū in sp̄ali libro nouellarū noie assignabit
Quarto et vltimo mittit eū tenatoribus cōstantinopolitanis.

**De summa trinitate et fide catholica: vt nemo
de ea publice cōtendere audeat aut disputare.**

- Fides catho.** Iustinian⁹ eq̄tatis iusticieq; statuta inq̄sturus: p̄mittit de summa trinitate
q̄ iusticia sicut ex ei⁹ diffinitioe patet dicit origine. et oīs eq̄tas sp̄lēdesit in lu-
cē: et qz sup̄ summa id est in eternū b̄ndicta trinitate: nostra fides q̄ dicit catholi-
ca id est vniuersalis p̄sistit: ideo de ea ponit. Vel quia tracturus est de iusticia:
de ei⁹ pte p̄cipua prius exordit⁹ id est de religioe. Religiois autē est p̄ncipiū fi-
des: cū oīne qd nō est ex fide sit p̄ctū extra de p̄scrip. c. si. et xviii. q. i. c. j. et no-
stra reparatio a fide sumpsit exordit⁹. et nil boni possit sup̄edificari vbi fidei desi-
cit fundamentū. i. q. j. cum paulus. Ideo iustinianus sui op̄us posuit summam
trinitatem. et fidē catholicam fundamentū. vt dicit glo. hic super rubro. de qua
qz publice tractari sepe non expedit: supponit vt nemo de ea. rē. Et dicit summa
quia maior. i. nmo maxima est oīm rez vt pote cū ab ea tanq̄ a p̄ma causa oīa p̄e-
dunt. j. de ve. iur. eni. l. j. circa p̄n. Trinitas dicitur p̄pter personas que in di-
uinitate consistunt: vt em̄ ali⁹ est pater: alius filius: alius sp̄s sanct⁹. ita alia est p̄-
sona p̄ris: alia filii: alia sp̄s sancti: non tū tres dei sed vn⁹ tū deus: nec tres triū
p̄sonarum sbe: sed vna tantū que greca vocabulo vsyon id est indiuisa substantia
dē. vt. s. e. l. ij. est itaq; vt iam dictū est trinitas in personis: vnitatis in substantia:
deitate: essentia: maiestate: gloriā: eternitate: immēstrate: in cōmutabilitate: in po-
tentia cui laus: honor: virtus: et magnificentia per infinita seculorū secula. Fidel
autē q̄s ponitur p̄ p̄missione vt insti. de re. diu. s. vendit. q̄s dicitur p̄po-
sitiua siue mentis intentio in contractu vel extra contractū ad hibita. vbi fuerit
in re alterius: contrahentis vel nō cōtrahentis adhibita ad eum decipiendū: vlt
vt ei p̄iudicē dicitur mala fides seu intentio: Ceterum si fuerit vt tibi consulas
nec quemq; salas: dicitur bona fides credulitas: et in hac significatione sumitur
hic. Vnde ap̄lus fides est substantia rerū sperandarū argumentū non apparen-
tium. et intellige credulitas non cuiuslibet rei sed circa trinitatē: et ea que salutis
sunt eterne. Et dicitur fides ideo quia fiet. omnino enim futurū est qd speratur.
vel d̄r a fides q̄ grece chōrda dē. Sicut em̄ in cythara chorde p̄sonare debēt ad
p̄ficiendā melodiā: ita et inter amicos animi: ita ad deū et cum deo p̄cora nr̄a et
corda s̄onare et quadrare debēt ad p̄stituendam p̄sonantiā salutarē et celestem
harmoniam. Dicit autē catholica id est vniuersal⁹ et vbiq; p̄orecta. Cū d̄r in re-
gio poemate: In omnē terrā exiuit. Et hinc impator hic: cūctos p̄p̄os inquit.
rē. Que autē sit fides catholica. et qd de indiuidua trinitate ac incarnatione verbi
credere debeam⁹: alio: est materia. q̄ p̄s hoc opusculū vel capere: vlt p̄fessio
nr̄a explicare qat. Credim⁹ āt auctoritatē ap̄loꝝ et euāgelistaz: ceterozq; ecclie
dei fūdatoz. Itē cōcilioꝝ q̄ttuor: vniceni: cōstantinopolitan: calcedoni: et eph̄s̄i-
ni: vt. infra. e. l. cunctos. et. l. victor. s. suscipimus. Male autem credentes mul-
tis penis afficiuntur. que explicantur. s̄ra. de here. et. ma. l. j. ij. et. l. qm̄. Sed

Ordinis

et qdam ponunt. infra. e. l. j. §. reliquos. r. l. nullus. §. sciant. r. §. qui vero. **Be-
ne credentes** premio vite eterne afficiunt: si in aqua et spiritu renati: et tabulam
penitentie post naufragium peccati arripuerint vt. infra. l. j. §. hanc.

De sacrosanctis ecclesijs: et de reb⁹: et priuilegijs. eaz

Quia mater fidei et religionis est ecclesia vt. §. e. iubemus. ij. in fi. j. rño. ido
de sacrosanc. ecc. ponit. Qui ecclesie opus est rebus tam diuino cultui: q̄ psonarū
ibidē deseruitium vsui suppeditantib⁹: Si quidē res sunt necessarie his qui in
ecclesijs obsecundant diuinis ministerijs: qui em̄ altario seruit: de altari etiam
vivere debet. fm̄ aplm̄. Ideo subiungit de reb⁹. In quibus qm̄ ecclesie multis
gaudēt priuilegijs eaz adducit §. pri. Ecclesia at̄ m̄tis modis dicit. aliqui d^r: locus
consecratus parietibus circūdar⁹ vbi consueuerit deū timentes peccatorū veni⁹
niā postulare. vt in aut. vt lice. m̄ et ante. §. qz vero cōperunt. Et in hac signi-
ficatione sortitur priuilegia multa et est vnū quia nō pcedit humanis corporibus
vt ibi sepeliantur vel vt morent̄ in choro cum clericis. infra. e. l. nemo. Et alia
duo notant̄ in defensione fugientium et q̄ te orantū vt. §. de his qui ad ecc. p̄su.
l. pe. r. vl. Et vnū in autoritate q̄ manumissioni p̄stat: quasi ipsa sit coram iu-
dice facta vt. §. de his qui in ecc. manu. l. ij. et aliud in phibita habitatione vt.
infra. de iude. et cel. l. in sinagoga. Sequens in phibita omnino eius alienatio
ne etiam si monachi fame perirent. vt in aut. de allē. et emph. §. et quoniam. Se-
cundo est ecclesia oīm fidelium collectio. Et in hac significatione: multa sortitur
priuilegia circa dignitates que denegantur hereticis: et conceduntur fidelibus. §.
de epi. au. l. nemo. et. l. iubemus. et in aut. ius iuran. quod presta. ab his. q̄ ad.
Tercio d^r: ecclesia persona constituta ad seruiendum deo: vel collectio persona-
rum plurium ad idem destinata. Et in hac significatione multa sortitur priuile-
gia. infra. e. l. pe. et vl. et. infra. e. l. j. et. de here. insti. l. collegium.

Ecclesia.

De episcopis et clericis: orphanotrophijs: et reno- dochijs: prochorotrophijs: r̄ assisterijs et monachis et priuilegijs eoz: et castrensi peculio: et de redimen- dis capitulis: r̄ de nuptijs clericoz: vetitis seu pmissis.

Inter clericos episcopus maiorem obtinet gradum: est em̄ episcopatus culmē
dignitatum vt dicit glo. in. c. ij. de p̄b. li. vj. Et d^r: eps ab epi. qd̄ est sapza. et
scopos qd̄ est speculatio: itaqz inspector vel superintendēs dici p̄r viij. q. j. q̄ epif-
copatu. et. xij. dis. clericos. hz em̄ supintēdere circ̄ cle. r̄ circa oēs s̄bditos. xvj.
q. viij. oēs basilice. Sic et in archiepo: et p̄tarcha. vt in aut. e. ti. §. sanctissimus
et. §. vt antē ois. viij. et p̄t dici in eminētī specula: exemplo rectori. p̄ntie p̄ntu-
tis. vt. infra. de. pri. car. l. j. Clericus autem d^r: a clericos quod est fors: qz i forte
domini electi sunt. e. cum scdm̄ apostolū de p̄b. et o. c. clericos. Horum officium
est vt deo fiant. sua distribuāt: ludis se nō imisceant. nec spectaculū: nō fiducijs
onibus p̄ publicis tributis: vel p̄ductionib⁹ alienaz possessionū: nec curatores:
vel pcuratores litium: non passim tutelis se imisceant. infra. e. l. ij. et. l. decer-
nimus et in aut. e. ti. §. p̄bros. In castrensi peculio clericoz distinguitur epus
ab alijs clericis. Itā epus hoc ipso qz epus est: sui iuris est: sicut et in multis alijs
aigmitatib⁹ est. vt in aut. p̄b. q̄ de dig. §. pe. et antepe. et ideo non dicitur habe-
re peculium vt. infra. de in offi. tel. l. vl. Sed patrimonium vel res suas p̄uas

Ep̄us.

**Cleric⁹.
Honestas cle.**

Res clericoz

in quibus licet ei testari si pbatu fuerit eis habuisse ante epatus. vel post epatu iure
 tu cognationis vsqz ad quartu gradu. Cetera aut res resnatu domino ecclesie.
 Presbiter aut vel qs clericus: bene possunt esse in parentu potestate: et res ad
 se pntes habet in quasi castre si peculio: vt et testari possint in eis. ita tu vt pa
 retes eoz legitima ferat. vt in aut. e. ti. h. presbiteros aut. Redemptio aut capti
 uorum p que fieri debeat. et qliter habet. j. e. nulli. et in aut de eccle. n. h. si qs
 aut. Qu aut clerici nuptias pstrahere pnt. habet in aut de mona. h. qd fieri. r in
 aut. quo. opoz. epos. h. neqz aut. r de nup. h. s. et si qs. et extra. qui. cie. vel vo. p
 totum. Couersano aut mulier oimodo est interdicta epis r monachis. alioquin
 epus puatur episcopatu. presbiteri aut et diaconi et subdiaconi: cu eis psonis q
 effigiant omne suspicionē vt cum matrib⁹ et forozib⁹ puerari pnt vt in aut. e. ti
 h. pbrs. r quomodo opoz. mona. viuere. h. non ingredient. de hoc: de coha. cle. et
 mul. Orphanotrophij sunt receptatores pueroz ambobus parentib⁹ orbatozib⁹.
 Orphanotrophij sunt gubernatores pauperu infantu. Ptochothropij. sunt pau
 perum sustentatores. Assisterie aut sunt femine debilib⁹ sustentatrices Xenon lo
 cus est vbi pauperes pegrini recipiunt. Hierotocumū est locus vbi fenēs r vall
 tudinarij et ppter senectute tū infirmi homines curant glo. in. c. tributū. h. sac
 cim⁹ xxij. q. viij. hinc dicit glo. i. c. iij. d. reli. vo pontif. in bepho. hieron. orpho
 ptochothoz xenon. Infirmus: vetulus: puer: orphanus. et pegrinus.

Nuptie cleri.

Orphanotro
 phi.
 Orphanotrophij
 Ptochothropij.
 Assisterie.
 Hierotocumū
 Xenon.

**De episcopali audiētia. et de diuersis capitulis q ad
 sus curamqz et reuerentiam pertinent pontificali**

Episcopalis audi.

Episcopalis audientia est iurisdicatio ipsius epi qz habet in suos clericos qnqz
 ex necessitate vt si clericus pueniat civilit vel p crimie ecclesiastico vt in aut. de
 mand. prin. h. si vero canonicū et in. e. si qs ptra de fo. ppe. Qnqz ex voluntate vt
 j. e. si quis ex pntu. sez de causa pecuniaria nō criminali. vt. ff. de arb. l. nō distin
 guem⁹. h. item iul. et hoc cu eligi vt arbitrer Sed r vt iudex ordinarius eligi
 potest vt. infra. e. epale. r. ff. de iud. l. j. Aliqn etiam desiderat ex necessitate in
 quibusdam negotijs q nō omnino formā iudicij habent vt in alienatide rei ecclesie
 stice vt in aut. de alie et emphi. h. p eos vo et. h. ab illis. et in ti. de anna. excep.
 .l. vt perfectius. et. j. e. l. si pns. Ad curam autem et reuerentiā. id est ad reue
 rendam sollicitudinē epi multa spectant: sez vt curaz habeat de incarceratis. et
 de redēptione captiuozū. r vt puniantur damnati. et similia vt. infra. e. l. addit
 tos. et. l. iudices. et. l. christianos. et in aut. de sanc. epi. h. pe.

Epi cura.

De hereticis et manicheis et samaritanis:

Hereticus.

De ministris catholice fidei et eorum priuilegijs dixit nunc de aduersarijs r
 eoz penis. sez de hereticis in genere. r spēaliter de manicheis r samaritanis q p
 fidozes hereticis sūt r maion digni pēa. Est at heretic⁹ q vt leui argusito a iudi
 cio catholice religiōis r tramite detect⁹ fuerit deuiare vt. j. e. l. ij. vl q nō ē mēs
 bñ fidei catholice ecclesie. vl q est diuersa r heresū vt i aut. de put. dot. coll. viij.
 vl q nō credit sm qd pdicat qtuoz pēlia vt. j. e. l. qd qz. dz ab herome qd est
 opo seu eligo. vñ etiā apheress q apud nros ablatio dz r diress q ē diuisio: et
 syneresis q ē diuisoz pūctio. Dicit itaqz heres opatio siue electio. eligū est he
 retic sectā spēalē: r catholice religiōi pstrariā vl diuersā. Cetero i paradox. Est
 qz in ea heres q nullū seqt florē orōis. Hereticoz at qdā pdicant turpiora et in
 maximis sunt errore: vt Manichei. samaritani. borbozite. pagani. montanise.

Heretis.

Lo dicis

tasco drogi r ophyte: q̄b' oib' ois legitim' act' interdicend' ē. vt. j. e. q̄cunges
et. l. multi. s̄ idcirco. r cū alijs hoibus nihil ex legibus vel morib' hñt cōe et
ofo in rei lese mate. tenent. ltra. e. l. manicheos: Et sunt manichei q̄ xpm̄ dicūt
nō esse vt dicit glo. s. vic. l. manicheos r extiterūt a q̄dā p̄sa q̄ vocat' est manes.
hic duas naturas r duas substantias introduxit. i. bonā r malā: r aīas ex deo q̄
s̄ ex aliquo fonte manare asseruit: testifi. vetus respūnt: nouū ex pre recipiunt.
ita dicit ter. xiiij. q. iij. c. q̄dam. vbi varie secte hereticorum: r in. l. arriani. s.
multi heretici nominant. q̄ oēs. in dic. c. quidam exponunt.

Manichei

Sanctum baptisma reiteret

Rebaptisare baptisatū gen' ē hereticis iō p' hereticos ponit hec materia pro
hibēs ne scñs baptisina dñi reiteret. Et quidē si certū ē aliquē esse baptizatū sē
nō o cōet itex baptizari: alioq̄n baptizato r baptizati vltimū supplicii imponit
q̄s morē interpretatur. j. e. l. ij. vbi aūt aliq̄s nō ē baptizat' sē: s̄ xpian' tñ et
ita c̄ cathecumin' vel cathecizat' vel inicitat' ministerijs orthodoxoꝝ: p̄ oītea bap
tizat' s̄m morē hereticoꝝ. imponit baptizati r baptizato pena exilij r. x. librar
auri. j. e. l. vl. de hoc l. c. ij. r. c. q̄dā de here. r i ti. de sacra. nō iter. p. to.

Bap. reiteras

De apostasis

Apostate plus q̄ heretici sunt: r sunt hi q̄ noīe xpianitatis inducti sacrificia
pōtea fecerint: vel faciēda mandauerint: fidē polluēdo q̄ deo dedicauerunt r p
vadam diu ini ministerij in pphana migrando. Et q̄m̄ apostasia a n̄is dicitur
refugiū vel rebellio. Inde apostata. Et q̄ sit eoꝝ pena ponit hic in. l. j. ij. r. iij:
et in. l. apostataꝝ. r. in. c. pe. r si. extra. e. ti.

Apostate

Nemini licere signum saluatoris xpi in silice vel marmore vel humi sculpere aut pingere

Signū crucis humi ponere est p̄rariū religioni: est em̄ ab hoib' adorandum
et venerandū: r si in manib' alicui' gestat ei debem' cū deuotione assurgere: r si
alicubi positū emineat: honorē debem' impēdere: Ideo p̄hibet hic ne humi po
nat: vel in aliq̄ materia humi posita sculpat aut depingat: ne pedib' cōculcetur.
Qui posuerit vel posuit nō leuauerit grauissima pena mulctat q̄ morē iuterp̄
tamur. ff. de pe. l. vl. r. j. e. l. j. de adozatōe crucis habet de p. vil. iij. crucis et
in. c. si canonici. s̄. fi. li. vi. r in clesi. vna. de sum. trini.

Crucis signū

Adora. crucis

De iudeis et celicolis

Iudei anteq̄ dñm n̄m crucifigerēt nō grauabāt imo p̄uilegijs gaudebāt et
p̄p̄s peculiaris vel specialis dñi dicebant: dicti em̄ erāt iudei quasi deū viden
tes s̄m in terptatōem Jo. an. sup rubro extra. e. ti. vel dicunt a iuda q̄ ille trib'
erat p̄stantior ceteris arch. lvi. dil. dñs. Postea aūt perdidērūt p̄uilegia sua ex
delicto. j. e. l. iustio: Ita vt nō i merito de eis dicit' sit: hō cū i honore eēt nō intel
sepiend' ē intelligere noluit: reputat' est iumētis illis illis fac'. Iudei em̄ v̄t̄pli
nio. li. xiiij. na. bis. scribit: gens ē stumelia nūminū iustig n̄is: Et ideo ab omnibus
dignitatib' r officijs publicis inter xpianos repellunt: j. e. l. vl. Celicole aūt di
cunt q̄ celum quasi deū colūt: vel celi planetas s̄z solem: lunā vel stellas. Et hi lic
et xpiani sunt: ceteroꝝ tamē hereticoꝝ penā p̄atiunt: nisi respiciāt r ad vena
tōem xpianā p̄uertant: q̄ q̄d em̄ a fide xpiana discrepat: legi xpiane cōtrariū est.

Iudei

Celicole

Planetiste infra. e. l. celicolaz. bi z planetiste appellantur. j

¶ Ille christianū mancipiū heretic⁹ vel pagan⁹ vel iudeus habeat vel possideat: vel circumcidat

Mancipiū xpianū

¶ Mancipiū xpianū. i. serū ab heretico pagano vel iudeo, possideri nō debet si ue erat xpianū tpe emptōis siue post emptōem fuerit factus xpianū vel desiderat fieri: debet est iudeus istud venale exhibere infra mēsem z iusta pditōe vendere nō amplī. xii. solidis. i. aureis: q̄ si p̄ncipale id retinere ptendit: et mancipiū et precium pdit. l. j. z. ij. de iudeis extra. r. s. de epi. r. cle. l. vl. r. j. e. l. j. in. fi. Itē imponit capitalis pena heretico hoc ip̄o q̄ habuit. vt infra. e. l. j. vel circumcidat vt ibi. de hoc. liiij. vis. fraternitatem.

Pagani

**¶ Inuit
¶ Persus**

paganorū tē.

Pantheon

De paganis z templis z sacrificijs eorum

¶ Pagani. i. saraceni dicūt q̄ deos inūeros deasq̄ imo demōes colūt z adorāt. Et dicit̄ ē pagan⁹. i. villan⁹ hoc ē in villa nar⁹ nā cū iuxta fontē q̄ grece pigi dicit villa fieri pfuerit deductū ē vocabulū pagan⁹. i. villan⁹ Inuit. citū falsū pducere testē ē. paganū possis. Et Persi⁹. Ipe ego semipagan⁹: ibinc z pagan⁹ dicit q̄ nō est miles. L. d. inoffi. testa. l. n. Inde z pagan⁹ dicit p̄t̄ q̄ quis militiā fidei or thodore nō suscepit: z in pagis hoc est sepanis z diuersis sectis a fide nra detineatur. z sic capit toto hoc titulo. Tales sacrificia sua puta cū imolatōe bidentū: aut alias pecudū ac exenteratōe extorū inspectōe q̄ illū z intestinorū: ac alijs suplicia ofijs diuinatōibus facere p̄hibent. Itē tēpla sua clausa habeāt sub pena mori: et amissionē bonorū. infra. e. l. j. Itē oīa tēpla paganorū applicant̄ reip. vt inperator ea vbi cūq̄ velit p̄ offit daret: sicut pboca cesar. fecit b̄ro Bonifacio de templo qd̄ vocabat̄ pantheon: id est oīm deorum. infra. e. l. omnia.

¶ De his q̄ ad ecclesias pfugiunt vel ibi exclamant et ne quis ab ecclesia extrahatur

¶ Fugientes ad eccliam

¶ Inter cetera p̄uilegia q̄ habet ecclesia: hoc p̄cipuū ē ne pfugietes ad eā alicuius temeraria auctoritate abstrahant. cū tali distinctōe: sint liberi vel sui. Si sui vel coloni vel ascripticij: vel liberi vel alie p̄sone de alicui⁹ familia: tales sine magna moza restituunt̄ dñis suis: vindicantib⁹ in eos vbi acriter deliquerūt. Aut si non deliquerunt acriter: fiat remissio ex humanitate intercedēte religioso ycono: z factō p̄suto a dño q̄ ob eam illam nō ledat eos. j. e. p̄nti. s. sane. z lege si seru⁹ cuiusq̄ z i. aut. de sanc. epi. s. si q̄s aut ad monasticā: hoc si s̄n⁹ pfugerit ad ecclesias sine armis: Alioq̄n p̄tinuo dño vel a q̄ recessit indicet: si ei copia abstrahandi deneget: z hoc vbi pfugit ad eccliāz p̄p̄t suū delictū. Alioq̄n si p̄p̄t sententiā dñi cōpellat̄ dñs viderē ipm̄ bonis pditōib⁹. i. ne amplī reuertat̄ in p̄tate dñi. ff. de his q̄ sūt sui vel alie. l. ij. nisi forte sui mallēt redire: z tunc restituent̄ vt dicit̄ ē. j. e. l. vl. in fi. Si aut̄ liberi pfugerūt ad eccliāz: aut hereticorū: aut xpianū vel iudei. Si heretici vel iudei: nō suscipiant̄ vel retineant̄ nisi puert vel reuertenti velint ad fidē. infra. e. l. j. Si aut̄ xpiani: habēt p̄missiōem securitatis a p̄sidente loci vsq̄ ad. xxx. dies. rē. vt in aut. de man. p̄n. s. led. neq̄ et fiat postea vt. j. e. l. p̄nti S; si q̄s temeritate sua pfuga extraxerit de ecclesia aut extrahere conat⁹ fuerit. t̄q̄ crimine lese maie. cōmissō t̄ nec z vltimū supplicij patiet. j. e. l. fidelē et. l. vl. i. p̄n. nisi p̄uga erat homicida vel adulter vel raptor d̄ginū. vt in aut. d̄ man. p̄n. s. neq̄ aut̄ homicidīs de hoc in. c. inē alia. r. c. fi. extra de imm. eccle.

Extra. l. ecc. aliquādo

De his qui in ecclesia manumittuntur

Sicut ecclesia fugiētibz fauērita et manumittēdis qz in ecclesia corā epō et sub aspectu plebis manumissus: p inde habet ac si apud iudicē manumissus eēt. Haz iste due spēz manumissionis parificat vt inst. de liber. §. j. Ita tū q' manumittēs suā pnatā scripturā de libertate dāda exponat. In q' et sigillū suū dz apponere vt j. e. l. j. Quid aut sit manumissio dixi in. ff. in ppuo. ti.

Manumittā ecclesia

De legibus et constitutionibus principū: et edictis

De diuinis dictū est: nūc de hūanis sacris: nā leges sacre sunt. j. e. l. leges sacrasissime: q' pstringunt hōim vitas ad sancte beateqz viuendū. Lex qñqz ponit stricte p statuto ppli romani: qñqz large p omni rōnabili statuto et ita regula ē iustor et iustor vt dicit in translatōe greca. ff. e. l. ii. Unde dz. ipi legē nō habēt sibi ipis lex sunt. Constitutio dō pncipis et edictū legis ptes sunt: et differt cōstitutō ab edicto. qz cōstitutio pōt eē generalis et spēialis. vt in. ff. de pti. pñ. l. j. h. b. sūt et h. plane. Edictū vero est pncipis generale statutū. infra. e. l. iii. de his dixi. ff. de leg. et ff. de cōsti. pñ.

Lex

Cōsti. pncipis Edictū

De mandatis principum

Quia mādata sunt pstitutōes spēales pncipis: iō post ti. pr. ponit. Est enim mandatū nō q'libet pstitutio: s; ea dūtaxat q' pcepit impator: q'liter is q' eligit magistrat' laudabil' gubernare puincia possit. et id dz sanctio. vt i aut. de mā. pñ. et p totā legē illā docet ingrat' q'liter debeat se habere. Et differt mandatū a pstitutōe: sicut spēz a suo genere. Circa mādata aut hoc generale. ē: siāt vel non fiant q'ia administratōis gerēde: vt nō credat aliqz ea hēre nisi sacras lras pncipis ostēdat: et ita plus credit hoc casu lris q' testibz. §. de epi. et cle. l. si q' §. vi. In pcuratore aut q' agit noie meo: nō exquiri habeat lras vel nō: s; q'liter cōg. p'z se habere mādātū vel caueat rē ratā dominū habitur. infra de pcur. l. j.

Mandatū

De senatusconsultis

De materia huius ti. dixi. ff. e. ti. et de ori. iur.

De veteri iure enucleādo: et de auctoritate iurisperdentū qui indigestis referuntur

Due ptes legis scz cōstitutio: et senatuscōsultū expedite sunt: supest de plebiscitis et ptozū edictis: et ita de enucleatōe veteris iuris: in cōpositōe est veteris iuris q'dam maiorē: quidam minorē sciam habuerūt: de quibus hic. Dicit aut vet' ius q' ab urbe roma cōdita et romuleis t'pibus: vsqz ad t'pā iustimiani: fere p mille q'dringētos annos cōfusa ista iura fuerūt. vt infra. e. l. i. §. j. ibi reperimus aut et §. cūqz hec materia. et l. ii. §. hūso. Enucleandū aut dz qz sicut in iuce primo qd est amax inuenit. Ita et in isto veteri iure erant tot multitudinis acerbitates: q' nemo eas legere vel intelligere poterat. Itē sicut in nucleos testa dura inuenit ita ibi vire et imiqz erant sentētie fm Azo. Itē sicut nucle' q'dā inutili pellicula tenetur: ita et in illa multitudine tanta: sublata sup'uitate antiqua: et necessariis et vtilibz collectis. put melius pōt. infra. e. l. ii. §. sed et si aliqd. Iniungit aut qz butāā discretissimis viris: cū sūma puidentia hāc enucleatōem faceres: q' extende bat in duo pene milia librozū: et plus q' trecies centena milia versū: id est pagra p'boz vel responsoz. vt infra. e. l. ii. §. sed cum omnia.

Vetus ius Enucleare

De iuris et facti ignorantia

Ignorantia

¶ Quia leges ab omnib⁹ sciri debent ⁊ intelligi: ignorantia aut⁹ tam in iure: q̄ facto: sepe in pactis ⁊ causis p̄tendit: ideo de ea dixim⁹. ff. e. ti. plene.

De precib⁹ imperatori offerendis ⁊ de quibus rebus supplicare liceat. vel nonImperator precibus ad eund⁹

¶ Quia dñs impator caput est et minister ac executor legi⁹ de q̄bus. s̄. ideo de ipso p̄mo videamus: sed qz non temere sed p̄ p̄ces est ad eundus: qualiter hoc fieri debeat ⁊ de q̄bus reb⁹ sibi liceat supplicari hic tractat. Et quidē offerunt p̄s derata p̄suetudine ⁊ iure. Cōsuetudine vt qz pileo ⁊ pallio relecto: genib⁹ flexis p̄ces porrigēde sunt. Iure qz breuiter est ei exponendū negociū: ea vicz tm̄ verba de quoz sensu inter p̄tes fuerit dubitatū. j. e. l. vl. Licet aut⁹ supplicare p̄ hereticis vt fecit papa. s̄. de sū. tri. l. vl. s̄. sed qz gremiū. Itē supplicare licz p̄ minore damnato a p̄ncipe: quōqz licet raro: p̄mittit supplicare p̄ bñficio in inte. res. dū minor dicit se p̄ditum ab aduocatis. ff. de mino. l. minor aut⁹ s̄. si aut⁹. Itē dū rante officio p̄sidis eius subiecti supplicare possunt p̄ncipi vt furū eius puniat. in aut. vt iudic. sine q̄quo suff. s̄. si q̄s aut⁹ p̄ter. Item cū ordinatio clericoz facta ē per peccūas vt in aut. quōd opoz. epi. s̄. vl. Et in casu. l. quoridē. j. e. Et in his que non sunt s̄ico damnosa. vt infra. e. l. nec dānosa. Itē in his q̄ non sunt iuri cōtra ria: alias rescriptum impetratū non tenet: sed dicit subrepticū. infra. e. l. rescripta: de q̄bus pleni⁹ dicemus infra si p̄tra ius vel vii. pub.

Supplicare

Supplicatiois effectus

Quā libellus p̄ncipi datus facit litis p̄testatōem

¶ De supplicatiōe p̄ncipi facta i genere. s̄. dixit nūc de ei⁹ effectu. Est aut⁹ effectus supplicatiōis q̄ p̄ncipi porrigit: qz si impator ad eā rescribat: vicē obtineat litis p̄testate q̄ntū ad hoc vt p̄petuē in. xxx. vel forte in. xl. annos: sicut in p̄testatiōe d̄. infra de anna. excep. l. j. ⁊ ita p̄t intelligi qd̄ d̄. ff. de act. ⁊ ob. l. p̄stitutiō nibus. Hec tm̄ non habēt locū in qualibet actōe: sed in p̄tozia ⁊ annali vt ē iniur. vi bo. rap. ⁊ qd̄ me. cā. q̄ nō sunt rei p̄secutorie. ff. de act. ⁊ ob. l. in honorarijs. cū uiles em̄ solius ⁊ cōibus modis tm̄ p̄petuant: vt p̄testatōe: executoris p̄ntiōe: debiti agnitōe: nō aut⁹ sola libelli oblatōe. vt. j. de p̄scrip. xxx. ann. l. si quis: ⁊ l. cū notissimi. Est ergo mens tituli: qz sicut p̄tozie ⁊ annales actōes: q̄ de sui natura t̄pales sunt ⁊ anno expirat: p̄ litis p̄tes. p̄petuē: ⁊ sunt postea p̄petua ad agē dū. vt insti. de p̄pe. ⁊ t̄p. act. s̄. penales. l. cū mora. C. de t̄rafac. ⁊ lbi bar. Ita et in eis actō annalis p̄petuat si libellus p̄ncipi porrigit ⁊ ille ad eū rescribat. j. l. j. ⁊ ij. Secus si alij iudici offerat. dic. l. p̄stitutiōib⁹. ff. de act. ⁊ ob. ⁊ ex his etiam casibus sit actō annalis t̄rafactoria ad heredes. vel p̄tra: vt dic. s̄. penales. ⁊ dic. l. p̄stitutiōib⁹. In casib⁹ tm̄ etiā ciuiles actōes p̄petuant sola libelli oblatōe. hoc cū impediōz litē cōtes. p̄tra reū: vel p̄pter furoz sūū: vel dignitatē vel absētiā: vel infantia. vt infra de ann. excep. l. vt p̄fectius.

Libelli oblatio facta p̄ncipi.

Et lite pendente: vel post puocatio nem: vel post diffinitiuam sententiam nulli liceat supplicare imperatori

¶ Quā sit supplicandum vel non ponit: scilicet pendente lite p̄ncipalis cause vel post puocatiōē scilicet pendente causa appellatiōis: aut post diffinitiuam:

seque non potest retractari post appellatōem. his tñ modis supplicare non licet
Ante litē aut p̄testatā si supplicetur: admittit supplicatio p̄ executione iuris ci-
uili: vel iusticia cōmuni: si tñ p̄feso: vel defensor: loci primo fuit aditus q̄ circa
iure cōmune p̄tes suas ad plenū potuerit accomodare vt in aut. de man. p̄un. §
sit tibi vt differen. iudi. in p̄n. Si aut fiat supplicatio vt de p̄uilegiū tenet etiā
his p̄termisissis: quia nec sufficientes esse potuerunt in dando p̄uilegiū. Si nō
post litē nullo modo tenet. vt in rubro. r. j. e. l. vl. In casibus tamen supplicat
etiam pendente lite: hoc est vt edant̄ acta: vel sententia. j. e. l. ij. vel alius affocie
tur iudex: vel vt terminet cā: vel vt citius finiat vt in aut. in me. litis non: p̄fer:
sa. fol. § sup hoc. coll. viij. Et habet locum hec rubrica quando supplicatur pro
his que sunt inter partes in lite. pro his autem que non sunt in controuersia licet
supplicare etiam quādo cūq̄.

Supplicatio
quā admittit

Si cōtra ius vel vtilitatē publicā: vel per men- daciū fuerit aliquid postulatū vel impetratum

Si rescriptū vel p̄uilegiū p̄tra ius dei: aploꝝ: euāgelistaz: p̄betaz: indul-
get. oio rescriptū. qz sup̄ioris legē tollere non poterit. clem. ne romani. de elec.
p̄t tñ distinguere p̄ qualitate p̄sonaz ⁊ publica vtilitate de q̄ hic late p̄ doc. ⁊ in
c. si. de consue. Si aut sit p̄tra ius humanū. Aut est in lesione alterius: aut nō Si
est in lesioe: si qdē ledat in eo qd ei cōpetit de iure naturali: nullū est p̄uilegiū
vel rescriptū: quia iura naturalia dicunt̄ īmmutabilia insti. de iur. na. § p̄. fall. in
casib⁹. j. de quadri. p̄feri. l. vl. ⁊ de vendi. re. ff. l. j. Si aut ledat in iure ciuili:
p̄tra circa actōes q̄ oēs inducte sunt a iure ciuili. ff. de ori. iur. l. ij. et ita q̄ ius
oio p̄imatur: vel ex toto agēdi vneget p̄tās: et tunc nō tenet. vt. j. e. l. vl. Nec
est verisimile est q̄ impator voluerit concedere p̄uilegiū cum tanto p̄iudicio
cū ip̄e iudicibus cōmittat ne rescripta p̄tra leges admittat. j. e. l. vl. ⁊. j. de f. off.
resta. l. si qm̄ in p̄n. Si aut non p̄imat sed differat. bene tenet vt. s. de p̄ci. impe.
off. l. q̄iens. ⁊. j. e. sacrilegij. Si aut rescriptū indulget p̄tra publicā vtilitatem
nō tenet sed oportet q̄ fiat sc̄da iustia. vt dixi. s. de p̄ci. impa. off. Abi aut: p̄ mē-
daciū impetrat siue quis mentat̄ p̄ncipi in iure scripto: in q̄ tñ nō ē verisimile p̄n-
cipē decipi: qz in scrinio ei⁹ p̄toris oia sunt p̄dita iura. j. de testa. l. oīm. ⁊. c. j.
de cōsti. li. vi. sc̄z dicendo aliter legē statuerē q̄ statuat vel in iure nō scripto: id
est p̄suetudine in q̄ facili⁹ p̄t decipi p̄nceps dic. c. j. Siue mentiat̄ in facto dicē
di se nō accepisse pecuniā mutuo. ⁊c. Siue mentiat̄ in fraudē tacendo vt qz cum
sit libertus alienus: hoc tacito faciat se arrogari vt ingenuū: cū nō possit de iure.
ff. de adop. l. nec libertū. Vel tanq̄ dñs rei: vel e creditor pecunie impetrat r̄ scri-
ptū ad iudicē certū de agendo hoc tacito q̄ possessor vel debitor sit iā ab eo abso-
lut⁹. tenet rescriptū in his omnib⁹ mendacijs impetratū: vt tñ datus iudex pro
tenore veritatis cām examinet ⁊ eam dīstinet nō p̄ affirmatōe dep̄cantis: id est
p̄ mendacijs in dep̄cando admissis. vt infra. e. l. j. p̄scriptione.

Rescriptū cō-
tra ius

Cōtra publicā
cā vtilitatem
per mēdaciū

De diuersis rescriptis et pragma- ticis sanctionibus

Supra de rescriptis cōtra ius elicitis in specie: nūc ponit̄ in genere dices de
diuersis: id est varijs rescriptis: sicut et illa rubrica in. ff. intelligit̄ de diuer. et
tempo. p̄scrip. Rescripta aut indulgent̄ p̄posito die ⁊ consule. licet illud de cons-
ule hodie ex consuetudine non seruet̄. vt infra. e. l. si qua beneficia. Item dices

Rescriptio quō
cōficienda

- Murex** Incarnationis dñi expmif: vt inchoet instrumentū auctore do: r supponit iudicō et nominabit impator r ei⁹ imperij ips vt in aut. vt ppo. no. impera. docu. coll. v. Itē debet scribi rescriptū purpurea scriptura: r signari ardore cocci muricis et triti coccinij. Est etiā murex quidā piscis ex cui⁹ sanguie tingitur purpura. Itē debet r impator se subscribere. infra. e. l. sacri affatus. Item debet subijci annotatio: qua ptineatur iter quos: r ad quem iudicē r p quā psonā fuerit dictata iustio pncipis: id est ipm rescriptū: vt in aut. vt diui iust. coll. viij. Item semp debz inseri illa conditio: si pces. veritati nitant r si non monstret inserta non valet rescriptū. vt infra. e. l. vl. Et qd dictum est in rescriptis seruat in pragmaticis sanctionib⁹. Est autē annotatio rescriptū pncipis ei⁹ pprio motu indultū. Pragmatica sanctio est qd pñlio pcerū pnceps statuit r sancit. nec indulget sup pñat⁹ ne gocijs singloz sed vniuersitatū. vl. j. e. l. vl. §. vl. pragma em cā dicit hunc pragmatica sanctio: questio que cautatiua est r cum cause cognitioe fit vt dicit glo. in c. j. extra de rer. pnu.

De statuīs r imaginibus

- Statua** Quia p rescripta pcedebant fieri i imagines in suū aut alienū honorem ido de his pōit. Et est differētia inter statuā r imaginē quia in statua nihil est qd hoīs effigiem nō designet. In imagine autē sic nā est sola pictura r multe partes q nō designant membra hoīs vt dicit glo. sup rubro. Erat olim vsus statuaz apud baros frequens a romanis postea vsurpatus est in signum deificanōis: putabāt em ex bonis huius vite: alterius vite beatitudinem futurā. Qd diui pncipes ex toto tollere nō poterunt: sed sine suo pñlegio erigi statuā pñbuerūt penaz cōtrauentibus irrogantes. vt infra. e. l. j.

De his qui ad statuas confugiunt

- Confugiens ad statuas** Confugiens ad statuas: si quidem iusto timore alioz: ne sentant in eos: fm leges vindicent. Si vero pfugiūt p maliciā hoc ē iudice causa: vel blasphemie nā psumitur aliqz deliquisse: vinculis publicis mancipent. ff. de pe. l. capitalium. §. ad statuas. fa. in si. de his qui sunt sui. §. si. Si autem quis confugerit ad summi regis statuam vel imaginem: id est ad omnipotentis dei ecclesiā: turpiter in de non extrahatur. vt dixi. §. de his qui ad eccle. con.

De officio pfecti orientis r illirici

- Māgistr⁹ ma. Minores Medij Prefect⁹ orientis r illirici** De pncipe qui caput est omnū magistratū diximus. Nūc de alijs magistratibus qui sunt pncipis tanq capitis membra. vt. j. ad. l. iul. ma. l. q̄ quis horum alij sunt maiores: alij minores. alij medij. Maiores vt illustres qualis est pfectus pretorio orientis. Itē illirici. Itē a frice. Itē vrbis rome Minores sunt clarissimi. puta pfides puincia. Medij sunt spectabiles. vel p̄d̄sul: pfect⁹ egipti qui dē augustalis vt dixi. ff. de off. p̄fec. aug. Excellentiores pfecti sunt: pfectus pretorio orientis. r illirici: quoz offi. iū est vt ab eoz sententis nō appellet Itē nec ptra eoz sententias datur restitutio nisi ab ipis. Item cōdere possunt leges: vt in nō sint p̄trarie generalib⁹ legibus vel cōstitutionib⁹. infra. e. l. formā Et sūp̄st hie imperator exordium ab illustribus: hoc est a pfectis p̄torio quasi a maioribus quimāiores sunt dignitate r admini. stratione. Sed in. ff. exordium sump̄st a sup̄illustribus: hoc est a consulis qui sup̄illustres dignitatez habēt vt in aut. vt ab illustri. r qui supra. eā. dig. Est autem illiria vel illiris puincia cui⁹ fines latissimi sunt: quippe que intra italiā: superforē q̄ germaniā: mace

Illiria

Ordinis

doniam: thraciam: epirom & adriaticum synum: danubiūq; continetur. Air. j. en. Illiricos penetrare sinus. rē.

De officio p̄fecti pretorio affrice cuiusq; dioceſeos ſtatu

Et hic illuſtris eſt ſicut ſuperior: & eſt ei⁹ ſedes carthago vt in. l. j. huius tit. circa mediu cuius officiu eſt vt milites p̄ſtituat p̄ quos p̄uincie iudicent & defendātur. vt infra. l. ij. Itē ſi viderit caſteila & ciuitates minime magnitudinis eſſe poterit ad talē formaz redigere vt p̄ paucos melius poſſit cōſeruari. vt in aut. vt in di. ſine ſquo ſuff. §. illud tñ. & §. nulli quoq;. Et incepit tunc p̄fectus affrice conſtitui: cū a gothis & vandalis aſſyrica. centum & quinq; annos poſſeſſa & capti uata: demū volente dño impio recuperata & adiecta eſt romano. vt in. l. j. ſtra. e. Status autē dioceſeos affrice eſt: vt in ſeptē p̄uinciis diuiſa ſez in Carthaginem byzantium tripolim. Tyngi que ante p̄conſularis vocabat: numidian: mauritanam & ſardiniam: ſuis iudicibus diſponantur. vt. j. l. j. poſt medium.

p̄fect⁹ affri.

Affrica ſeptē
p̄uincias

De officio p̄fecti vrbis

Hic quoq; illuſtris eſt vt ſuperiores: vrbis autē appellatio ſimpliciter plata populū romani ciuitatem antonomatiſice ſigni fiat. vt. ff. de d. ſig. l. vrbis de iſto ſatis in. ff. e. n. dicit.

Vrbis appel.

De officio magiſtri militum

Hic magiſter militum illuſtris eſt ſicut & ſuperiores: vt & queſtor: de cuius officio tractat. infra. ti. pr. Et habet cognitiōem cōuentio milite et de ciuili cā. vt. j. e. l. j. & ſtra de iuriſ. om. iudi. l. pe. Si vero ſit cā criminalis de crimine militari vt quia alienauit arma vel quia vagatus eſt extra caſtra: ſimiliter ad ipm ſpectat cognitiō: Si vero accuſatur de crimine cōmuni & enormi cōuenitur ſub p̄ſide tā tum. Si non ſit enorme: cōuenitur ſub magiſtro militū. Et ſi cōuenatur ſub p̄ſi de ipſe remittit ad magiſtrū militū. vt. ff. de re. mil. l. iiii. j. r̄iſo. et de accu. l. vl. bi et ingri p̄ditū & equitum appellatur. vt infra. l. j.

Mgr militum

De officio queſtoris

Hic quoq; illuſtris eſt: vt digniſſimus ſans. ff. e. ti.

Queſtor

De officio magiſtri officiorum

Hunc de ſpectabilibus qu ſim pla. mediā gerunt adminiſtratiōem vt in aut. de re. ecc. non alie. §. vl. Sed h̄o hunc illuſtrem dixit eo q̄ eius officium deſignetur inter illuſtres. nam & ſequentes tres illuſtres ſunt. Et eius officium eſt vt ſpendia melior: & labor p̄lixior et. is iuſſu dignis honoribus antecedant vt. j. e. l. j. Ad huius officium pertinet ſignificare quēadmodum militum & caſtroꝝ ſeries procedat. vt infra. e. l. iiii.

Mgr officioꝝ

De officio comitis ſacraz largitionū

Hunc pla. ſpectabilem dicit: Sed tamē lex dicit apte p̄tra: illuſtris em eſt ſicut & comes rex priuatarū. vt infra de aſſeſ. l. vl. Et eſt ille p̄ quē p̄nceps ſtipē dia largiebat: & hic forte erat p̄curator reip. qui grece logiſta nō eſt rationalis nuncupatur. vt. j. de mo. mul. l. iij.

Comes ſacraz
rū largitionū
Logiſta

Edicis

De officio comitis rerum priuatarum

Comes rerum priuatarum. Etiam hic illustris erat vt priores. Et erat forte procurator cesaris sine puate rationis et forte arbitricus. Et est in eo speciale: quod seruus principis eius ius su adire potest hereditatem. vt. ff. de offi. p. ce. f. j. r. ij.

De officio pconsulis et legati

Proconsul. Perfecto tractatu illustrium: supponit de spectabilibus: hic enim pconsul spectabilis est: que sit differentia inter pconsulem et presidem diximus. ff. e. ti.

De officio comitis orientis

Comes orientis. Comes orientis spectabilis est vt dicit. j. l. j. et vt om. tam. ciui. l. j. et electus ad hoc officium a curiali libera conditione. vt. j. de decu. li. x. Et erat comes orientis procurator cesaris earum rerum quas habebat in oriente vt dicit hic glo. sua per rubro.

De officio prefecti augustalis

prefectus aug. Hic spectabilis est. vt. j. de pua. car. l. j. §. viro. de hoc. ff. e. ti. dixi.

De officio vicarij

vicarij magistrum. Magistratus qui appellantur prefecti: quia illustres erant et antestabant ceteris dignitatibus: ideo habebant vicarios suos in ciuilibus causis audiendis et terminandis. Sicut et magister militum habebat vicarium in negocijs militaribus: Et ita vicarius magistrum militum: maior est vicario magistrum in negocijs militaribus vicarius autem magistrum: maior est vicario vel comite magistrum militum in causis priuatorum vel paganorum. vt. j. e. l. j. Et videat quod bi vicarij fuerint spectabiles cum eorum officia: ponat inter spectabiles

De officio pretoris

pretor. Hic spectabilis est. et de eo satis. ff. e. ti.

De officio rectoris puencie et vt nulli patrie sue administratio sine speciali pmissu principis pmittat

preses rectoris puencie. Hunc de clarissimis incipit: preses enim clarissimus est vt. j. de pua. car. l. j. ille enim dicit rectoris puencie: quod puencie: p fider de huius officio dixi. ff. de off. p. ff.

De officio prefecti vigilum

prefecti vigilum. Hunc titulum in. ff. impressores nostri nup ignauia quadam et inaduertentia preter miserunt: quapropter vt eius cognitio habeatur: et pretermissa debito modo suppleantur: hic repetenda veniunt: que alias alibi edisseruimus. Prefecti autem vigilum incendijs arcendis perant: dicti ab eo quod vigilibus et excubijs presentiones vrbis vna queque cohors tueretur: preposito eis tribuns et super omnes preposito spectabili viro qui prefectus vigilum appellabatur: cuius officium erat per totam noctem vigilare ac si esset nocturna: et calceatum calceis ferreis coereat re cum armis et dolabris: omnes inquilinos admonere: ne per aliquam negligentiam

tiā incēdij cas⁹ oriat. p̄terea vt aq̄ vnusq̄sq̄ iqlin⁹ in cenaclo suo haberet q̄ eritū
gueret incēdiū. Et de culpa incēdij cognoscit. d̄ dolo s̄t adhibito remittit ad p̄ses
cum vrbis puniendum vt. infra. e. l. iij. §. j. et dixit pla. eum nō gerere honorem
quia non dormit de nocte.

De officio ciuiliū iudicum.

Erāt q̄dā q̄ dicebant honorarij. i. aduocati q̄ habebāt dignitatē talē: vt semp̄ eis
pateret adit⁹ ingrediendi p̄sistō: iū p̄ncipis aut secretariū. i. auditoꝝ ciuiliū iudi
cū: i. q̄ audiebāt ciuiles causas Aut sedendi cū ip̄is iudicib⁹ et i aduētū suo sa
lutabant vt. j. d̄ offi. diuer. iud. l. vl. eo tū tpe q̄ ip̄i pueniebant aut cās agebant
residendi cum iudice nō habebant facultatem vt. infra. e. l. j.

Honorarij.
Aduocati.

De officio prefecti annonę.

Annonę id ē publice funciōes. a q̄libet debēt p̄stari. q̄ si q̄s v̄l p̄uilegio v̄l p̄scri
ptiōe p̄tendat exculationē: p̄fect⁹ annonę de hoc ip̄o cognoscit: alioq̄n imponit
ei pena xij. libra auri. j. e. l. j. Et dicitur ur annona ab āno: eo q̄ anni est alimonia
et nō solū frumētaria s̄z etiā aliaz rex. Cicero libro. j. de diuina. Si epicuri de
voluptate ros⁹ esset: putaretz annonā in macello cariorē fore.

Prefect⁹ an.

De officio militarium iudicum.

Maz⁹ militū de curialib⁹ v̄l p̄uuar⁹ p̄sonis nō h̄z potestatē. vt. j. e. l. j. et. ij.

De comitibus rei militaris vel tribunis lauacrū p̄stet.

Ciuitates vel curie non debēt cōpelli balnea succendere id est calefacere tribu
nis vel ducib⁹ vel comitibus militū. i. vicarijs mḡoꝝ militū. vel p̄ succēdēdo
nō debēt cōpelli p̄stare aliq̄ aderationē. i. eris p̄statiōez. Illustribz aut viris vt
mḡis militū indulget p̄uilegiū: si tū id voluerint vt eis p̄dicta balnea parentur
et succendant. nam istud est lauacrum p̄stare de quo in titulo.

Balnea q̄bus
succendēda

De officio diuersorum iudicum.

Hoc pertinet ad officium omnium iudicū diuersoꝝ: id est cuiuscūq̄ diuersitatē
sunt: vt non cōpellant maritima. in publicum venire: cū vel per se in domo sua:
vel in sacrosancta ecclesia: vel p̄ legitimum p̄curatorem respondere possit. Si
vero criminalis causa ei obijciat: dare debet fideiussoꝝem iudicio s̄si si potest ali
oquin uret iudicio s̄si. Abi autem grauissimum est crimem in monasterium
mitti donec causa fini at. vt. j. e. l. j. et in aut. vt nulli iudicū. §. necessariū. de hoc
aliq̄d in. c. mulieres de iudi. libro. vj. Itē obseruari debet a q̄libet vt honoratis
et celsiorib⁹ viris exhibeant debitum honore et in sedendo et in salutando Nec in
subscriptionibus nominent eos fratres vt. infra. e. l. ij.

Mulieres nō
trahē de foras

Ut omnes tā ciuiles q̄ militares iudices post ad
ministratiōē depositā per dies quinquaginta
in ciuitatibus et certis locis permaneant.

Ex hac rubrica patet q̄ ille q̄ gessit publicū officii eo deposito ibidē d̄z rema
nere: nō p̄uatiū in domo sua: vel alienius potētis: vel in ecclesia: sed publice aū
coꝝ ora quos nup̄ rexerat: et r̄udebit sup̄ furtis suis vel domesticōꝝ vel manū
sanoꝝ. et in quadruplum damnat vt. infra. de assess. l. iij. et ad. l. iul. repetū. l. j.

Deponēs pu
blici officii

et. j. e. l. j. et sic hodie p specialia etiā statuta dispositū est in rectorib⁹ vniuersita-
tū de hoc etiā i aut. vt iud. sine quoq⁹ suff. s. si q⁹ et. s. necessitatē. s. illud videlz.

De officio eius qui vicem alicuius iudicis obrinet.

**Herētes vicē
aliorum.**

¶ De magistratib⁹ ordinarijs s̄ dictum est: nam et vicarij de quib⁹ dictum est
erant ordinarij cū vices ordinarioꝝ viuentiū et presentū supplerēt. Nunc autē
ponit de his q̄ gerunt vices mortuorū et absentium: et appellant⁹ suffecti: de ceden-
tes autē dicebātur inde mortui. Et potuerūt huiusmodi suffecti omnia agere q̄ per-
tinent ad iurisdictione rectoris. punitie: pter vitium supplicii et membri abscessi-
onē. j. e. l. ij. et in aut. de colla. s. ante q̄ vero. rē.

De assessorib⁹ et domesticis et cancellarijs iudicum.

Assessor.

¶ Nunc de collateralib⁹ iudicū: id est assessoribus et cancellarijs. rē. Assessor
est qui ab eo cui data est iudicandi potestas rogat⁹ vt sibi in cognitione cause assis-
deat vt eū debito sine causam decidere instruat. nō autē metu terribili et necessi-
tate incōgrua libertati: debet ad hoc cōpelli assessor. vt. infra. e. l. j. et est ei⁹ officij
um vt ex diffinitōe patet. de hoc. ff. e. titu. dixim⁹.

Domestici.

Domestici autē alij habebāt
deputata sibi officia in re publica. q̄ tamē aperte non specificant in. l. Nullus tū
preses domesticū vel cācellarium vel assessorē secū. debet ducere. l. nullus. j. e.

Cancellarij

Cancellarij autē introducebāt petitiones et supplicationes in curiā. vici cācels-
larij eo q̄ p̄cerant cancellis vel hostijs: Dicunt etiā cancelli fenestrata hostia
per modū crucis: p̄ eos enim patebat adit⁹ et accessus. vel dicunt⁹ cācellarij quia
dictata sibi ab assessorib⁹ scribebant. et cācellabāt. id est debebāt ad modū crucis
ducta p̄na s̄m azo. sic ponit. j. de solu. l. iductū. et. ff. de p̄ba. l. si c. ographū.

De annonis et capite administrantiū: vel assesso- rum: vel publicas sollicitudines gerentium: vel eorū qui aliquas cōsequunt⁹ dignitates.

**Capitatio.
Annona.**

¶ De maiorib⁹ et minoribus mgratib⁹ dixit nunc de eorū solacijs id est salarijs
et quia ipsi percipiebāt salaria in annonis: ideo ponit de annonis et capite id est ca-
pitatione ministrantiū et assessorum et aliorū gerentū publicas dignitates. id est
que dabantur ministrātib⁹ publica officia: ipsi etiā p̄ter annonas salaria forte
cōsequant⁹ in pecunia vt. infra. de inoffi. testa. l. vlti. Et dicit de annona q̄ p̄
capite et p̄sona mgratū et assessorū dabat. et hoc est qd̄ dicit⁹. de anno. mili. l. vi
et de cro. mili. anno. l. si. q̄ milites romani annonas et capita singulis dieb⁹ p̄seq̄
hātur. Sicut etiā capitatio d̄ tributū: qz p̄ capite dat. Ita ānona d̄ tributū vel
salarijū qd̄ cuiq⁹ dat. p̄ capite suo remuneratiōis cā. vt. j. l. j. ista p̄nēt in p̄uatu
dine cuiusq⁹ p̄uincie vt i aut. de defen. ciui. s. si nō quā salaria.

De contractibus iudicū: vel eorū q̄ sunt circa eos. et inhibendis donationibus eos facientis et ne administrationis tempore pprias edes faciunt

Mgrat⁹ vr.

¶ Hoc titulo distinguunt p̄sides p̄uidiaz: a mgratib⁹ vrbis romēnsū mgrat⁹ tpe
officij sui dom⁹ emere vel extruere nō p̄rmissi speciali p̄missiōe p̄ncipis: vel forte
nisi paterna vendat. Donationes autē recipere non potest hic vrbicus mgratus
etiā p̄ncipe p̄mittente: nisi simulo officio is q̄ donauit eandē p̄firmauerit expressum

vel tacuerit qui quēntio. Provincialis autē magistratus: donatōes vltēptiōes ad mittere nō dicitur: nec edificatiōes facere etiā p̄ncipe p̄mittere p̄cedunt. vt nec ex p̄ssim: nec taciturnitate quinquēnijs. etiā finito officio p̄firmantur: q̄ qd̄ dicit̄ in p̄ncipali m̄gratu: obseruat̄ idem in p̄siliarijs et̄ domesticis et̄ assessoribus. j. c. l. j. ff. de contra. emp. l. non licet. r. l. qui officij causa.

M̄grat' p̄f.

De modo mulctarū q̄ a iudicibus infligunt̄

Quia m̄gratib' p̄missum est defēdere suā iurisdictionē pene vel mulctarū iudicio vt. ff. si quis ius. di. nō. ob. l. j. ideo ponit̄ de mō. mulctarū. Est autē mulcta peccati animaduersio pecuniaria: iudicis arbitrio statuenda. ff. de d. sig. l. aliud. §. j. pena autē est et̄ corporalis et̄ pecuniaria. et̄ certa. p̄ vt̄ lege statuit̄. Item a pena non appellat̄ sed a mulcta. Item mulcta nō indicat̄ nisi a maiorib' m̄gratib' bus: id est a iudicibus habētib' mēritū imp̄rium: non alijs. ff. de iudi. l. ij. §. fi. et̄. j. l. ij. et̄. ii. pena autē a quolibet qui habet potestātē iudicandi. Itē si mulcta imponat̄ vltra modum lege p̄cessum: nō tenet̄ impositio: secus ī pena. j. qm̄ puo. non est. ne. l. certa. et̄. ff. de his qui no. infā. l. quid ergo §. pena grauior. Et quis sit modus mulctandi omnīū magistratū habet̄. j. c. l. illustres. r. l. eos qui. Et applicat̄ mulctē fisco. j. e. l. mulctarū.

Mulcta.

De defensoribus ciuitatum.

Hinc de minoribus iudicibus scz defensoribus ciuitatū q̄ sunt minimi q̄a nec merum nec mixtū habent imperiū. vt in aut. e. §. nulla in fi. coll. ij. sed modicam coherentiā vt in. e. ti. §. audient. Est autē officium defensoris p̄bere auctoritatez his q̄ aguntur apud eum ex voluntate parū: vt adoptio emancipatio. manumissio testamentorū. Item donatiōis insinuatō. In p̄sentiosa autē iurisdictione habet̄ cognitōnē vlt̄ ad xxx. aureos. vlt̄q; ad. l. vt. j. e. l. j. In criminibus etiā lenioribus habet̄ cognitōnē et̄ castigationē cōpetentē. In maioribus reū debet̄ petradere in carcerē: et mittere ad p̄sidem: in aut. e. ti. §. nos igit̄. r. §. interim. r. j. e. l. defensores ciuitatum obla. r. l. defensores ita.

Defensor et ciuitatis officium

De magistratibus municipalibus.

Hinc de magistratibus municipiorum et villarum seu burgorum aut castrorum. In quibus satis dicit̄ potest eadem seruanda q̄ in defensorib' ciuitatū dicta sunt. Sed circa eorū electiōnē seruari debet: vt per tres menses ante debeant electi q̄ incipiat eorū administratio. j. e. l. j.

M̄grat' municipalis.

De officio iurisdici alexandrie.

De hoc diximus. ff. e. ti. et de off. p̄cur. cef.

Liber Secundus

De edendo.

Contentiosa iurisdicatio est in iudicijs Edendo
cognoscendis et terminandis quorum preparatio est editio actionis
ideo de ea. Et sequitur de iudicijs que per magistratus exercent

Edendo

Edictis Nouum

tur. ff. de ori. iur. l. ij. § post originem. et primo de edendo quod est preparatorum iudiciorum. de hoc satis. ff. e. ti. dixi.

De in ius vocando

Vocare in ius. Facta editione actionis necesse est reum in ius vocare. Et quia omne iudicium ab hoc titulo initium sumit vt in sti. de pen. te. liti. § si. ideo de eo dicit. de hoc. ff. e. titu. dixi.

De pacis.

Pacta. Metu iudiciorum peruenitur ad pacta et transactiones ideo de his. Nam metuculosa res est ire ad iudicium. et quia non pecunia: sed etiam gratia quis a lite sepe desistit et decentius est pro gratiam remittere actionem: quam pecunia vendere vt quia pacta generaliora sunt ideo prius de pactis. vt. ff. de transact. l. j. r. sponso. et. §. j. De hoc. ff. eo. titulo.

De transactionibus.

De hoc. §. ti. pr. et. ff. e. ti. dixi.

De errore calculi.

Calculus p. s. q. In computatione transactionis quandoque erratur. Veteres autem computabant per lapillos qui calculi dicuntur: eo quod pedibus non impune tamen quibus calcant. An Persius. hunc Macrine diem numeram meliorem lapillo. Nam diem boni inaccessus numerabant lapide albo: mali autem lapide nigro. Quandoque autem calculus ponitur pro cognitione cause. j. de iudi. l. re non noua. quibus per sententiam. j. § sen. l. si actor. quia calcatur id est terminatur secundum plura.

De postulando.

Quia in iudicijs necessarii sunt aduocati ideo de his dicit. et nos. ff. e. dixi.

De aduocatis diuersorum iudiciorum

Aduocati. Supra de postulando: nunc de personis postulantibus scilicet de aduocatis quibusdam qui necesse habeant coram certis presidibus et potestatibus aduocare et in certo foro seu iudicio et subijcit de priuilegijs eorum.

De aduocatis diuersorum iudicium.

Superior titulus dixit de his aduocatis qui ad huc sunt in officio aduocacionis sed hic loquitur de illis qui deposuerunt officium. vt pater. infra. e. l. iubemus. § ad hoc et. § filios et. § vt autem. et in. l. petitionem. et. l. laudabilem. Superior vero tractat de priuilegijs competentibus in ipso officio. Item superior de postulando complexus est tam eos qui pro se: quam eos qui pro alijs postulare possunt. in istis duobus complectitur tantum qui pro alijs. vel titulus superior loquitur de illis qui erant scripti in matricula et salaria de publico suscipiebant: hic de alijs vel supra de illis aduocatis qui necessarie habebant postulare in certis iudicijs: vel in certis locis. puta in illa ciuitate vel in illa prouintia: hic de illis qui necesse habebant postulare coram certis iudicibus in quacunque essent prouintia ciuitate vel loco.

De aduocatis fisci.

In aduocatis fisci quedam specialia seruant. Nam causa priuatis decisa: sub preterito absentie patroni cause non restaurat. Secus in causa fiscali et hoc quando fiscus alij facit controuersiam stat. s. de postulando. l. v. et infra. e. l. vi. et infra. si aduersus fil. l. ij. et. ff. de iur. fil. l. si fiscus. Item qui extitit aduocatus fisci: postea contra fiscum in eadem causa non aduocabitiam si salariu non perceperit. s. j. e. l. j. 7. ij. nisi pro his quorum est tutor vel curator. ff. de postu. l. pe. et. vl. Hoc etiam iniungit ei ne fiscalia comoda occultet: neve calumniose priuatos facit conueniri. infra. e. l. pe.

Aduocat⁹ R.

De errore aduocatorum: et libellos seu preces concipiendum.

Quonia aduocati quandoque in officijs suis exequendis errant: ideo ponit de erroribus eorum. et ea occasione subiicit de erroribus scribentium libellos conuentionales vel libellos precum. Exponit ergo de errore aduocatorum scilicet si noceat vel ne. Et preces scilicet principi porrigendas: concipiendum qui similes sunt in errore aduocatis. Est autem sciendum quod aduocatus quandoque errat in facto quandoque in iure. Si in facto domino presente et non contradicente preiudicat domino ac si ipse nec ita confessus fuisset: Sed ipse met suum errorem visum ad sententiam corrigere potest. s. de iur. et fac. ig. l. error. et. ff. de confess. l. non constitetur. Ergo et aduocati. infra. e. l. j. licet placiter dixerit: non potest scilicet errorem aduocati corrigere nisi intra triduum. Ubi autem aduocatus errat in iure quandoque licet mihi corrigere errorem. Errores autem scribentium libellos vel preces. me presente et non contradicente preiudicant mihi. ut in aduocatum dicitur. nisi preben contrarium. infra. e. l. ij.

Aduocatoz⁹ error⁹.

Nota.

Error scri. li.

Ut que desunt aduocatis partium iudex suppleat.

Si errant aduocati quid iuris audiisti puta si male id est per errorem aliquid in causa dicant. Nunc quoniam minus ab aduocato dicitur. Et certe tunc supplere debet iudex: ut patet ex generalibus verbis huius rubricae. Debet enim iudex proferre que sciat legibus et iuri publico conueniri. s. l. j. Sedendo igitur non stado nec officium aduocati sumat. s. de postu. l. quisquis. Supplebit autem eas que sunt iuris: non que facti nisi notu sit ei ut iudici. Supplet et ante sententiam quandoque disputando cum utriusque partis aduocatis. quique opponendo. quandoque querendo et inuestigando veritatem: post et post sententiam quandoque supplet in his que desunt aduocatis ad consequentia priorum statutorum. ut in fructibus et usuris. ff. de. re. iudi. l. paulus. de hoc per glo. et doc. in. c. bone. j. de post. prela.

Supplere debet iudex.

Ex quibus causis infamia irrogatur.

Postulando de quo multis in titulis diximus remouentur infames ut diximus. ff. de. ritu. vbi hanc materiam prosequuti sumus.

De procuratoribus.

Similes sunt in quibusdam procuratores aduocatis. ff. de var. et extra. cog. l. aduocatos. licet in quibusdam differant. nam procurator colludens tenetur in manu dari. s. e. si procurator in ff. man. l. si procurator in prin. Aduocatus de paruitate. s. de aduo. diuer. audi. l. j. de hac materia dixi. ff. de. n.

Procurator colludens.

Edictis

Licet generaliter prohibuerit .s. patrocinium potentium in causa: nunc tamen specialiter prohibet si cum id est procurator fiscalis: vel rem publicam id est procurator rei publicae. Nec in merito fiscalis prohibetur cum ipse sit potentissimus: et ne iniuriarum inde nascatur occasio: unde iura sumuntur .j. unde vi. l. meminere.

De negocijs gestis.

Que geruntur ex mandato. .j. diximus: nunc de negocijs que sine mandato geruntur. de hoc. ff. e. dixi.

De his que vi metus ve causa gesta sunt.

Seruat anteque intitutionem hodie sufficeret aliter. ff. e. l. j. de negocijs atque que ab alijs gesta rata habentur dixi: Nunc de his que a nobis gesta. firmat. de hoc. ff. e. ti. dixi.

De dolo malo.

De hoc satis. ff. e. titu. dixi.

De in integrum restitutione minorum viginti quibus annis.

Satis de hoc. ff. e. ti. dixi.

De filiofamilias minore.

De minoribus in genere dictum est: nunc specialiter ponitur de minore filiofamilias. cuius restitutio patri proficere videbatur et ideo non esse dandum: qui a sic maiori subueniret quod non fuit propositum. Sed tamen ei datur ut hic et. ff. e. l. iij. nam non solum patris: sed filij videtur interesse: cum et filij ex contractu suo: dum est in potestate in solidum conueniatur: vel factus sui iuris conueniatur in quantum facere potest.

Restitutio filijfamilias.

De fideiussoribus minorum.

Idem solum minoribus: sed et ob eorum gratiam aliqui maiores id est fideiussores minorum restituantur: vel eorum mandatores et constitutores et quilibet qui pro minore in teruenit. infra. e. l. j. et ff. de minore. l. in causa.

Fideiussores minorum.

Si tutor vel curator interuerit.

Quando interuenit fideiussor in contractu dixit: nunc quando tutor vel cura. modo crederet aliquis minore non esse restituendum ubi conuenit tutore vel curatore auctore. Sed tamen necessarium est et in his que gesta sunt in iudicijs et in his que gesta sunt extrinsece: si sui facilitate vel dolo aduersarij minores viginti quibus annis decepti. vel circumuenti sunt etiam presentibus tutoribus vel curato. eis in integrum restitutionis auxilium superesse. .j. e. l. in. hoc tamen fallit in casibus. .j. de admitt. tu. l. restitutione. et l. sanctum et. infra. ad trebell. l. pe. in prin.

Restitutio minorum.

Si in comuni ea demum causa in integrum restitutio postulet.

Certum est ipsis minoribus subueniri pro restitutione. et quibus eorum gratia subuenit alijs puta eorum fideiussoribus licet sint maiores. Item equitate rei subuenit eorum aduersarijs ut diximus. ff. de minore. et infra de repute. Sed hic illud querebatur an restitutio minoris proficeret maiori cum que minor restituitur vel eam huius communem rationem communis vel societatis: ad quod hic respondetur quod minime ut. infra. e. l. j.

Restitutio minorum non potest maiore.

Si aduersus rem iudicatum restitutio postulet

Sicut in alijs ita et in sententia lata contra minores tutorum vel curatorum auctoritate. restitutio datur minoribus: si tamen sententia lata sit in minori etate: alias non.

Restitutio aduersus rem iudicatum.

Locicis

nisi hoc structum sit dolo aduersarij vt minor facti male re sententia feratur vt. j. e. l. j. et. l. in re. et. ff. de minor. l. iij. §. j.

¶ Si aduersus venditionē. restitutio postuletur.

Restitutio cō-
tra. ven. mi. l.

Minor restituit in integrū in venditiōe si tñ vēditio teneat: Si ergo vendat ea que seruādo possent fuari: sine decreto: ipso iure nō tenet vēditio: et ideo nec da-
tur restitutio. Si autē vendat cū decreto: tenet vēditio sed restitui potest si doces
at se lesum vt. j. de admi. tu. l. lex q. et de p̄di. mi. si qdē. vbi autē vēdit ea q̄ fuā-
do fuari nō p̄st restituitur minor pp̄t cnoeme dānū vl fraudis consilium. ff. de
mino. l. et si sine §. j.

¶ Si aduersus venditiōē pignoris.

Pign^o mino.

Cum res minoris pignori obligata distrabit a creditore. distinguitur ceperit
pignus a minore: vel ab ei⁹ p̄decessore. Si a minore in qua obligatiōe etiā decre-
tum fuit necessariū vt. §. si. px. et tunc restituitur minor etiā p̄ modico dāno vt
in alijs suis contractibus. ff. de distrac. pig. l. si debitor. §. vlti. Si cepit a p̄de-
cessore minoris pignus distinguitur vt. j. l. ij.

¶ Si aduersus donationem.

Donatio mi. l.

Minor cum decreto vel sine decreto donare non potest vt. j. si ma. fac. ra. l. i.
vlti. §. vlti. et ideo restitutio locū non habet. ff. de mino. l. in causa. Sed in casu-
bus donat minor puta mercedem preceptorū. Item alimenta parentib⁹ et cogna-
tis et eis solennia muna mittet: et hec donationes fieri debent cū decreto. vt ta-
men si fiat immoderate restitutio locū habeat. ff. de admi. tu. l. cū pulres. §. cum
tutor. et de tu. et ra. vis. l. j. idem si donat erit dotis causa: vel p̄pter nuptias. ja
de admi. tu. l. lex que.

¶ Si aduersus libertatem.

Libertas ipu-
gnata a mino.

¶ Si minor cōtra libertatem q̄ iam cōpetijt velit restitui: nullo modo potest nisi
ex magna causa hoc a principe fuerit cōsecutus: tal: videlicet q̄ princeps appro-
bauerit: vel si huiusmodi pertinet ad euersionē totius domus minoris.

¶ Si aduers⁹ trāsfactionē vel diuisionē minor restitui velit.

Trāsfactō mi.

Restituit minor p̄tra trāsfactiōes siue sit facta cū ipse ageret p̄tra aliū: siue cū ali-
us ageret p̄tra eū. Vbi ḡra. facta fuit sup is in qb⁹ alienādis nō exigit decretū: sed
tutor⁹ vel curatoris auctoritas: vl sol⁹ adulti voluntas si nō habeat curatoriē. Si
āt fiat sup bis q̄ p̄st fuari: exigit decretū et tutor⁹ auctoritas. j. §. admi. tu. lex.
de p̄di. m. l. nō solū. In diuisiōe āt. i. si minor hz rē cū alio cōmūne: si tūctalis ē
res in q̄ alienāda exigit decretū: minor nō poterit puocare sociū ad diuisiōes: Si
soci⁹ maior poterit puocare minores vt. j. §. p̄. mi. l. int̄ oēs. et ita p̄ decre. et ne-
cessaria cā p̄cedet diuisiō: in q̄ si decipiat mi. Iperabit i integrū restitutionē.

Diuisio facta
p̄ minorem.

Restitutio ad
uer⁹ solutio.

¶ Si aduers⁹ solutiōē a debitore vl a se factā resti. postulet.

Restitutio ad
uer⁹ dotē.

¶ De restitutiōe aduers⁹ solutiōes s̄bitor⁹ tractat lex p̄ma De solutione a se id ē
pupillo facta: loquitur lex ij.

¶ Si aduersus dotem restitutio postuletur.

¶ Mulier xv. ann. si plus q̄ habeat in patrimonio: vt si habet centum promit-
tat ducenta: et hoc nomine dotis: vel vltra q̄ valeant facultates: ipso iure nulla

est pmissio in eo quod est ultra. ff. de iur. do. l. siue generalis. Si xō adulta p mittat ultra vires patrimonij: non detracto ere alieno: tenet pmissio sed restitui tur. ff. de mino. l. si ex causa § in dotis.

Si aduersus delictum suū restitutio postulet

Qualiter minoribus in contractibus subueniat. §. diximus nūc aliter in delictis siue delinquat minor ex contractu vel quasi: siue in rebus in quibus contractit puta comodatus depositis: venditiis vel locatis. et si. Et distinguit an delinquat ex culpa: seu non: an ex pposito vel ex animi conscientia. vt. j. l. j.

Restitutio ad uerl. §. ii. mi.

Si aduersus vsucapionem restitutio postulet

Minor etiā in vsucapione rei sue restituit: pupille tñ ipso iure nō currit vsuca: pio triennij vel decēnij vel vicēnij. ff. de acqui. re. do. l. bone fidei emptor.

Resti. vsuca.

Si aduersus fiscum restitutio postulet

Si minor contractit cum pcuratore cesaris et decipiat: restituit in integrū ac si cum priuato contractisset: et cognoscit de ea restitutione pcurator fisci. vt infra e. l. j. et iste dicitur pcurator reip. vt. §. de mo. mulct. l. curator.

Resti. §. fisci

Si aduersus creditorem restitutio postulet

Licet crediti appellatio sit generalis. ff. si cer. pe. l. j. Hic tamen specialiter ponitur pro mutuo. Sicut autem in alijs contractibus restituitur minor: ita et in mutuo et fortassis amplius quia licet alias minor debet pbare se deceptum vel se amisisse quod ei dicitur datum. vt supra §. mi. l. minoribus. et ff. de iure in. l. nā postea §. si minor. Hic tñ creditor debet pbare minorem locupletatū. j. c. l. j.

Creditum Resti. §. cre.

Si vt ab hereditate se abste neat restitutio postuletur.

Si minor adijt hereditatem minus lucrosam: vel agnouit bono. poss. vel ex reb. recepit hereditatis restitutionem: restituitur in integrum causa tamē co: gnita: non tantum verum sit lucrosa vel non. Sed etiā an inter sit minoris litibus et sumptibus non verari. ff. de mino. l. minoribus. xxv. an. Item considera to an in hereditate sint multe res mortales: vel predia ruine subiecta. vt. ff. e. l. verum. §. si locupleti.

Resti. §. aditā hereditatem

Si vt omissa hereditate vel bonorum possessione aliquid aliud exquirat

Ne quis putaret minoribus tunc demum: cum certant de damno vitando et non etiā in lucris omisis vel repudiatis inuari. Si ergo repudiavit hereditatem sibi delatam minor: si repudiatio teneat iure communi: restituetur minor vt liceat ei adire hereditatem: si tamen post repudiationem hereditas non sit distracta vel a substituto minor: vel ab eo qui repudiante minore successit. Alioquin si est distracta repellitur minor de hoc. infra de repa. here. l. vi.

Quo bº casibº resti. i integº nō sit necria

In quibus causis in inte. restitutio non est necessaria

Multe sunt cause in quibus restitutio non est necessaria: vt quando ipso iure

deficit tractus quia non interuenit tu. vel cura: vel quia non interuenit decretis
vel quia dolus dedit causam contractus: vel quia minor societatem peraxit dona
tionis causa: vel si fecit minor ludibrium sui. §. ex. qui. cau. infra. l. vl. Item minor
maior que filio impuberti non petit tutorem. Item in omni tpali pscriptioe Ite
in omnibus contractibus bone fidei: et quibusdam quasi contractibus stricti iuris
qui coequiperant eis: id est legatis et fidei commissis

¶ Qui et aduersus quos in integrum restitutio non postuletur.

Contra quos pro
nas non debet res
titutio

Causas et casus in quibus et propter quas debet: vel non sit necessaria restitutio
psequitur Imperator. Hunc incipit edocere propter que de enge restitutio. Et
primo in hoc titulo ratione persone scilicet petentis in inter. resti. et persone eius que petit et.

**Si minor se maiorem dixerit
vel probatum fuerit**

Mendacium
punitur

Sicut ratio personarum denegat restitutio. Ita et denegat ratio mendacii ut quia mi
nor asseruit se maiorem in tractu: et nunc petendo restitutionem vult uti benefi
cio minoris. et.

¶ Si sepius in integrum restitutio postuletur.

Denegata res
titutio

Hic ponit qualiter cesset restitutio: ratione beneficii sepius petiti vel collati: vel
semel denegati. Et licet sepius minor possit restitui. Si tamen semel est denegata:
minor non restituitur postea: propter quod ad appellatorem: nisi nouis defensionibus eam
instrui possit dicat. §. e. l. j. et l. vl.

De his qui veniam etatis impetrauerunt.

Veniā etatis
impetrans

Sicut cessat restitutio quando minor natura est factus maior: ita et denegat est
ibi quando iure. id est principis privilegio pro maiori reputat puta si impetravit veni
am etatis. Impetrat autem veniam masculinus maior. xx. an. femina maior. xviii. Et
impetrat a solo principe allegando: non probando: impatori de more honestate. Et
est effectus huius venie: quia qui veniam meruit post ea reputatur pro maiore in con
trahendis et distrahendis negotiis. infra. l. j.

¶ Si maior factus ratum habuerit.

Ratibatio
impedit resti.

Non tantum ex supradictis causis: sed etiam ratibatione denegatur restitutio
ut quia maior factus ratum habet id quod in minori etate gessit vel pro se vel pro tutorem:
vel pro utroque: talis enim non potest restitutionem in inter. petere. §. e. l. ij.

**Ubi et apud quem cognitio in integrum re
stitutionis agenda sit.**

Ubi restitutio
tractanda

Causa in integre restitutionis debet agitari in foro eius propter quem petit restitutionem
ut §. e. l. ij. cognoscit autem de ea iudex ordinarius restituendo ne dum in contractibus
et consiliis: sed etiam pro a suam a se latam vel ab inferiori. Sed non a superiori.

**¶ De reputationibus que fiunt in iudicio in
integrum restitutionis.**

Reputatio

Quia in restitutionibus minorum locus est reputationibus: id est compensationibus
in pla. vel restorationibus in azo. vel computationibus in accur: Nam si minor
restituit in integre ut liceat ei abstinere ab hereditate que adijt etiam alius ad quem

Edictis

prinēt bona eadē lance eq̄tatis restitueſ vt a minore reperat qđ in rem suam con
uerſum est: nec perijt p̄ imbecillitatē etatis. Si aut̄ perijt dolo nibilominus est
restituendū. vt. infra. e. l. j. in fi. r. ff. de mino. l. ait proz. §. plane.

**Etia per procuratorem causam in integrum re
stitutionis agi posse.**

Satis clara est rubrica dūmō intelligatur de pcuratore speciali: non general;
ff. e. l. illud. §. si talis. r. l. q̄ si de speciali.

In integrum restitutione postulata ne qđ noui fiat.

Postulata restitūōe in integz oīa manere debēt in suo statu in q̄ erāt añ prin
cipū cause. Ergo nec res debeat alienari. Nec sn̄a executioni mandari: vel ab
aliquo qđ fieri in iudiciū alterius ptis donec finiat̄ cā restitūōis.

Pendē. res
stitutionis cā

**De restitutione militum et eorum qui
reipublice causa absunt.**

Due sūt excellētiōres cāe q̄b? restitūōē maiores scz militie cā Et absentia pp̄
repub. Militib? aut̄ id subuenit: qz discedere a signis sine piculo non p̄nt. ff. q.
er. cau. ma. l. vl. Si ergo miles est in domo sua interim non restituit. j. e. l. si. et
ff. ex qui cau. ma. l. miles Abselle aut̄ reip. cā videt. q̄ ab est ppter rēp. romano
rum non ciuitatis alicui? licet ille iunet̄ ex generali clā edicti proziz: qui ab est p
ciuitate. ff. qui. ex cau. ma. l. sed r. si. §. vl. r. de. v. sig. l. eum.

Resti. militū

Absentia causa
reipub.

**De vxoribus militum. et eorum
qui reipub. causa absunt.**

Sicut ipsa militibus succurrit. ita r vxoribus eorum. infra. e. l. j.

Vxoribus sue
curritur

**De temporibus in integrum restitutionis tam mi
norum q̄ aliarum personarum: q̄ heredum eorum
qui restitui possunt.**

Edicti. tractat infra q̄ tpa et ad q̄ta restituant̄ miores: r maiores eoz q̄ heres
des: p quo notandū q̄ siue mior in p̄tractu vel q̄si: delicto: vel quasi decipiarur:
restitui p̄t toto tpe minoris etatis: r postea infra q̄driennū r hoc q̄driennium
incipit hodie currere statim cā vicesimusforti anni dies illuxerit: alij aut̄ h̄nt vti
le quadriennū solū. de hoc etiā in. e. j. de in inte. res. li. vi. r in clein. j. e. ti.

tpa resti. pe.

Quibus ex causis maiores in integrū restituantur.

Explicite sūt due cāe q̄b? restitūōē maiores: hoc ē militie: r absentie reip. cā.
Nūc generalē de oib? etiā his q̄ pp̄ rei q̄litate restituant̄: vt in bone fidei iudi
cis. j. e. in p̄tractib?. Itē p̄ iustū metū absente. ff. e. l. ij. ibi de hoc satis dixi.

Resti. maior

De alienatione iudicij mutandi causa facta.

De hoc dixi. ff. e. x

De receptis arbitris

De hoc dixi. ff. e. ii.

De satisfidando

Edicis

De hoc dixi. ff. qui satisfda. cog.

De formulis et impetratōe actōnū sublatiis

Formule acti
onuat

Solennitas formularū actionū quæ fuit olim ut impetraretur a collegio pontificum cum ff. de ou. iur. l. ij. §. deinde. Hodie sublata est: certūque est hodie actionē poni posse sine aliqua solennitate, verborū. Et sicut in pla. etiā vulgari et rusticano ter mone: si ea sit apta proposito negotio. Hec est opus impetrare solennia verba vel actionem: nisi ea sit ad quā quis restituat iudicis officio. ut de re iudic. dicitur c. de hoc in. c. dilecti de iudi.

Juram. calū.

De iurciurando propter calūnia in dando

Calūnia

De satisfdamonibus que sunt ante ingressum iudicij. §. dixit. Hunc de iurciurando quod fit statim post ingressum. Iurciurandū calumnie est: cum quis iurat se bona fide et non calūniando animo agere vel respondere: nec calūniandi animo egisse vel respondisse. j. c. l. ij. §. j. et ff. de her. l. iure. §. qui familie. Est etiā calūnia cum quis ex certa scientia iniuste agit vel resistit: ut dixi. ff. ad turpil. Dixit ergo iurciurandum calumnie scilicet vitandae vel propter calūniā vitandam: sicut dicitur habeat unusquisque suam propter fornicationem. c. c. Et que sunt capitula ubi hoc iuramento contenta ponit glo. extra. e. n. c. j.

Liber tertius

De iudiciis

De hoc satis. ff. e. ti. dixi.

De sportulis et sumptibus in diuersis iudiciis faciendis. et de executoribus litium

Sportule
Apparitores

Executor
Apparitor
Lam pparas
Officialis
Catholician

Supra de iudiciis dixi: sed quia iudicium et executorum laboribus et studiis multis siue vigilijs negotia decidunt: requiritur est cuiusque laborē digna compensatione remunerari: cum esset labor in damno est crescit mortalis egestas. j. de allu. l. si. vbi per glo. Ideo de sportulis et alijs sumptibus litium tractat. Sportule autem sunt sumptus gratia executorum vel sunt salaria apparitorum vel forte sicut in hys. isti apparitores accipiebant salariū de publico et sportulas accipiebant non sibi sed pro fisco: et ille reponebant in sporta: id est corbe vel alij sibi vale in quo p̄suerunt: alia qua portari vel exportari ut ita sub fida custodia fisco suarent et sic omnēs pro contento. In sportulis autem istis non erat certa quantitas diffinita: nisi in quibusdam plonis puta clericis et agentibus in reb⁹ et filibus vel in auct. de sanc. epi. §. sportulay. et j. de p̄. sacro. scri. l. ij. et de p̄n. agen. in re. l. vl. p̄stabant §. sicut p̄suerunt: hoc aliquid in. c. cum ab omni de vi. et ho. cle. Executor autem ille dicitur qui executionis causa discusse sententiā mandat. ut j. de exe. rei. iudi. l. pe. quōque dicitur executor ille qui facit partes apparere in iudicio. Idemque dicitur apparitor. Idem dicitur causam p̄parans. Idem dicitur officialis. Item catholicianus id est vniuersaliter deseruiens. §. de. ind. l. antepe. et vl. et in auct. de iudi. §. his qui cas p̄parant. et defen. ciui. §. ex puinciali. et j. e. l. j. Est autem eorum officium parere iudicibus

quibus deputati sunt: et offerre eas eis instructas vsq; ad finem. Et iudex illustri mulctare eos poterit vsq; ad vij. solidos. Inferior vsq; ad tres. j. e. l. j. et ij. et in aut. de iudi. §. necessitate. De sumptibus aut; qui sunt in iudicijs in hoc ti. non tractat Sed de sumptibus testiu ponit. j. de testi. l. qm; et de app. l. eos. §. si quis de salarijs aduocatoꝝ in. l. j. §. in honorarijs. ff. de var. et extraoꝝ. cog.

Sumptus iudiciorum

De pedaneis iudicijs

De ordinarijs et maioribus dictu est iudicijs: nunc de delegatis et minorib; Sunt aut; pedanei q; negocia humilioꝝa disceptat. vt. j. e. l. vi. et a pede nomen acceperunt que est infima ps homis: Sic et pedaneus iudex est inferior alijs: qz pedestriand est infima tractat negocia.

Pedanei iudices
Pedestria] negocia

Qui pro sua iurisdictione iudices dare: dari ve possunt

Occasione sumpta a pedaneis qui sunt delegatis: generaliter de psonis q; dare pnt et dare iudices subiungit. Ille aut; solus delegat qui habet iurisdictionem ordinariam: Et in ca q; est de iurisdictione sua ordinaria: et cu q; est de iurisdictione sua. ff. de iuris. om. iudi. l. extra. et de tu. et cu. va. ab his. l. ius dandi. Iudex aut; delegat; neutꝝ comittit nisi a pncipe delegat; sit: vel nisi pmo lite cora se ptes. alij deleget ad similitudine pcuratoꝝ: vt. s. de iudi. aut. ad hec. et infra. e. l. j.

Quis possit delegare

Ue quis in sua causa iudicet vel ius sibi dicat

Licet in aliena ca q; possit esse iudex: no tñ in sua: vel diffiniendo vel arbitrando vel interloquendo: qz nemo potest sibi impare. j. e. l. j. et de arb. l. pe.

Iudex i ca sua

Qui legitimam psonam standi habent in iudicio vel non

Qui in pstitudo iudicij pssiderande sunt psonae litigatoꝝ: ideo apponit de his qui habet legitimam psonam in iudicio: sunt aut; quedam psonae q; phibentur puta minor. xxv. annis. sine tuto: vel cura: auctoritate vt dixi. s. si aduer. re iudi.

Ut nemo inuitus agere vel accusare cogatur

Regulam ponit hec rubrica vt nemo cogatur agere. et. scz paise Sunt tam; quidam qui si non agunt periculũ subeunt substantie vt tuto: et cura. j. arbitrium tutelae. l. nomia Item gestozes sine mandato Item pcuratoꝝ. infra. man. l. pcuratorem Item administratoꝝ ciuitatis Item heres qui non vindicat necem defuncti accusando interfectozes: eius infra ad Syll. l. i. Item actor lite ptes: co vel citato reo Item si actor videt calumose pperare reum pot; iudex ca cognita id statuere. infra de iuge. manu. l. diffamari: et de remiss. pig. l. si eo

Qui cogant agere

De ordine iudiciorum

Quia in iudicijs plerũq; dubitat q; actio vel questio in ordine cognoscendi vt diffinendi debet pferri: ideo ponit de ordine iudiciorum: id est actionibus vel questionib; in iudicio ordinandis: puta si concurrant duo iudicia inter easdem personas pncipaliter vel incidenter quod pcedere et qd sequi debeat. Sic ergo dicitur iudiciorum: id est questio: vel id est de rebus de quibus possunt fieri iudicia: id est questiones. de hac materia: ponit in. e. tuam. extra ordi. cog.

Ordo iudiciorum

De litis contestatione

Litis contest. **¶** Per litis contestationem iudicium accipit exordium. Et autem litis contestatio negotii principalis hinc inde apud iudicem facta narrationis est ut actor proponat intentionem suam: reus autem neget vel exceptionem opponat et eam probet. Et ponit hic autentica: eaque tractat de quibusdam precedentibus ipsam litis contestationem. etc.

De plus petitionibus

Plus petit **¶** Quia lite contestata petit quicquid plus: ideo de hoc dicitur in specie scilicet quod plus petit re. Ita et alijs modis plus petit. ut in ista. de act. §. plus autem ubi pena plus petitis ponitur: unde dicitur plus petitur causa: tempore: re: loco. glo. in. c. vno. e. n.

De dilationibus

Dilationes **¶** Iudicio inchoato quicquid dilationes petuntur gratia testium vel instrumentorum. §. c. l. j. vel propter alias necessarias causas. puta aduocatorum. ut. §. c. l. pe. §. hoc dixi. ff. §. ser.

De ferijs

Dixit de dilationibus datis a iudice. Hinc de datis a lege §. quibus dixi. ff. c.

De iurisdictione omnium iudicum et de foro competentem

Juris. om. iudi **¶** Iudicia ratione iurisdictionis exercent: ideo ponit de iuris. om. iudi. id est de iurisdictione que competit singulis iudicibus: que quidem iurisdictionis: quia unicuique iudici attribuitur per legem secundum destinationem territoriorum: apponit de foro compe. quia forum censet secundum territorij fines. ff. de x. sig. l. pupillus. §. territorij. Quid sit iurisdictionis dicitur. ff. c. ii. forum autem dicitur potest ipse locus ubi committitur redditus ius. Idemque appellat proprium. Item dicitur ius. ff. de iur. l. j. et ubi et apud quem. l. vi. Et dicitur forum similitudinarie: quod sicut forum vocat locum in quem multitudo hominum conuenit multas res inferentes et deferentes emendat: vendendi vel permutandi causa. Ita et forum ubi in quem multitudo hominum conuenit inducentium causas lites et varias questiones: cognoscendi et diffinendi causa. Dicitur forum a foroneo rege: vel ab afferendo. c. forum de x. sig. forum etiam dicitur bursa: fori autem pluralis numeri dicuntur tabulata nauium secundum ser. sup. x. en. et de eis ut ait plura sedilia iudicanti consistunt. Scitur autem quis forum varijs ex causis de quibus in. c. fi. extra de fo. compe. et dicitur competentis forum: id quod proprium ex lege deputatum est ipsi conuenio.

Quando imperator inter pupillos et viduas vel miserabiles personas cognoscit: et ne exhibeantur

Pupilloz vi **¶** Apud iudicem suum quemque etiam inuitum esse conueniendum. §. dixit. Item pro extra ordinarij aliquis conuenit ratione privilegij. §. de dila. l. ij. nunc ponit que liter istorum quilibet paratur exceptio. Si enim vidue: alijque fortune iniuria miserabiles: a principe postulauerunt beneficium forte ut conueniantur sub principe tantum: nam tunc eorum a iurisdictionis examini principis coguntur se representata licet his pupillis et similibus recusare ordinarij iudicem. ut hic. Exponit ergo titulus quando imperator inter pub. et vid. cog. scilicet ipsis hoc impetrantibus. Et ne exhibeantur scilicet in iure alijs petentibus.

Lodiciis

Ubi de criminibus agi oportet

De criminibus agitur in tribus locis: hoc est ubi commissa sunt. ff. de accus. l. vi. Item ubi lis est contestata: nisi opposita fore scriptioe ab eo qui sciebat se non esse subiectum. Item ubi reus habet domicilium. Jure vero antientium plerumque et generali hoc tradit. in aut. vt om. obe. ind. §. j. coll. v. et signat in aut. qua in puincia. .e.

De crimine agi potest

Ubi de possessione agi oportet

Hoc titulo tractatur ubi possessio iudicio agitur siue per interdicta siue per alias actiones. Et potest agi ubi existit ipsa possessio: id est res que possidetur. vel ubi facta est violentia. ff. de vi et vi ar. l. j. §. interdum autem.

De possessione agitur

Ubi fideicommissum peti oportet

Fideicommissum ubi petendum est ubi hereditas relicta est: id est factum est testamentum. ff. de legat. §. fraternitas est. hodie. vt. ff. de leg. j. l. j.

Fideicommissum ubi petitur

Ubi conueniatur qui certo loco promisit

Qui certo loco promisit se aliquid daturum tenere conditione certi arbitraria Item si testator certo loco heredem quid dare iussit: actio ex testamento est arbitraria. Item si mutuum accipiam ut certo loco reddatur: predictio certi de mutuo erit arbitraria nisi. de act. §. preterea. pro tali igitur debito actio institui potest sine placito. ubi cumq; inueniatur reus. ff. de iudi. l. eum qui in puincia: licet. Ho. dixerit eum conueniendum ubi habet domicilium: vel ubi de iure communi sortitur forum. et sic debere intelligi dictam legem. eum qui. ubi dicit vel in quocumque loco. et subs. audit se j. donec: de hoc die. §. preterea.

Promittens certo loco

Ubi in rem actio exerceri debeat

In rem actio: id est rei vindicatio vel quelibet realis actio potest institui in locis illis in quibus propter diuersas rationes quis sortitur forum. Sed ubi est ipsa possessio sortiri videtur quis forum. vt infra. e. l. vi.

In rem. petitio

Ubi de hereditate agatur: et ubi scripti heredes in possessionem mittiue postulare debent

Si hereditatis petitio proponatur: eo loco erit instituenda ubi is qui possidet habet domicilium. Sed et ubi res ipse site sunt proponi poterit. vt. j. in fi. l. Dispositio autem in possessionem siquidem petatur per iudicis officium: ubi solius petetur ubi res sunt: vt ita ratio rei quis sortitur forum implorato iudicis officio ac si proponeretur realis actio. Si autem de possessione agatur personali actioe vel interdicto: indubitanter etiam tunc apud iudicem sub quo habet domicilium reus: causa poterit exerceri: forte et ibi ubi sunt res de hoc in pn. l.

Mittio in possessionem

Ubi de ratiocinijs agi oportet: tam priuatis quam publicis

Et imperator eum qui gessit ratiocinia tam priuata quam publica vt argentarij et procurator vel quocumque modis ubi ratione oportere reddere ubi hoc gessit ubi potest esse instructio sufficiens.

Actio de ratiocinijs

Ubi causa status agi debeat

Status causa ¶ Sicut in ceteris ita et in causa status actor foruz rei sequi debet. *¶. l. iij. et. iij.*
 Sed quis in hac causa videat reus: quis actor: querit: circa qd̄ diuigēter notan-
 da est distinctio q̄ ponit. *¶. l. j. et de lib. cau. l. eā que. et. ff. de pb. l. si. q̄s hominē*
liberū. Cognoscit aut̄ de causa libertinitatis et tuitutis inter fiscum et puatū pro-
curator cesaris Inter duos aut̄ puatos cognoscet quilibet iudex: De ingenuitas
te vero et seruitute: vel de ingenuitate et libertinitate solus princeps cognoscet.
¶. j. e. l. pe. et. s. de peda. iudi. l. ij.

**Ubi quis decuriali vel cohortali
 aliave conditione conueniatur**

**Curialis
 Cohortalis** ¶ Si quis fuerit curialis: id est officio curie vel iudiciū obnoxius: vel si fuerit
 cohortalis qui duro seruitio arctabaf vel cuiusq̄s corpori obnoxius: et aufugit
 ab his quibus seruire debeat. distinguit vtrū se dederit armate militie: an iner-
 mi. Si armate puenietur sub magistro militū: vel si reperitur in foro alicui⁹ p̄
 fidei puincie: p̄tes ille causam debet referre ad mgr̄m militū vel ad p̄fectū pro-
 prio: et hoc est quod dicit. *infra. e. l. vl.* Si aut̄ inermi militie se dederit: ad est ser-
 uitiū alterius curie: pueniri poterit apud quēlibet iudicem q̄ fuerit in locis vbi
 deprehensus ē: et ita videt̄ illis h̄re locū: vbi te innenero ibi te iudicabo. *et.*

**Ubi senatores vel clarissimi ciuili
 ter vel criminaliter conueniatur**

**Senator vbi
 conueniatur** ¶ Senatores vel clarissimi si cōueniant̄ ciuilit̄: debet fieri cōuentio inscriptis
 et si degunt rome vel in suburbijis debent pueniri apud pretorem vel p̄fectū v-
 bis aut mgr̄m officioꝝ quotiens ei hoc cōmisit p̄nceps. Si vero sunt in puincis
 pueniuntur ibi vbi larem fouent: aut vbi maiorem ptem bonoꝝ possident: et assis-
 due p̄sentant. *infra. e. l. vl.* Si vero criminaliter pueniant: si quidem pueniēdi
 non sunt illustres: pueniunt̄ ibi vbi crimina sunt admitta: non obstante fori p̄scri-
 ptione: omnē est̄ h̄mōi honorem reatus excludit. *¶. l. j.* Si vero sint illustres fit
 distinctio senatoroꝝ: licet omnes sint illustres inter patricios pretores: p̄fectos
 vrbis. *et. infra. e. l. pe.*

Illustres

**In quibus causis militantes fori
 prescriptione vti possent.**

militēs arma. ¶ Omnes etiam p̄ncipum domestici et agentes in rebus: vel qualibet alia mili-
 tia vel dignitate gaudentes: vel quālibet negociatōem exercentes: sup̄ publicis
 functionibus vel publicis debitis: apud p̄sides puinciarū pueniant̄ et exigunt̄
 Excipiuntur aut̄ armata militia p̄diti: et qui ad rem p̄p̄iam vnius anni compo-
 nendam cōmeatū ostenderit se accepisse. *¶. infra. e. l. j.*

**Ubi cause fiscales: vel diuine do-
 mus hominum q̄ eius agantur**

Fisci p̄cura. Si p̄curator fisci pueniat a priuato: vel pueniat priuatum: cognoscit de ea cā
 p̄curator cesaris vna cum p̄siede puincie. *¶. s. si aduer. f. l. ij. et infra. e. l. ad*
fiscum. Si aut̄ p̄curator cesaris agat p̄ra puatum: vel cōueniat a priuato: p̄cu-
 rator fisci de ea causa cognoscet. *¶. si aduer. f. l. j.* Cause aut̄ hominum diuine

domus siue sint serui: siue coloni: siue inquilini: siue agant siue uentant in ciuili
 vel criminali negotio: audiunt ⁊ examinant apd̄ h̄positiū sacri cubiculi et comitē
 domoz: vel p̄puratorē cesaris. infra. e. l. vl. et. l. cum aliquid.

**¶ Quando licet unicuiq; sine iudice vin
 dicare se vel publicam deuotionem.**

**¶ Licet regulariter tradat neminē sibi ius dicere posse v̄ se vindicare. vt. s̄. de
 iude. l. nullus. ⁊. ff. q. me. cau. l. extat. h̄ tñ qdā casus ponunt in q̄b⁹ alicui se vin
 dicare p̄mittit: vt si repiat q̄s nocturnū agroꝝ populatorē. i. deuastatorem. Aut
 illos q̄ in itinerib⁹ frequētatis stant in insidijs: eos em̄ ip̄one q̄s occidere p̄t.
 Sic publicā deuotionē p̄mittit vindicare: vt si q̄s velit desertoreꝝ militie oppri
 mere: et si resistit deseritor: p̄cipit in eo velox esse su p̄plicium. vt. j. e. l. vlti.**

Licet se vini.

¶ De inofficioso testamento.

¶ De hoc satis. ff. e. ti.

¶ De inofficiosis donationibus.

**¶ Quia sepe in fraudē legis excogitant donatiōes vt cesset q̄rela inofficiosi te
 stamēti. vt infra. e. l. j. ideo de ea. Est aut̄ inofficiosa donatiō: q̄ p̄ra officij pie
 tatis est facta: s; q; p̄ eam liberi vel parētes excludunt a debito bonoz subsidio:
 v̄ ex p̄posito donātis: vel re ip̄a. Et cōpetit ista q̄rela siue donator decedat testa
 tus vt. j. e. l. p̄cibus. Superior autē q̄rela sc̄o tñ testamēto competit. Datur at̄
 ista q̄rela oib⁹ bis p̄sonis q̄bus et superior. nam dicit lex vnā esse istī⁹ ⁊ illi⁹ q̄re
 le causā et similit̄ estimandā et idē esse ius v̄triusq; tēporib⁹ ⁊ morib⁹. vt. j. l. si.**

Donatio ioff.

¶ De inofficiosis dotibus.

**¶ Et ista similis est donatiōi inofficiose. vt. j. e. l. j. Si ergo mater bona omnia
 vel pene oia: in filioꝝ fraudē dederit in dotē p̄ se. v̄ forte fm̄ pla. p̄ filia vel p̄
 muliere alia: p̄ querelā inofficiose dotis fiet reuocatio. vt filijs cōquerētib⁹ emo
 lumenta debita deferant. vt. j. e. l. j. licet azo. dicat q; vbi mulier p̄ alia muliere
 donat dotē: locū hab̄ at q̄rela inofficiose donatiōis: quia quantum ad donantē
 non dos est: sed donatio.**

Inofficiosa
 dos.

¶ De petitione hereditatis.

¶ De hoc. ff. e. ti. dixi.

¶ De rei vindicatione.

¶ De hoc. ff. e. ti. dixi.

¶ De usufructu et habitatione ⁊ ministerio seruoꝝ.

¶ De hoc dixi. vt. in p̄p̄is ti.

¶ De seruitutibus et aqua.

**¶ Generaliter dicit de fuitutib⁹. de q̄b⁹ ⁊ nos in p̄p̄io ti. ff. Sp̄cialit̄ aut̄ q̄dam
 dicit de aq; de q̄ nos in ti. de aq; plu. ar. ⁊ de aq; quott. et esti.**

¶ De lege aquilia.

¶ Dixi. ff. e. ti.

¶ Familie heriscunde.

¶ De hoc satis. ff. e. ti. dixi.

¶ Cōmuni diuidendo.

¶ De hoc. ff. e. ti. dixi.

**Cōmunia vtriusq; iudicij tam familie
herciscunde q̄ cōmuni diuidundo.**

¶ Et de hoc sub pprio ti. ff. viii.

¶ Dixi. ff. e. ti. Finium regundorum.

De consortibus eiusdem litis:

**Consortes ei
usdem litis**

**¶ Quia cōmunē hereditatē v̄ res alias v̄ etiā pp̄ fines distinguēdos sepe p̄t
gūt ples agere ⁊ ueniri: ideo ponit de p̄sortib⁹ eiusdē litis. In his aut̄ oliz ita erat
q̄ si vn⁹ cōnēret sine socio suo paciebatur exceptionē ne ageret sine eo: hodie oī s̄
mota exceptiōe ⁊ agere ⁊ ueniri q̄libet sociorū p̄t: ⁊ p̄ socijs p̄t agere post litē
p̄tes. s̄ oēs etiā si p̄stat eū nō habere mādātū: v̄ tñ caueat d̄ rato. Ante litē vero
p̄tes. repelleret: si certū eēt eū nō habere mādātū lz caueret d̄ rato. j. e. l. j. ⁊. ij.**

¶ De noxalibus actionibus

De hoc. ff. e. ti. viii.

Ad exhibendum.

¶ De hoc. ff. e. ti. viii.

¶ De religiosis et sumptibus funerum: et aleatoribus.

**De prima pte dixim⁹. ff. e. ti. de aleatorib⁹ aut̄ sub pprio ti. ⁊ hic ponitur vna
noua constitutio greca. q̄ vide.**

Liber Quartus.

De rebus creditis: et iureiurando.

**¶ Que tibi qz in hoc titulo nō tractat de
prima pte s̄ tñ de iureiurando. sic et. ff. qd̄ cū eo q̄ nā nō tractat ibi
de his de q̄bus in rubrica sed inferiori libro. De materia huius titi,
li diximus. ff. sub pprio ti. sans.**

Si certum petatur.

¶ De hoc. ff. e. ti. viii.

¶ De suffragio:

**¶ Quia suffragiū petit p̄ certū cōditionē vt. j. e. l. j. de q̄ dicere cepit ideo de hoc.
Et d̄r pp̄rie suffragiū ip̄m p̄ ociniū qd̄ p̄stat aduocat⁹. Mā fragor. i. son⁹ arbo
rū: inde suffragiū son⁹ ille q̄ fit vt p̄ eū subueniat alicui. hic aut̄ ponit ip̄prie sc̄z
p̄ eo qd̄ dat̄ p̄ hoc p̄ocinio. tractat em̄ h̄ salario qd̄ de p̄stat aduocatis qm̄ et
p̄ q̄ actionem peti possit.**

De prohibita sequestratione pecunie

**¶ Me q̄s crederet d̄bitorē q̄ ex q̄libet p̄tractu uenit p̄dinōe ad pecūiaz solūedā
cōpellēdū vt faciat seq̄strationē pecūie: q̄ est in lite. ponit de p̄hibita seq̄strationē
pecunie. vt nō nē pecūie ponat̄ p̄ specie. vel quātitate q̄ est in obligatiōe vt. j. d̄
p̄sti. pe. l. pe. Est aut̄ seq̄ster ille sp̄s quē ples eā r̄ de q̄ p̄rouersia ē deponuerit
Dicit̄ ab eo q̄ occurrēt ⁊ q̄l sequētī eos cōmittit̄ res. vt. ff. d̄ N. sig. l. seq̄ster.
Sequestratio aut̄ dicit̄ ip̄a segatio rei v̄ posse s̄ iōis. Interim em̄ cū res apud se**

Edictis

questu est: nec possidet actor: nec possidet re: nisi hoc actus est in sequestratione
ut custodie ea tñ fiat depositio. ff. de po. l. licet. j. rñso. r. s. j. Si g ex qñlibz ptra
ctu pecunia postulat: sequestrationis necessitas cõgescit: oportz em debitorz primo
punci: r sic ad solutione pulsari. Ex voluntate aut ptiũ fieri potest. Nisi in quatuor
casibus qbus ex necessitate fit sequestratio de qb⁹ p glo. in. l. j. j. e.

De conditione indebit.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De conditione ob causam datorum.

Hec pditio pgruit cũ supiori vtrobiqz em intuitu cause rẽ in aliũ emitto: neqz
res emissa extinguit: s; hec futurã cam illa pteritã respicit. Inde e q illa statiz
p⁹ solutoz nascit pditio. i hac omũ cõsueru cessatũ: nisi penit. d hoc dix. ff. e. ti.

De conditione ob turpem causam.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De conditione furtiua.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De conditione ex lege. r sine causa vel iniusta causa.

Quas generales cõditioes ponit de qbuz nos. ff. sub pprijs ti. dixi.

De actionibus et obligationibus.

De hoc. ff. e. ti.

Ut actiones ab heredibus r cõtra herede incipiãt

Quim tradebat talis regla q post mortẽ heredis aut legatarij legatũ relinqui
nõ possit Sicut nõ poterat aliqs stipulari post mortẽ suã sibi dari Sic nõ pote
rat qd pmittere dare post mortẽ suã vñ r tradebat regla vt ab heredib⁹ r ptra
heredes actio nõ incipiat. Hodie at regla ista emẽdata est p hãc. l. j. e. l. j. r iusti.
dele. s; post mortẽ. Et caue tibi quia aliter dicitur post mortem incipere actio in
stipulatioe et aliter in legato. vt in predictis alle. videre poteris.

Actio ab here
de r cõtra he.

Uxor p marito: vñ marit⁹ p uxore vñ mf p filio pueniat.

Licet heres iure successionis p defuncto pueniat vt s. ti. px. non tamẽ sic est
in aliis etiam qui valde conuicti vident vt in hoc ti. et se. Uxor em non conue
nitur p marito etiam si pro eo intercesserit: nisi int ercesserit in rẽ suam. j. e. l. j
et. ff. ad vell. l. ij. s. vlti. Speciale tñ est in primipilariã sarcina q subiit marit⁹
vt. j. qui cal. pig. ta. ptra. l. satis. Item maritus p uxore non cõuenitur nisi soli
tis modis si p ea fideiusserit. vñ ei successerit. Itẽ mf p filio vel ecõtra nõ con
uenitur. Unde et traditur regula certissima. ex alterius contractu neminem ob
ligari vt. infra. eo. l. vlti.

Uxor p mari.

Nota regulã

Uxor p pfe vñ pf p filio emancipato vñ libertus pro patrono: vel seruus pro domino conueniatur.

Putabatur ratione filiationis vel paternitatis vel seruitutis aliquem conue
niri debere: dicitur tamen in hoc titulo ptrarium.

Fili⁹ p pfe.

An seru⁹ ex suo facto post manumissionem teneatur.

Seru⁹ liber fact⁹ ali⁹ homo videt. ff. de solu. l. q res. s. arẽa. ideo dubitabat

Edictis

an possit pueniri de eo qd in fuitute fecit. iuxta qd distinguit an ptraxit vl quasi ptraxit infernitute: deliquit vel qsi. qd pteqre vt. j. c. p. to.

Quando fiscus vel priuatus: debitoris sui debitoris exigere potest. vel conuenire.

Regularit pibuit s. aliu ex ptractu alteri? pueniri: nunc pōit qdā exceptio nes r i fisco r in puato. fise? at ratioe spēali puenit debitorē sui debitor: si debi tor pncipal si sit soluedo: vl ex ratioe fisci necessario scō liqdo. phibē: vl ex ptra ctu fiscali debitorēs pueniantur. ff. d iur. fil. l. iij. . § militia r s. pdi. ex. l. l. j. de co. fil. debi. l. j.

De actionibus hereditarijs. af. de here. acti.

Actiōes he.
hereditarijs
debitor.

Supiori titulo dixit alter p altero conueniri in casu. hic ponit et alterū casū Et pōit diuisione actionū. qz actionū alie sūt heredarie alie n. Sūt at hereditas rie q tñsūt ad heredes vl s here. Itē q ab heredi? icipiūt vl s here. ff. d ac. r ob .l. hereditariuz. Abusuē tñ s hereditari? debitor: nō qui debet heredi vel hereditari: sed ipse heres: qui ideo debet q ipse est heres vt. j. c. l. sub ptextu.

De delictis defūctorū in quātum heredes conueniunt

In quantū heredes ex cōtractibus defūctorū vel qsi teneātur dixit: nunc in quantū ex delictis. de hoc insti. de ppe. et tēp. § fi. et in. c. fi. de sepul.

De constituta pecunia.

De hoc satis. ff. e. ti. dixi.

De probationibus.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De testibus.

Ista est viua pbatio et ideo tanq potior pponitur. de hoc. ff. e. ti. dixi.

De fide instrumētōrū r amissione eorū r de apochis r antapochis faciēdis r s his q si ne scriptura fieri possūt.

Instrumētōrū
amissio.

Antapocha .

Nota .

Sequitur nunc de pbatōe mortue vocis: id est p scripturā. Et de prima parte rubri dixi. ff. e. ti. De amissōe aut instrumētōrū talis tradit regula Quicūq cōs tract? est q sine scriptis fieri pōt: in eodem casu si scriptura interneniat: r postea amissa sit: nihilomin? suā obtinet firmitatē. j. c. l. j. et. l. sicut. r. l. statutu. r. l. si solēnib?. r. l. mistris. r. ff. e. l. iure. r de pig. l. ptabit. Antapocha aut ē chy rographū qd facit debitor creditori in q pfitet se soluisse tñs: r non dicit ab amissōe qd est ptra. Sed ab ante qz sit ante apocham: r est inducta ad securitatē credito ris. q emi noie alieno possedit r pēsiōē soluit: vl creditori suo vsuras respētauit ille vti? antapocha vt. j. c. l. plures apochis. vbi glo. exponit qd sint apoche et antapoche. r habebit. j. i. pprio ti. Est etiā sciendū q ois ptract? sine scriptura fieri pmissi in q casu exigūt spēaliē scripturā. j. c. l. ptract? r q sint cas? reqrētes scripturā ponit glo? in. c. j. extra de cens. li. vj.

Plus valere qd agit q̄ quod simulate concipitur

Simulatio.
Sit fraus legi

Quia per scripturā sepe aliud fingitur r simulate scribitur: q̄ vere agit sicq fraudes sepe cōmittunt: p̄stetoz plus valere veritatem: q̄ simulate gestum ideo ponit hanc rubricā: que in verbis suis satis plana est. Quibus autem modis sit fraus legi ponit glo. ff. de le. r sena. p. l. fraus.

De commodato.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De pignoratitia actione.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De exercitoria et institutoria actione:

De duobus generibus contractuum pmitit ex quibus in solidum tenemur ex alienis contractibus. de his dixi. ff. e. ti. sub ppijs ti.

Quod cum eo qui in aliena potestate est negociuz gestum esse dicitur. vel de peculio: seu quod iussu: vel de in re verso.

Prima pars rubricae est generalis. Sequentes tres speciales. et dant non in solidum de actioes sed quatenus est in peculio. et quatenus est iussu: et in re sum de hoc dixi. ff. sub ppijs. n.

Per quas personas nobis acquiritur.

Acquiritur nobis per nos metipos: et de hoc nulla est hesitatio. Item per filios in potestate nostra positos vel institutos Item per suos nostros. Item per alienos quos bona fide possidemus: vel in quibus habemus usufructum vel usum. de hoc late institui. e. ti. per totum.

Acquiritur nobis

Ad senatusconsultum macedonianum.

Qualiter pueniat pater ex filij contractu dixit: nunc qualiter pater non tenetur. cum effectu propter exceptionem macedoniam beneficij. de hoc dixi. ff. e. ti.

Ad senatusconsultum velleianum.

Sicut filius. et pater habens exceptionem ex superiori senatusconsulto: ita et mulier ex hoc senatus consulto velleiano. de hoc dixi. ff. e. ti.

Velleiani.

De non numerata pecunia.

Superioribus senatus consultis subuenit civiliter et naturaliter obligatis ratione speciali. hic civiliter tamen obligat: iuribus ratione naturali: iure communi considerato propter pecuniam non numeratam. Dicitur autem duobus modis pecunia non numerata. vel respectu creditoris: qui propter de pecuniam numerare debitori ut sibi illa reddat. vel respectu debitoris qui propter dicit solvere creditori et improprie dicit non numerare cum soluit quod debet: pecunia autem largissime ponitur per eum re quod non numeravit vel non soluit. ff. de sig. l. pecunie verbis tale est ergo acti diceret de pecunia vel re non credita vel non reddita. re. de hoc ple. ff. i. d. excep. h. idem iuris est.

Pecuniam non numeratam.

Pecunia.

De compensationibus.

De hoc satis. ff. n. dixi.

De usuris.

Qualiter actio perimat vel minuat per exceptionem. si dixi. nunc qualiter augetur: et hoc fit per usuras de quibus satis. ff. e. ti. dixi.

De nautico foenore.

De hoc dixi. ff. e. ti.

Depositum.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

Abandatis.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

Si seruus extero se emi mandauerit.

Mādaturū de emēdo suo

Specialē casum mādati continet scz cū seruus mandat extero se emi. Et quatuor dicit hec lex. scz an fuerit vtile mādatū: Itē an actio deē domino ex venditōne licet mādatū sit inutile: Itē an solutō nūmōz peculiaritū liberet emptōrē. Itē an agat de ancilla et de p̄cio. In primo dicit nullum esse mādatum. In secundo dñō dari actionem ex venditōne. In tertio q̄ emptor non liberet. In quarto de viroq; agi non posse. rē.

Pro socio.

Quā socius quasi pcurator est p parte: ideo post actionē mandati ponit de societate. de hoc s̄aris. ff. e. ti. dixi.

De contrahenda emptione et venditione.

Sicut societas solo p̄sensu p̄rabit ita et emptio de hoc. ff. e. ti. dixi.

De hereditate vel actione vendita.

Hunc de venditione rerū incorporalium de hoc. ff. e. ti. dixi.

Que res vendi non possunt: et qui vendere vel mercari vetantur.

Que res non venduntur
Sertū emere

Hunc specialiter tractat de quibsdā reb; q̄ vēdi nō possunt: vel etiā si p̄nt vēdunt tū certis p̄sonis: vt ē frumētū qd̄ exercitui mitti p̄hibet vendari. j. e. l. pe. et vlti. Sertū nō debet quis emere a barbaris p̄ter comitē cōmeritōz. Itē nec aliq; puat̄ purpurā distrabere alij puato vl̄ fucare. i. tingere. j. l. j. z. ij.

Que res exportari non debent.

Que res non debēt expor.

Supra quarūdā rerū venditōe inhibita dixit: nunc ponit de inhibita traslatiōe quarūdē rerū. ecce enim ad barbaricum solū trāsferre vinum vel oleū: aut aliquid liquamē non debet aliq; romanus vel causa vendēdi vel eā gustandū: vt sciant barbari qui sunt hostes romani imperij. q̄lia sunt nostra liquamina vt. j. e. l. j. Item ferrū factum vel infectū et scuta: arcus et sagittas: vel cuiuscunq; generis arma: non debet q̄s in aliquo loco v. n. ferre: vel q̄cūq; titulo p̄cedere barbaris. Etiam si tanq̄ legati veniēt romā. j. e. l. vlti.

De Eunuchis

Eunuchi.
Spadones

Eunuchi dicunt spadones tū et nō castrati. z tales fieri p̄bent i romano imperio. hoies tū barbari extra solū romāi imperij fieri p̄nt eunuchi: z facie eunuchi p̄nt vēdi: z q̄libet mō alienari. Si dō facti sūt eunuchi in romāo solō: nō poterū vēdi sed cōsuecabunt si dñis p̄sentitibus facti fuerint. Et qui fecit eunuchos capite punitetur vt. j. e. l. j. z. ij.

De partibus qui filios distraxerunt.

Fili⁹ vendit.

De distractione eunuchoz. s̄. dictum est: nunc de distractione filioz. non licet autē patri filiū vendere vt. j. e. l. j. nisi p̄ necessitate famis vl̄ tamē q̄ncūq; p̄cio soluto emptōri a filio vel quocunq; alio restituaē. vt. j. e. l. ij.

Rescindere venditionem.

De rescindenda venditione
Qualit̄ rescindat̄ vēditio. i. vn̄ altero iuro eā dissoluat dic̄. s̄. hoc. ff. e. ti. dixi.

Codicis

Quando liceat ab emptione discedere.

De hoc dixi. ff. de rescindenda. vendi.

Si ppter publicas p̄sitationes vēditio fuerit celebrata.

Quia q̄nos parabit vēditio p̄p̄ publicā p̄sitationē nō solutā vt. s. d. rescin. ven. l. si quos. ideo de ea dicitur q̄ nō rescindat. qd̄ sit si non est solēniter facta vt. j. e. l. ij. Et dicunt publice p̄sitationes annue exactiones tributorū vēstīū vel auri v̄l argenti q̄ a certis p̄sonis debebant fisco. Sed et ea q̄ ad viarū v̄l p̄ortū refectionē p̄standa sunt a possidentibus publice p̄sitationes dicunt. vt. j. e. l. si.

P̄sitationes publice.

Sine censu vel reliqs fundum compari non posse.

Nemo fundū tributariū emat tali pacto ne p̄ster integrū censum: si nihil p̄ p̄terito tēpore fuerit solutū. v̄l si qd̄ fuerit solutū nō p̄stet reliqua. i. residua que sup̄sunt ad soluendū. Et sic census in futurū. se reliquis in p̄teritū dicunt. Itē census p̄ toto. reliqs p̄ p̄te q̄ solutū d̄ restat. Et est ratio hui⁹ p̄stitutionis. qz tributa semp̄ a possidentib⁹ exigunt: ne dū p̄ tēp̄ q̄ possiderunt s̄z etiā p̄ p̄terito Secus tamen vbi a p̄equateore venditur: qz tunc pro p̄terito tempore non conuenitur emptor. j. de cens. l. vi. xj.

Census. Reliqua.

De periculo et commodo rei vendite.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De actionibus empti et venditi.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

Si q̄s alteri v̄l sibi s̄b alteri⁹ noīe v̄l aliena pecūia emerit.

Quia sepe q̄s emit alteri⁹ noīe vt p̄curator hoc exp̄presso vel tacito. vel etiam aliena pecūia et suo noīe: et in vtroq̄ casu v̄bis collat⁹ i p̄sona p̄p̄a. v̄l etiā emit q̄s alteri v̄bis collatis in p̄sona dominici: ideo qd̄ iuris sit in his p̄ōit h̄c titul⁹.

Emēs rē alterius nomine.

De rebus alienandis vel non alienandis: et de probita rerum alienatione vel hipoteca.

Quomō res p̄p̄ie alienari vel vendi possunt dixi. Hunc ponit de rebus alienandis. Licet em̄ alienā rē q̄s possit vēdere: nō tamē aliena re. ff. de v̄. sig. l. alie. natū. et de p̄ra. emp. l. rem alienā. fall. hoc in casibus q̄b⁹ quis alienat qd̄ nō suum est. notatis p̄ glo. in §. creditor. insti. qui alie licet.

Alienā rem alienare.

De communi rerum alienatione.

Quęcūq̄ dicta sunt de alienis reb⁹ in totū: intelligant eē dicta de alienis reb⁹ bus p̄ p̄te: quātū ad p̄tē. Itā et si socius oīm bonorū sit nō tū nisi p̄ p̄te sua alienat: s̄ nec p̄ sua p̄te p̄ litē. p̄tes. nisi suo socio velit alienare. s. co. diu. l. j.

Res cōmunitis nō alienet.

Rem alienam gerentibus non inter dici rerum suarum alienationem.

Qui gerit rē alienā tanq̄ tutor v̄l curator v̄l etiā tanq̄ p̄curator: siue publicū siue p̄uatū officii: res suas p̄p̄ias alienare v̄l p̄ignori obligare p̄ōt: v̄l fisco vel p̄uato.

Res p̄p̄ia.

De pactis inter emptorem et venditorem.

Pactū inter emp. et ven.

Quia in venditionibus varia apponuntur pacta: ideo de his. Si aut pacta q̄ sunt inter emptorem et venditorem quedā de substantia p̄trahit̄ vt de augendo v̄l diminuēdo p̄cio: q̄dam sunt accidentalia sine extranea. vt de vando libro exēpla ris loco vel aliq̄ simili nō attingēda v̄ditōi: puta vt si venditor restituat emptori p̄ciū. j. cerū v̄l reddat ei res. vel vt emptor p̄stat ei vsurā p̄ciij tardius soluti: vel vt emptor nō faciat monumentū vel ecclesiaz in fundo vendito. vt. j. l. ij. et. l. in initio. r. l. v̄l. Itē pactoz̄ q̄dam sunt in p̄tinet̄: q̄dam ex interuallo. Itē q̄dam sunt certa: alia sunt obscura vel ambigua. Item sūt pacta vt sūt exp̄ortet vel non. Itē vt manumittat vel non. Itē ne p̄stituat de q̄bus. j. sp̄ales rubrice. De pacto legis commissio: vt de l. v̄l addicēdo. dixi. ff. in p̄p̄is. ti. Alia em̄ pacta accidentalia nomine carēt sed p̄ motu p̄trahentiū excogitantur.

Si seruus expordandus veniat.

Itud est speciale pactū q̄s in v̄ditiōe apponit̄. vt. s. dixi. de hoc etiā. ff. e.

Si mancipium ita venerit ne prostituatur.

Edictū Uel.

Sicut superius pactū gratia venditoris is apponitur: sic et istud gratia serui vnde superi⁹ potest venditor remittere. vt. s. eo. l. ij. ff. hic nō potest. et de hoc ff. de in ius. vo. l. sed et si q̄. p̄stituta. r. ff. de tra. emp. l. si quis. Edictus vero diui Aespasiani locū habet cū ancillā emptam ne p̄stituat alteri v̄do sine simi li lege vt. ff. de iur. pa. l. diuus.

Si mancipiū ita fuerit alienatū vt manumittat: v̄l ecōtra.

Constitō diui Marci.

Pro libertatib⁹ representandis: vel manumittētib⁹ faciēdis locū habet multe p̄stitutiōes. vt est p̄stitutio diui Marci et cōmodi missa ad v̄ditū victorinū. si dono v̄l v̄do sūt vt manumittas: v̄l si p̄ciū do sūt pecūiā l. specie. vt manumittat sūt tū vt. j. e. l. ij. r. l. si is q̄. r. ff. de p̄di. cau. da. l. v̄di. §. sed r. si tibi. r. l. si pecuniā §. j. Itē p̄stitutio diui marci r. cōmodi i semestrib⁹ locū hz cū trado tibi sūt vt p̄ tēp⁹ sit liber nec cōprehēdi sēt manumittēdi vt. j. e. l. iij. et de ser. ex por. l. v̄l. Itē p̄stitutio diui Severi r. Antonini: ad verbū maximū locū hz cum alien⁹ sūt mādāt mibi vt eū redimā a dño suo nūms suis. i. peculiarib⁹: v̄l for te meis s; hoc pacto vt ip̄e restituat mibi. ff. de iudi. l. non distinguo.

Constitō Se. Antonini.

De ceditiis actionibus.

De actionibus p̄tra v̄ditores iure civili p̄ditas dixit: n̄c se q̄ de p̄torijs que sūt p̄dictaz̄ pedisse q̄. s. de ve. iur. enu. l. ij. §. q̄r⁹. de hoc dixi. ff. e. ii.

De monopolijs r. p̄uētū negociatoz̄ illicito: v̄l artificij: er galaboꝝ nec nō balneatoz̄ p̄hibij: illicitisq̄ p̄actionibus.

Monopolis.

Quia venditores illicitas inveniunt inter se p̄actiones: sicut et artifices et negotiationes sue ergalabi. ideo de eis ponit. Dicitur autem monopolis id est singularis negotiatio in ciuitate. a monos quod est vnum: et pola q̄ est venditor vel polus quod est venditio scdm glo. nostram hic. q̄si vno v̄l certo modo facta negotiatio: vel venditio. inde dicitur bibliopola id est v̄ditoz̄ librorum q̄ librarium dicimus. Placē. autem denominauit monopolicū. a monos. et polis q̄s

est ciuitas Inde monopolium .i. vnica negociatio in ciuitate : qđ accidit cũ inter se pacifcunt ne aliquē intruāt in arte sua nisi filios vel nepotes : vel cũ aliqđ mō per pactū id facere nitunt̄ vt soli cōmodū alicui⁹ artis vel negociationis faciāt . Idē in balneatorib⁹ si conueniant ne aliter balneent qđ ea mercede qđ ip̄i p̄stituerūt Idē in locatozib⁹ rex vel opaz suaz maxime scriptozib⁹ : si pacifcant ne op⁹ ab altero inchoatū alijs p̄ficiat Ergalabi dicunt quidā oparij laborantes in stationibus suis : erga ab erga qđ ē opa vt dicit ser. in p̄n. geoz. ⁊ labor.

Ergalabi.

De nudinis et mercatoribus

De hoc ff. e. n. dixi

De vectigalibus et cōmissis

De hoc dixi. ff. de pub. ⁊ vec.

Uetigalia noua institui non posse

Satis clarus est : et ego alias dixi. ff. de pub. ⁊ vec.

De cōmercijs ⁊ mercatoribus

In hoc titulo quodā specialia ponit circa negociatores p̄tinentes ad domum p̄ncipis vt sex numerus eoz nō extendat̄ ultra quingentos .lxvij. vt. j. e. l. pe. Et quodā generalia omnium mercatorz : quale est illud ne p̄ mancipijs vel q̄buscūq; sp̄ebus : barbaris p̄beant aurū p̄tē nobiliores natalib⁹ ⁊ honore ⁊ patrimonio diuiores : p̄tiosum mercatorij exercere . p̄hibent̄ vt inter plebeios ⁊ negociatores res facilius sit emendi vendēdiq; cōmerciū vt infra. e. l. iij.

Mercatores
Negociatores

De rerū p̄mutatione : ⁊ p̄scriptis verbis actione

Sequit̄ de cōtractibus innominatis inter quos p̄cipuus est permutatio ⁊ poſtea de p̄scrip. ver. de his diximus. ff. in p̄p̄ijs titulis.

De locato et conducto

De hoc satis. ff. e. n. dixi

De iure emphiteotico

Emphiteosis latine dicit̄ melioratio : ab initio em̄ sterilia t̄m̄ huius cōtractus specie concedebant̄ : vt is qui acciperet rem in meliorem cōditōem ⁊ statū deduceret ⁊ fertilit̄ redderet : poſtea tamen ad id deuentum est : vt etiam fertilia ⁊ fructuosissima valeant emphiteocari. Et dicit̄ iste cōtractus emphiteoticus vel emphiteoticus : id est meliorationis Et cōsistit in reb⁹ soli t̄m̄. de hoc. l. de sa. s̄ac. ecc. aut̄. perpetua Celebratur scriptura interueniente ⁊ non aliter . infra. e. l. j. de hoc late. in si. de loca. s̄. adeo

Emphiteosis

Liber Quintus

De sponsalibus ⁊ arris sponsalicijs ⁊ p̄neticis

De contractibus rerum supra dixit

Dnunc de p̄tractib⁹ p̄sonaz : vel . s̄. de societate qđ p̄trabit̄ p̄pter p̄cunia q̄rendā : n̄c de societate iugali qđ p̄pter p̄lem lucrandā celebrat̄ : ⁊ quia hoc fit p̄ nuptias q̄s sponsalia p̄cedunt. De sponsalibus dixi. ff. e. n. Arre autem si interuenerint non possunt sp̄salia impune solui Sed si quidem soluerit sponsalia ille qui dedit arras : amittit eas.

Arraz Estatio

Si vero ille q̄ acceperit arras: restituit eas: et illud tantundē de suo: et nō plus nisi specialiter placuerit p̄tibus vt pena array extendat in quad: uplū: tūc enī in eolueq̄ extendet et nō vltra. j. e. mulier. j. r̄iso. et h̄ quadrupli de hoc in. e. gem ma. extra. de spons. p̄xena aut̄ dicit qui implorat voluntates cōtrahere volentium. de hoc dixi. ff. de p̄e.

P̄xena

Si rector puincie vel ad eum pertinentes sponsalicias dederint arras.

Sponsalicia
arre

Hunc ponit in specie de sponsalicijs arris. Si rector puincie vel ad eū ptinentes sponsalia dederint: id ē sponsalicias arras: sic enī verbū istud exponit. j. si nup. ex. re. pe. l. j. Ad eū aut̄ ptinere intelligit: nō qlibet subiecti: s̄ filij: nep. o. es: pro pinq̄ ac p̄ticipes. i. p̄siliarij et domestici: h̄i ergo oēs nuptias p̄trahere non p̄t cū ea muliere q̄ est oriūda de puincia vel alias habeat ibi domiciliū. Sponsalia tamen possunt contrahere. ff. de ritu. nup. l. si quis: vtrū titulus iste hodie habet locum ponit p̄ doc. in. c. ij. de se. nup.

De donationibus ante nuptias vel p̄pter nuptias et de sponsalicijs.

Spōsa. largit

Dicit de p̄ambulibus nuptiarū duob⁹ p̄. ti. sequit̄ videre d̄ nup. quas q̄ donationes p̄cedunt de eis p̄mittit Et dicit an nup. et p̄pter nup. idē j. e. l. si. et fit in recōpensatōem dotis. Sponsalicia h̄o ē simplex donatio q̄ sponsus facit spōse. et cōtra. vt. j. e. l. cū te. et alijs plibus. de hac in aut̄. vt spon. largi. coll. viij.

De nuptijs

De hoc dixi. ff. de ri. nup.

De incestis et inutilibus nuptijs

inceste nuptie
Inutiles
Nepharie

Contrahentes nuptias sibi vitas puniunt in p̄ci o dotis et donis: p̄t nup. hec enī p̄siciant. i. fra. e. q̄ cōtra legū. Sed nec filij sunt legitimi vel in p̄tate p̄ntis. Itē de bonis suis testari nō p̄t in extraneos. Et dicunt large omnes nuptie p̄hibite inutiles Sed nepharie p̄prie inter ascendētes et descendētes Inceste ī collaterales v. i. affines vt in sti. e. h̄ ergo nō oēs. et. ff. e. l. quin enam et. l. si. et de adul. l. si adulteriū Alie que alijs rōibus p̄hibent simpliciter inutiles dicuntur quod nullis modis cōtingit vt no. glo. in sti. e. h̄ sunt et alie

De inter dicto matrimonio inter pupillā et tutorem seu curatorem liberorū eorum

Tutor ducēs
pupillam

Qualiter rōe sanguis p̄hibent nup. dixit nūc qliter rōe officij: et ista p̄hibio iuris ciuilis ne circūscribat pupilla vel adulta ī re familiari vt. ff. de ri. nup. l. libert⁹. h̄. senat⁹ Sz nec ista p̄hibitio hodie tenet. p̄t. c. ij. de nup. et ibi no.

Si q̄cūq̄ p̄dicit̄ ptate vel ad eū ptinentes ad suppo sitaz iurisdictione sue aspirare tēptauerit nuptias

p̄ses eōr a
bēs cū subiec.

Qualiter rōe p̄uati officij p̄hibeāt nuptie. s̄. dictū ē: nūc qliter rōe publici officij auctoritate et vilitate Hā supior ti. si rector puin. loq̄t de spōsa. l. b̄: h̄ loq̄t de nup. eor q̄ puincias regit̄ seu alia q̄cūq̄ ptate p̄dici cū sibi subiectis nuptias cōtrahere intendit: et hec p̄hibitio hodie locū nō habet: vt in. c. ij. de se. nup.

Si nuptie ex rescripto petantur

Locicis

Petunt ex rescpto nuptie quos iure venite: quos pmisserunt quod si sint venite vel iure naturali vel gentium vel civili: etiam propter affinitatem vel cognationem indulte non valet. Ita rei cuiuslibet cuius est denegata petitio: non proficit iudicium. j. e. l. vl. r. s. de inces. nup. l. si. r. et imponit pena: vt. j. e. l. s. Si vero sint venite de iure civili propter pecuniam danti vitadum: tenet iudicium: vt. s. n. iij. l. si tut. Si vero nuptie pmisserint: si quidem impetrant ad remissionem infamie: quia mulier nimis cito festinavit nubere putat. j. tps. luct. tenet rescptum vt. j. ad tereull. l. si q. Jo. si impetrat nuptias ad retentionem dotis dignitatis. ff. de sena. l. nup. alias ad alia supugnantia est rescptum ad quod iure cogi potest. l. l. s. j. d. thesau. l. x.

Nuptie prohibite si perire impetrentur

De secundis nuptiis

Dicitur de primis: nunc de secundis nuptiis totum seculo omnino ulteriores pro primas. Et dicitur quod strabunt eodem modo: sed multa procedunt primis quam non secundo strabentur dantur. Ita puniuntur secundo nubentes propter duo. primo propter nimiam festinationem: quam in proximis tantum puniunt nubentibus. infra annu tantum a morte mariti computandum: ad cuius lucrum res nullio tristiori habitu animum est statum. ff. de his qui non. infra. l. genero. j. r. s. o. r. s. sed cum ipso. r. s. de his qui non. infra. l. decreto. Et puniuntur hec festinatio propter duo scilicet propter turbationem sanguinis. ff. de his qui non. infra. l. liberorum. s. si talis in si. vel ne de ple. dubitet: vt. j. de repu. l. presentu. s. q. si pter. Item ne quod pter maligne suspitionis causa etiam ad vix secundum: eo quod velociter ad nuptias festinavit vt. in aut. de resti. r. ea que par. s. vnum. Secundo puniuntur secundo nubens propter non servatam filiorum affectionem. l. hac edictali. infra. e.

Secundo nub.

Si secundo nupserit mulier cui maritus usufructu reliquit.

De penis secundum nubentium dixit generaliter: nunc specialiter in vno casu: qualiter puniatur secundo nubens circa usufructum a mortueta viro sibi relicto: quod secundum iura. Et illico amittit usufructum si liberos habet. Sed pro autentica non amittit: nisi legem ea accepit vt ex secis nup. antiret. in aut. de nup. s. de argumentis r. s. s. hec quidem

Usufructus perditur

De dotis pmissione. vel nuda pollicitatione.

Quia nuptiarum gratia vel promari vel secundum et propter matrimoniorum onera grauissima dos tribuitur: sed dos incipit quos a pacto et pacto fit alias per pmissionem: alias per nuda pollicitationem: fit autem promissio per stipulationem: et quos etiam sine precedenti interrogatio. Sed pollicitatio nihil aliud est quam solius offerentis promissio vt. ff. de edi. e. l. faciendum.

Pactio
Promissio
Pollicitatio

De iure dotium.

De hoc dixi. ff. e. ii.

De rei uxorie actione in ex stipulatu actione transfusa et de natura dotibus prestita.

Sicut in quouis alio contractu tria considerantur principaliter scilicet quentio: obligatio. et actio vt. no. insti. de act. sup rubro Sic i dote. Item primo quentio: i. de dotis promissio. Secundo obligatio: s. n. i. nunc ponit actio. sic enim naturaliter dos disponi Et dicitur bar. l. olim due actioes tam viro propter danda: quam uxori pro repetenda dote. scilicet ex stipulatu et rei uxorie. Sed secunda tollit et dicitur de q. l. ea vitale erat actio ex stipulatu: quam impator refuat. vt dicit glo. hic sup rubro. de hoc insti. de act. s. fuerat.

Edicis

De pactis conuentis tam super dote q̄ super donatione ppter nuptias z paraphernis

Parapherna Quia pacta certa super dote z donatione ppter nuptias apponunt: ideo de his dicit Et de paraphernis: q̄ dicit a para q̄ est iuxta: z pberni: id est dote: quasi iuxta dotem: q̄ scz vxor pter dotem secū ducit: vt z .ff. de iur. do. l. si ego .s. dotis. z .s. de don. añ. nup. l. si. in pn. de hoc. ff. e. ti. dixi

De dote cauta non numerata

Dotis cautio Quis inuenit dos cauta a marito qui p̄fessus est eam si bi numeratā vel traditā cum nō sit nūerata scz ab vxore Vel dic. de dote cauta a muliere vel eius patre in instrumento dotali: z nō numerata. i. nō soluta. Vel tertio dic. q̄ ante p̄fectio nē dotalis instrumēti p̄fessus fuit sibi solutū: excipit. j. xxx. dies. Si aut post nul lo tpe excipit. s. d nō. nu. pe. l. in p̄tractib. s. j. Sz hodie sua aut. q̄ locū. j. e.

De donationibus inter virū z vxorem. z a parentibus in liberos factis z ratihabitōe

De donationib⁹ ppter nup. dixit: nūc de simplicit⁹: q̄ matrimonia nō valent: nisi fiant rate. p cōfirmatōem mortis vel aliā. de hoc. ff. e. ti. dixi.

De repudijs z iudicio de moribus sublato

Judiciū s mo ribus Omne q̄ ligat solubile est in aut. de nup. s. deinceps z sic post legamina mar tri nonoz de dissolutione dicit: de hoc dixim⁹. ff. de diuoz. Sz de iudicio s mor rib⁹ nō restat tractare qz sublātū est vt. j. e. l. vl. Et erat s̄m azo. tale: q̄ licz mar ritus vxori vel ecōtra ppter vnū malū morē: non posset muttere repudiū: tñ plu ribus coadunatis z p̄iūctis poterat sol uere m̄rimoniu: puta si singlis dieb⁹ lerat ebria. Itē in lecto erat solita sterter e: sepeqz cacabat: vel his filia faciebat.

Soluto matrimonio quēadmodū dos petat

De hoc. ff. e. ti. dixi

Si dos cōstante matrimonio soluta fuerit

Dos reddit Quia n̄ solū soluto m̄ri. reddit⁹ dos. vt. s. ti. pr. sz etiā du rāte q̄nqz: q̄ aliqui sit ex cā necessaria vt si marit⁹ sic nō soluēdo vl vergat ad inopiā vl cū marit⁹ depor taf z vxor suat affectioz. vt. s. d f̄pn. l. j. Quis ex cā pbabili vt castib⁹. ff. d iur. do. l. mutus. s. manēte. ff. so. ma. l. quis. z i se. Quis sine cā. vt in hoc titulo et tūc qz donatio p̄sumit reddit⁹ viro imo maritus q̄ soluit repetit inquantū mu lier est locupletata Sed z ipe ad totū dotis solutōem tenet.

De fideiussores vel mandatores dotiū dentur

Fideiussores dotium Pro dote agit s virū z ei⁹ heredes. s. ti. ij. l. dot is. nō p̄ra fideiussores vel mādatores: q̄ forte interuenerūt: qz illi nō tenent pbibet q̄ marit⁹ ne det: z vxor ne petat: ne causa p̄fidie generet inter eos. Sicut in donatōe alias inter eos facta dicit. ff. de don. inter vi. z vxor. l. j.

Rerum amotarum

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De pro dote mulieris: bona mariti abdicātur

Mulier bona mariti mortui iure dominijs abdicare non potest. Sane si nullo herede relicto decessit vir maxime nõ idoneus ad soluendũ fm iuris formã consuevit mulieris in dẽpnitã: q̃ten? successiõis patris mod? .j. e. l. j. scz vt postulet se mitti in possessionẽ bonoz hereditarioz: sicut ⁊ faceret q̃libz creditor. ⁊c.

Mulieris mis-
sio in possessio-
nẽ bonoz ma-

De fundo dotali.

Specialiter de re inestimata in dotẽ tradita dicit de hoc. ff. e. ti. dixi.

Diuortio facto apud quẽ liberi morari vel educari debeãt.

De hoc dixi. ff. vbi pupillus edu. de.

De alẽdis liberis a parẽtibus: vel parẽtes a liberis

De hoc dixi. ff. de libe. agno.

De concubinis.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De naturalibus liberis ⁊ matrib? eorũ ⁊ ex quibus causis iusti efficiantur

Ex cõcubinis naturales filij nascunt: idẽ de eis ⁊ eorũ matribus: scz q̃ dicantur naturales ⁊ quantum possit eis relinqui vel inter viuos vel in vltima voluntate: aut quoquo titulo dari. Et q̃bus ex causis naturales efficiantur sui: id est redigantur in patrem: ⁊ de hoc ppria aũt: qui. mo. na. effi. sui coll. vij. vel fiant legitimi successores patris: ⁊ si non redigantur in patrem suã eo viuente: ⁊ de hoc tractat in alia aũt. qui. mo. na. effi. le. coll. vj.

Naturales li.

De testamentaria tutela.

Dixi de cõtractib? nõc de q̃st: vel dixi qualiter viuẽs pater p̃sulat filio i alio domine qualiter moriens in tutela. de hoc. ff. e. ti.

De confirmando tutore.

De hoc. ff. e. ti. dixi

De legitima tutela.

De hoc. ff. de legitimis tutoribus dixi

Qui petant tutores vel curatores.

De hoc. ff. e. ti.

Ebi petantur tutores vel curatores.

Et de hoc in superiori titulo qui per. tu. vel cura. ff. dixi

De tutoribus ⁊ curatoribus illustrium vel clarissimarũ personarũ

In illustribus ⁊ clarissimis pupillis specialia quedã seruant scz adhibita quam solennitate de qua. in. l. j. ⁊. ij. j. e.

Qui dare tutores vel curatores possunt: ⁊ qui possunt dari vel nõ

Ista est tutela datina: id est de tutoribus p̃ iudices constituendis: de q̃bus dixi ff. de tu. ⁊ cura. da. ab his.

Datina tutela

Quando mulier officio tutele vti possit

Mulier tutrix

Regulariter mulier nō pōt esse tutrix: q; hoc officii virile est. ff. de reg. iur. l. ij. infra. e. l. j. nisi a principe impetraverit filioꝝ tutelā. ff. de tu. l. vl. p. codicē tñ impetrare pōt a iudice tutelā filioꝝ legitimoꝝ ⁊ naturaliū: vel naturaliū tñ: si mater fuerit maior: ⁊ impuberi non sit tutor testamentari⁹ vel legitim⁹: vel etiā sit sed excuset: vel vt suspectus remoueat. Sed opo: tet mulierē iurare ⁊ renūcia re velleiano ⁊ secūdis nup. omiq; alto legitimo auxilio: ⁊ suā substantiā filijs sup ponere: vt infra. e. l. pe. ⁊ vl. hodie autē p̄fertur omnib⁹ tutor legitimis ⁊ dat uis sed nō testamētarijs: de hoc in autē. vt sine p̄bi. ma. de. coll. viij. ⁊ in autē. m̄i infra. e. que est de here. ab intef. §. ex h̄is coll. ix.

In qb⁹ causis hñti tutorē tutor vel curator dari possit

Tutor hñti tu
tozem

Tutor non potest dari habenti tutorem: ista regula fallit certis casib⁹ hic no. quos ponit glo. iusti. de cura §. interdum

De administratione tutorū vel curatorū: ⁊ de pecunia pupillari fenozanda vel deponenda

Pecunia pu.

De p̄ma pte tituli dixi. ff. e. ii. Debet autē tutor pecuniā pupillārē fenozare ido neis hoibus: quod s̄i nō faciat: cū possit: nouiter creatus tutor tenet ad vsuras p̄ sex menses. ff. e. l. tutor cōstitutus: non nouiter creat⁹ tenet ad vsuras post duos menses: quod spaciū vel laxamentū nō tribuit his q; nūmos impuberū vel adoleseentū in vsus suos clam p̄uertunt: hi etiā statim tenent ad vsuram centesimam Si autē palam faciūt tenent ad pupillārē. ff. e. l. tutor qui rep. §. vsure. ⁊ l. nō est q̄mo. de hoc lege hic autē. nouissime que ponit hic in p̄n. ti.

De periculo tutorum ⁊ curatorum

Quandoq; incipiat ad tutorem vel curatorē p̄tinere periculū: dixi. ff. de adm̄. tu. ⁊ habet̄ insti. §. satis. tu. ⁊ cura. §. j. Amplius etiā illi qui dati sunt noticie causa sustinent periculum. infra. e. l. j.

Quā ex facto tutoris vel curatoris miores agere vel pueniri possunt

De hoc dixi. ff. e. ii.

Si ex pluribus tutoribus vel curatoribus oēs vel vnus agere p̄ minore vel pueniri possūt

An⁹ ex plib⁹
tutoribus)

Si ples sunt tutores etiā vnus solus agit ⁊ puenit noie pupilli nisi sit diuisa administratio. vt dicem⁹. j. de diui. tu. ⁊ dr. j. e. l. j. ⁊ ij. Anq; tñ necesse ē oēs tutores p̄sentire: vt cū pupill⁹ dat in adoptōem. vt. j. de aucto. pre. l. vl.

Ne tutor vel curator vectigal cōducat

Tutor p̄ducēt
vectigalia

Tutor constitut⁹ p̄hibet vectigalia p̄dia cōducere: ea rōne quia oīa bona p̄du centis a fisco: sūt obligata ei. j. in q. ⁊ a. pig. aa. l. j. ⁊ p̄us erāt obligata pupillo. §. de adm̄. tu. p̄ officio. sicq; incurrit tutor crimen stellionar⁹. ff. de pig. ac. l. tu. §. p̄trariā. Itē incurrit crimē falsi. ff. ad. l. cor. l. j. §. tutores. ⁊ infra. e. l. j. ⁊ ē hic n̄tulus exceptio ab illo ti. §. rem alie. gerē. nō interdi. re. ⁊ ē.

De tutore et curatore qui satis non dat

Minoribus cauet ne dū p admīstratōem z obligatōez tutor z curator. s; etiā p satisfactōem ipoz: de qua dixi. ff. de admī. tu. habita tñ dīstīnerīde inter testam̄ rariū: z datū ex inq̄stīde: inter legitimū: vt ibi z habet insti. de satisf. tu.

**Satisfactio tu
torum**

De suspectis tutoribus vel curatoribus

De hoc dixi. ff. e. ii.

De in litem dando tutore vel curatore

Quī tutor dabat hodie curator: vt insti. de au. tu. §. si. z id de viroz dicit vt dic correctiue legi: vt curator def: q̄ z tutor a tuendo dicitur nō autē sit vere tutor cū certie rei tutor nō dat insti. qui da. tu. pos. §. certe. nisi in casu. ff. de tuto. z cura. da. ab his. l. impuberi. s; hoc in dic. §. si. insti. de au. tu. z. j. e. i. pe. z vl.

Tutor

De eo qui pro tutore negocia gessit

De hoc dixi. ff. e. ii.

Si mater indemnitatē promiserit

Quī mres pupilloz sepe indemnitatē pmittit pupillo de eo qd sibi debēt vel debebūt tutores: z sic ē intercessio z iuuat mulier p velleianū: sic d; p. to. titulu l. z. ff. ad vel. Si nō indemnitatē pmittat de eo qd pupill' debebit tutor: nō est intercessio: q; p eo apud eundē nemo fideiubere pōt. ff. de fideiuss. l. vramius. Adēq; est z si pmittat indemnitatē tutorib' de eo q; debēt vel debebūt pupillis ff. ad vell. l. q̄uis. §. si mulier. Sed ne m̄ nec q̄libet alia mulier iuuatur si pmittat indemnitatē de eo qd ip̄a administrauerit. j. e. l. quedam.

**M̄ pmittēs
filio indēnta.**

Si contra matris voluntatē tutor datus sit

Datur quandoq; in testamento: q̄sq; a iudice tutor contra vitimā matris pupilli voluntatē: in q̄bus casib' potius arbitrio matris: vel iudicis: q̄ etiā patris statur. Quia hic sicut z alias potior est conditio p̄bībentis. ff. e. vi. l. sabinus. Datus autē tutor contra voluntatē matris sine infamia remouet: nisi causa p̄cesse rit quare debebit infamari. vt. j. e. l. j.

**Tutor s; volū
tatē matris**

Ut cause post pubertatē adsit tutor

Acceptutela pubertate finiat: vt insti. q̄. mo. tu. ff. in p̄n. tñ rōne p̄tigitatis et cōiunctōis p̄ pubertatē: q̄ asī erāt inchoata tenet p̄formare tutor: puta; puocati onē exercere Si tñ in curatozē nō sit trāsata gestio. vt. j. e. l. j. z. ff. d app. l. tu: toz si. s; admon ere debet adultū vt sibi curatozē petat. ff. de admī. tu. l. ata.

**Tutor p̄ pub
bertatē pupill'**

Ubi pupilli educuntur

Plana est differentia inter hunc ti. z illū sez. diuozito fac. vbi pup. quia ibi dī uortio solutū erāt matrimoniu hic morte patris. de hoc. ff. e. ii. dixi

p̄pupilli edu.

De alimentis pupillo prestandis

De hoc dixi. ff. vbi pupilli edu.

Arbitrium tutele

Arbitriū tutele. l. actio tutele qualis sez sit: q̄ arbitraria d;: q; arbitriū iudicis habet locū cū bone fidei sit. Et tractat hic de directa actōe tu. nā de p̄raria loq̄e j. de p̄rario iudicio. Et cōtra solitū morē imponit hec rubrica nō p̄ genituum nec p̄ ablatiu: sed p̄ accusatiū Et dicit arbitriū tutele subintelligēdo quale sit de hoc dixi. ff. de tu. z ra vis. Et de contra. z vti.

Arbitriū tu.

Edictis

De diuidenda tutela p qua parte quisq; tutorum conueniatur

Divisio admi-
nistratiōis tu.
Tutele administratio aliquando diuidit̄ inter tutores ab ip̄is tutorib⁹: quōq; a
p̄eside quandoq; a defuncto vt insti. de satul. tu. p. to. z quomō quisq; teneatur
de hoc dixi. ff. de magi. con.

De in litem iurando

Quia in actione tutele ob culpā spēaliē iurat̄ in litē vt. j. e. l. alio. qd̄ alicis f̄
est vt. ff. e. l. siue. z. l. videā⁹. §. si. z. in. l. i. actōe. §. j. de hoc iuramēto dixi. ff. e. t. j.

De heredibus tutorum

Heredes tutorū non sunt tuores: tenent tñ in quibusdā qñi tutores puta in in-
cōuatis per defunctum de hoc dixi. ff. de fide. tno. z. here. tu.

Si tutor non gesserit

Tutor nō ge.
Tutor datus qui non gessit: si quidē inutiliter fuit datus non tenet. vt. §. qui
da. tu. l. neq;. Si vero datus fuit vtiliter: tenet quidem vtili actōe tutele: si non
gessit nō directā. vt. ff. rem pub. sal. fo. l. non quasi. §. illud. z. de adm. tu. l. qui
post. §. in eū. z. j. e. l. j. ordo tñ p̄siderandus est de q̄ dixi. ff. de ma. cō.

De vsuris pupillaribus

Vsuris pupil.
Pupillares vsure dicuntur quas pro p̄ditiōe sue p̄sone potest pupillus sit
pulari s̄m modum qui est supra. de vsur. l. eos.

De fideiussoribus tutorum seu curatorum

De hoc dixi. ff. e. t. i.

De contrario iudicio tutele

De hoc dixi. ff. de contra. z. vtili act. tu.

De auctoritate prestanda

De hoc dixi. ff. de auc. z. consē. tu.

Quando tutores vel curatores esse dicuntur

Tutela finit
Cura finitur
Tutela finitur p̄b̄tate pupilloꝝ: omni capitis dimi. Itēz morte tutoris. vt
capi. di. eius maxima vel media. Item existente conditione vel tempe sub q̄ vel
ad quod datus est. Item ob hoc q̄ tutor remouet̄ vt suspectus. Cura autem finit̄
adultis factis maioribus. xv. an. cura tñ pupilloꝝ eodem tempe terminat̄:
quo tutela pupilloꝝ. j. e. l. j. Item finitur cura adultoz finito negotio: vel finita
causa ad quā dati sunt insti. §. auc. tu. §. vl. de hoc insti: q̄ mo. tu. ff.

De actore a tutore seu curatore dando

Actor p̄stitur?
siue adiutor
Sepe contingit tutore vel curatore impedire gerere minoroz negocia: z equis
est interim p̄uidere minoribus: est ergo actor ordinandus a tutore vel curatore
et idem dicit̄ adiutor. Et constituit̄ ad gerenda negocia et ad litem insti. de cur.
§. q̄ si. z. infra. de app. l. si actor.

De excusationibus et temporibus earum.

De hoc dixi. ff. c. ti.

Si ex falsis allegationibus excusatus sit.

Si vera excusatione quis excusatur tutela licet iniusta. non tñ postea huenit. *Excūs se falsis allegationib⁹.*
 Si vero sit excusatio falsa: non pdest. sicut et alias lata sententia ex falsis instrumentis vel testimonijs rescundēda est vt. j. e. l. j. r. j. si ex fal. instrume.

Si tutor rei publice. causa abesse ceperit.

Si tutor vel curator reip. causa est absitur? debet se excusare a tutor vel cu ad tēp⁹. Alioqn medijs tēpīs piculo abstringit: Itē oportet eū postulare interim curatorem. ff. de adm. tu. l. tutores. h. q. se. r. j. e. l. j. r. i. i. d. excu. tu. h. itē q. reip⁹. *Tutor absens
Causa reip.*

De excusatione veteranorum.

Sicut in alijs ita et in tutela excusatione subuenit veterano. cum distinctione de qua. ff. de excu. tu. l. sed et milites. h. j. r. j. r. i. i. e. h. Item hic. *Veteranus*

Qui numero liberorum excusantur.

De hoc dixi. ff. de excu. tu.

Qui morbo excusantur

Etiam ratione morbozum excusantur tutores vt surdi. muti. furiosi. ppetua *Morb⁹.*
 valitudine laborantes dixi. ff. de ex. tu.

Qui etate excusantur.

Maior lex. annis excusatur a tu. vel cura. vt. j. e. l. j. Sed in personali publico munere videtur statui tēpus lv. an. vt. j. qui etata. l. vl. li. x. *Etas.*

Qui numero tutelarum excusantur:

Tria onera tutelae non affectare diuersoz patrimoniorum consoz prebāt excu *Onera tutel.*
 sationem q̄tenus durat instr. de ex tu. h. item tria. dixi. ff. e.

De curatore furiosi vel prodigi.

De hoc dixi. ff. de cur. fu. et alijs. dan.

De predijs et alijs rebus minorum sine decreto non alienandis vel obligandis:

De hoc dixi. ff. de re. cor. qui. sub. tu. vel. cur. sunt.

Quando decreto opus non est.

Et de hoc in eodem ti. ff. de re. e. qui sub tu. dixi.

Si q̄s ignorās rē minoris eē sine decreto cōparauerit.

Emp̄tor huius rei pupillaris sine decreto alienate. et si ignorauerit in cōparatione: tamen vsu capere interim: id est in minorenni etate minoris non poterit. *Ignorās reip esse pupilli.*
 sed ppter orationem diu seueri: que phibuit alienationez. ergo et p psequentiā vsucapionem vt. ff. de x. sig. l. alienationi. non pdest ergo bona fides. ff. de vsu cap. l. vbi. ad hoc. s. de adm. tu. l. lex que. Itē iustianus phibet omnes tēporales p̄scriptiōes currere minorib⁹ vt. s. in q. ca. in inte. ref. nō ē. ne. l. vlti. licet oli sec⁹ dicebat vt. ff. de ac. re. do. l. bonafidei. p⁹ miorē x̄o etatez curret statim vt. j. e. l. j. vlti. l. ff.

Si maior factus alienationem ratam habuerit.

Maior factus Si adult^r maior fact^r ratū habeat expresse vēditioz p̄dij. sine decreto in iuri^o nozi etate vēditi: p̄firmatur venditio. nisi nesciret se esse deceptū vltra dimidiū iusti. precij. infra. e. l. j.

De magistratibus conueniendis.

De hoc dixi. ff. e. ii.

Liber sextus.

De fugitiuis seruis et libertis mācipijsq; ciuitatum: et artificibus ad diuersa opera deputatis: et ad rem priuatam et dominicam pertinentibus.

Hinc de actionibus q̄ ex maleficio nascuntur: puta de furtis: inter q̄ peius est domesticū: nulla est efficacior pestis est ad nocendū q̄ familiaris inimicus vt dicit glo. in. l. j. ff. ad fil. fugitū^o est qui ca mente recedit a dño ne postea reuertatur ad eū. licet mutato cōsilio redeat. Erro est q̄ tēporib⁹ cōsumptis in rebus nugariorijs: tandē licet sero redijt ad dominum. ff. de edi. e. l. qd sit fugitū^o. j. rño et s. erronē. hic tñ quod nō in vno dicat: id in altero supplet. et exauditur. ff. e. l. j. s. vlti. et pe. et ibi dixi. Dicit etiā hic de libertis et mācipijs ciuitatū fugitiuis nec curat sit romane. vs⁹ alteri⁹ ciuitat⁹. j. e. l. mācipia et l. pe. Et de artificibus sez ciuitatum: licet non sint serui vt. j. e. l. fi. Et pertinentibus ad rem priuatam id est ad singulorum vtilitatem de populo. Et ad rem dñicā sez imperatoris.

Fugitiuus.

Erro.

De furtis et seruo corrupto.

De hoc dixi. ff. sub p̄prijis ti.

De operis libertorum.

De hoc. ff. e. n. dixi.

De bonis libertorum et de iure pa.

De hoc. ff. e. ti. dixi. et de iure. pa.

Si in fraudem patroni a libertis alienatio sit facta.

De hoc dixi. ff. de si qd in frau. pa.

De obsequijs patrono prestandis.

De hoc dixi. ff. de iur. pa. et in ti. de ob. a lib. et liber.

De libertis et eorum liberis.

Qui puniatur et q̄lter ob nō p̄stita obseq̄a hoc titulo tractat.

Liberti pena.

De iure aureoz annuloz et de natalib⁹ restituēdis.

Restitutio natalium.

Jura patronoz p̄duntur per restitutiones natalium. et per imperationē antulorum. de hoc dixi. ff. sub p̄prijis.

Qui admitti ad bonoz possessionē p̄nt et infra qd tps.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

Quā nō petentiū partes petentibus accrescant.

Quia vn⁹ ex his q̄bus bo. poss⁹ deserit. q̄nq; excludit et accrescit alijs ideo de hoc dixi. ff. e. ti.

Edictis

De bonorum possessione secundum tabulas.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De bonorum possessione contra tab. q̄ p̄tor liberis pollicetur

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De bonorum possessione contra tabulas liberti q̄ patronis liberisq̄ eorum datur.

De materia huius ti. diximus satis. ff. de bo. liber.

Unde liberi.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

Unde legitimi et unde cognati.

De hoc. ff. e. ti. et unde cog. dixi. et dicef. j. de legit. here.

De successorio edicto.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De carboniano edicto.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

Unde vir et vxor.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De repudianda bonorum possessione.

illi cui delata est bonorum possessio, si maior est xxx. an. poterit repudiare minor autem non nisi iure auctore. ff. de succ. e. l. j. §. unusquisq̄. et h. tutor. et ad bo. poss. l. tutor. Et potest repudiari tunc demum bo. poss. qm̄ non est decreta vel agnita. Nec hereditas repudiatur postea q̄ agnita est. vt. j. §. repu. here. l. sicut. et ff. de succ. e. l. j. §. decretalis. vno tamen capite repudiato postea succedere p̄ aliud potest: vt de succ. e. dixi.

Repudiatio hereditatem.

De collationibus.

De hoc dixi. ff. de colla. bo.

De testamento militis.

Post successiones prioras ponit civiles: et primo digniores scz ex testamento militis. de hoc dixi. ff. de mili. testa.

Qui testamenta facere possunt vel non.

De hoc dixi. ff. de testa. et insti. qui. nō est p̄mis. fa. testa.

De testamentis et quēadmodū testamenta ordinantur.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De heredibus instituēdis et q̄ p̄sone institui nō possunt.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De institutionibus et substitutionibus et f̄stitutionibus s̄b p̄ditione factis

Hunc de institutione conditionali: et de conditione in restitutione fideicommissaria et in substitutione apposita. de hoc dixi. ff. de cōdi. insti. e. tōe cō. et de.

De impuberū et alijs substitutionibus.

De hoc dixi. ff. de vulgari et pupillari substi.

- De necessarijs suis heredib⁹ instituendis v^l substituēdis.**
Necessarius heres. ¶ Necessarius heres finis a dño instituitur est. q̄ id sic appellat: q̄ siue velit siue nolit omnino post mortē testatoris prin⁹ liber ⁊ necessari⁹ heres ē etiā ignorās: vt isti. de here. insti. in prin. sit aut heres necessari⁹ dño. Itē ⁊ filio impuberi cui pupillariter substituitur est. ff. de vulg. sub. l. sed. ⁊ si plures. §. q̄s. siue in vno gradu libertas et hereditas: siue in vno libertas et in alio hereditas relinquat: v^l in vno testamēto v^l codicillis libertas. et in alio hereditas. vt. j. e. l. iij. ⁊. v.
- De liberis preteritis et exheredatis.**
Preterire Exheredare. ¶ Preterire est omittre aliquē eo nō instituto v^l exheredato: vt insti. e. in. prin. dixi. ff. de lib. ⁊ posthu. Exheredare est filii⁹ p̄stituire alienū a substantia v^l hereditate sua: siue dicat exher: siue dicat alien⁹ a mea substantia esto: vt. j. e. l. si q̄s.
De posthumis heredib⁹ instituēdis v^l exheredādis v^l p̄teritis.
Posthumus. ¶ De hoc dixi. ff. de lib. ⁊ posthu. sit at posthum⁹ q̄nq̄ modis vt vidē glo. h sup ru
- De iure deliberandi ⁊ adeūda vel acquirēda hereditate.**
Ius delibe. ¶ De iure deliberandi dicit lex. q̄ cū antiq̄orib⁹. ⁊. l. ff. Et de adeūda hereditate scz ab extraneo. Sui dicit se iunificere. insti. de here. q̄. et disti. §. l. extra mets. Et de acquirēda a q̄cūq̄ scz. vel suo vel extraneo: de hoc dixi. ff. e. ⁊ de acq. here.
- De repudianda vel abstinenta hereditate.**
Repudiare hereditatē. ¶ Repudiare hereditatē est nolle eā habere: sicut adire ē velle eā habere: h inc est q̄ ille demū repudiat q̄ potest eam adire. ff. de reg. iu. l. ci⁹ est nolle et. ff. e. l. ij. et. l. is qui heres. et ibi dixi. de hoc.
- Quēadmodū testamenta apiant impliciant ⁊ describāt.**
De hoc. ff. e. ti. dixi.
- De edicto diui hadriani tollendo. et quēadmodū scripti heredes in possessionem mittantur.**
Edictū diui Hadriani. ¶ Ad dita hereditate restat vt heres mittat i possessionē reꝝ hereditariay. Et sup tali missiōe tractabat edictū diui hadriani. inuq̄ tñ: vñ ponit h nō de eo fuādo sꝫ tollēdo: dicebat em̄ si script⁹ heres postularet se mitti i possessionē. nō alit fieret missio nisi reip. varet tricesima p̄ hereditatē ⁊ mltē erāt interpretatiōes ⁊ diu⁹ s̄tinctiōes circa edictū facte. hodie ergo sublatō edicto sit missio in possessionē rerum hereditariay sub distinctione tñ. l. ff. infra. e. ti.
- Si quis aliquem testari p̄hibuerit vel cogerit.**
De hoc dixi. ff. e. ti.
- De his quibus vt indignis auferant hereditates Et ad senatus consultum Syllanianum.**
De hoc dixi. ff. in p̄p̄is ti.
- De codicillis.**
De hoc dixi. ff. de iure codicil.
- De legatis.**
De hoc dixi in. ff. in tribus libris. e. ti.
- De verborum et rerum significatiōe.**
De hoc satis dixi. ff. e. ti. hlc aut sp̄cialit̄ interpretatiōes quarūdā reꝝ ad legata p̄tinentiū exponunt de q̄bus infra.

Edicis

Si omissa causa testamenti.

De hoc dixi. ff. si quis omis. cau. tes.

De iudicia viduitate: et lege iulia mistella tollenda.

In legado sepe viduitas idicebat puta mulieri vel masculo lego. r. ne nubat nisi arbitratu illi. Et de hac loquitur lex iulia mistella ideo de ea ponit: non corrobora rāda h̄ tollēda: qz iniquitate p̄nebat. et hodie remittit cōditio v̄tote publice v̄t luti p̄raria vt. ff. de. p. et de. l. nō adiecta. et dicit mistella forte: qz mistelliones appellant q̄ nō certe sunt sine: sed varioꝝ mixtoꝝqz iudicioꝝ sūt fm. fel. hinc lex mistella: q̄ in nubendo p̄p̄riā s̄ntiaz et iudiciū denegauit: et incertā aut variā seu mixtā alteri? voluntatē seq̄ debere voluit. de hoc i. l. ambiguitates. j. c.

Mistella

De his q̄ pene noie in testō vel cōditōis relinquuntur.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De fideicommissis.

Secūm antiq̄ iura in multis differebāt fideicōmissa a legat̄. ideo sep̄atim de hoc dixi. ff. de le. iij. et. ff. ad treb.

Loia de legat̄ et fideicōmissis. et de in rē missione tollēda:

Modicē s̄ntiat̄ legata et fidei cōmissa. vt dixi. ff. de le. iij. de in rē missione et s̄ a? mltiplica tractatu: sup̄uacaneū ē dicere cū s̄blatū sūt omnino. Itā is cui relictum est pure et in sp̄e: si fuerit res testatoris ab adita hereditate rē poterit v̄di care. Si fuerit res aliena p̄sonaliter poterit agere.

Legata.
Fideicōmissa

Si falsa causa adiecta in legato et fideicōmissio fuerit.

De hoc dixi. ff. de p̄di. et de.

De his q̄ sub modo legata vel fideicōmissa relinquunt

Modus ascrip̄t in legatis vel fidei com. p̄ p̄ditōe habet qz v̄troqz nō impleto p̄nuat legatari? legatō vt. j. e. l. j. de hoc. ff. de p̄di. et de dixi.

De p̄ditōib? insert̄ tā i legatis q̄ fideicōmissis et libertatib?

De hoc dixi. ff. de p̄di. et de.

De vsuris et fructib? legatorum et fideicōmissorum.

De reb? legatis p̄ncipaliter dixi: nūc de accessorijs eaz. licz alit̄ alias in actiōe q̄ stricti iuris est vsure nō veniūt. s̄. de p̄di. unde. l. j. In actiōe tñ ex testamēto et fruct? et etiā vsure veniūt: cōp̄rat̄ est iudicijs bone fidei vt. s̄. q̄ ex cau. in inte. ref. nō. est ne. l. in minoz. vñ sicut in illis ex q̄libet mora veniūt vsure: ita et in hac. hoc est ex tpe interpellationis cū heres nullaz iustam causam pretendat non faciende solutionis vt. j. e. l. j.

Actio ex test.

Ad senat? consultū trebellianum et de incertis personis

De p̄ma pte dixi. ff. e. ti. de sc̄rt̄. at̄ p̄sonis dicit̄ insti. de lega. h̄ incertis. glo in. l. l. de sacro. eccle. l. y. et do. in. l. id quod paupibus. l. de epi. et cle. vbi habes que dicantur incerte persone.

Incerte p̄sone

Ad legem falcidiam.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De caducis tollendis.

Quā sepe legata nō solū defalcabant. i. diminuebant. s̄ etiā q̄nqz fiebāt ca duca. i. oino iutilia. Et dicit̄ caducū qd̄ deficit p̄ mortē testator̄ q̄ eūqz rōne: vt. j. e. l. j. et cū triplici: oli tñ deficiebat q̄busdā rōnib?. qd̄ hodie nō dicit̄. Itā si he

Caducū.

reditas vel legati: nec est cedebat dies legati vel hereditat' nisi ab aptura tab. nec antea poterat adiri hereditas: nisi q's esset suus heres vel institut' in solidis: vt. s. de iur. do. l. si filius. r. ff. de iur. r. fac. igno. l. j. §. vl. hodie No quicq' post mortē adiri p't hereditas sint vel nō sint apte tab. vñ r dies legator' cedit a morte testator': nō ab acta hereditate: vt. ff. e. l. j. §. cū igit'. Aliqñ legatū a principio est p nō scriptū: v' postea ē i cā caduci in vita testator': v' p' mortē in aliq' rōne deficiebat. r id potiremū apta voce dicebat caducū vt. s. viri. p nō scriptū ē: q's relinq'ur ei q nō est in rez natura tpe testamēti. In cā caduci est. q's relinq'ur ei q est in rez natura tpe testamēti: sed postea deccdit viuēte testatore: v' defieit legati cōditio viuēte testatore. Et de his tribus modis caduci tractat hic ti.

Pro nō scrip.

In cā caduci.

Iuuenalis.

De his qui ante apertas tabulas hereditatē trāsmittūt
 ¶ Pōnit quāsdā p'sonas in q'bus relicta nō sūt, caduca scz in p'sonis liberor'. tas les est etiā si ante aptas tab. vel ante aditā hereditatē deccdit nihilomin' trāsmittunt ad successores: vt. s. ti. pri. §. in nouissimo. hinc Iuuenā. de quodā qui filios obnuuit. legatū omne capis (inquit) nec nō et dulce caducū.

Quando dies legati vel fideicōmissi cedit.

¶ De duplici cessione hic dicit: scz quādo peti possit: vt. j. e. l. j. et ex quo tēpore trāsmittit. de hoc. s. de ca. toll. dixi. ff. e. ti.

Ut in possessionem legatorum vel fideicōmissorum seruandorum cā mittat et qñ satisfdari debeat.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti. r in ti. vt lega. r fide. no. ca.

De suis et legitimis liberis et ex filia nepotibus ab intestato venientibus.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

Ad senatus consultum tertulianum.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

Ad senatus consultum orficianum.

¶ De hoc dixi. ff. ad tertul.

De legitimis heredibus.

¶ Hinc de collateralibus sine ex latere descēdētib' de hoc dixi. ff. vñ agna.

Communia de successioneibus.

Quā success.

¶ Post successionem ab intestato et ex testamento succedentiz: ponit q'dam cōmunia earum successionum q' sunt ab intestato. q'lis est illa. j. e. l. seruus successores habere non potest. Itē illa. affinitatis iure nulla successio p'mittit. vñ vitricus nō succedit p'ugno: nec ecōtra. j. e. l. vitricus. r. l. affinitat'. Itē illa. anteq' scrip' h' res repudiat hereditatē vel aliq' rōe amittat facultatē q're dī eā in testamēto nemo succedit. ff. de reg. iur. l. q' dīu. r. j. e. l. anteq'. Itē illa. e. Burrito rib' hoc noīe nec ciuili nec honorario iur. defert hereditas. Itē illa. q' prior est i gradu pot' ē i successione. j. e. l. ausculo. s' q' . Isti. de sui. cog. §. repetitis.

Bona mat'na.

De bonis maternis et materni generis.

¶ Incipit tractare q'd iuris nobis cōpetat in bonis viuētū. vel qz sp'alia q'dā

Edicis

Quantur in successione delata filijs a linea materna. ideo de ea successioe specialiter dicit. *Ita non quod prius sicut alie successiones ei delate secundum hanc rationem ante iustitiam nam ut dicit hic glo.*

De bonis que liberis in potestate constitutis ex infirmitate vel aliter acquirunt: et eorum administratione.

Generalior est iste titulus quam superior de delatis a linea materna: hic generaliter de delatis undeque veniant vel ex quocumque causa obveniunt. et de administratione patri in talibus competente. de hoc isti. per quos pro. no. acq. §. 1. et ff. de usufructu. l. cum fidei commissi. §. cum pollit. Ita distinguit in eadem castris et quod. de hoc dixi. §. de cas. pe.

De hereditatibus decurionum: nauiculariorum coartalium militum et fabricensium.

Quod iure communi deficiente omni cognatione: primum colligitur deinde fisco successum in casu: ut. §. unde vir. et vxor. l. 1. et de se. nup. l. 1. hic tamen post viginti non venit fisco: sed hi de quorum corpore vel collegio fuerat is qui decessit: siue erat nauicularis ut. §. e. l. 1. Et dicunt nauicularij qui habent societatem in nauibus faciendis et reparandis. vel qui in nauibus blada ducunt: qui privilegia habent multa. ff. de iur. iuu. l. 1. §. negotiatores. Siue erat cohortalis siue curial. ut. §. e. l. 1. Siue erat fabricensis: qui erat deputatus armis faciendis et repandis et vendendis et isti etiam deputati dicebantur. ut in aut. de ar. Et habet ista locum qui inter fiscum et corpus erat controuersus: puta quia vxor non superat vel repudauerat. Si tamen superasset vxor omnibus preferretur. §. de bo. va. l. 1.

Nauiculari^o
Cohortalis
Fabricensis.

Liber septimus.

De vindicta libertate et apud concilium manumissione.

Omnijunctio et in hoc titulo ponitur expositiue pro id est. de hoc dixi. ff. de manu. vin.

De testamentaria manumissione

De hoc dixi. ff. e.

De lege fusia canina tollenda.

Quia lex impediebat libertates: quia ea cautum erat neminem in testamento suo totam familiam: vel ultra certum numerum manumittere posse: sed in viuos bene poterat manumittere omnes suos. hodie quod preceidit in viuos preceidit multo magis in viuos. §. e. et l. e.

Lege fusia ca

De fideicommissarijs libertatibus.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De deditione libertate tollenda.

Deditio erant que sine vindicatione debebant se romanis: et quod in viuebant sui erant post mortem vero in libertatem eripiebantur ut in l. de liber. §. si. Et ideo non dicebantur sui: quia successione habebant et omnino libertatem sperabant: vel veri liberi erant sed fuisse tenebantur. Sicut et alias. §. com. de manu. l. 1. §. si autem.

Deditioj.

De latina libertate tollenda et p certos modos in ciuitatem romanam transfusa.

Latini.

¶ Et hec latina libertas tollit. Et dicunt latini q̄ toto tpe vite sue erāt liberi: s; in morte eripiebant i libertatē: et sic nō habebāt herede. vt insti. d. succ. li. d. si. Et sunt b. xij. vel xij. casus in qb; olim fiebat latini. hodie ar p legē istā sūt ciues ro mani et de liberi. In omnibus aut exceptis tribus suat ins patronatus illesum.

De seruo communi manumisso.

Comunis serui manumissus.

¶ Olim non poterat vn; ex dñis suuz manumittere: Immo pars manumittentis accrescebat socio: vt insti. d. don. s. erat. hodie aut licet vni dñoz manumitte re suum cōmunem: et inter viuos et in vltima voluntate vt. infra. e. l. j. j. Rño.

De seruo pignori dato manumisso.

Seruus pignori datus.

¶ Seruo pignori dat; si ē obligat; gñalit; puta obligauit oīa bona sua. siue exp̄s sui sit obligat; siue tacite: p̄t manumitti. nisi sit a creditore p̄clut; loco pignoris vel si sit debitor manumittat i fraudē creditoris cū sciat se nō esse soluēdo: vt i. e. l. ij. et. iij. ff. ex q̄. cau. pig. ta. cō. l. pe. Si seruo sp̄cialit; ē obligat; nō p̄t manumitti nisi volēte creditore: s; tñ ip̄e manumissor suocare manumissores n̄ p̄t. j. l. iij. et. iij.

De seruis reip. manumittendis.

Serui reip.

¶ Seruis reip. romanoz vel cuiuscūq; ciuitatis aut vniuersitatis p̄t manumitti: dum nō alium suū vice vel loco sui det reip. Et talis manumissio non mutat licet is fugerit q̄ p se dederat: Nisi aliq; titulus interuenerit iure cōmuni idē causa ppter q̄ reuocet in seruitutē solitis modis. infra. e. l. j. j. et. iij.

De his qui a non domino manumissi sunt.

Non dñi non manumittunt.

¶ Qui nō est dñs nullaten; p̄t manumittere: adeo vt nec tutor vel curator: vel etiā p̄ ci; q̄ dñs est serui manumittere possint. ff. de manu. l. suus. et. infra. e. l. si p̄. Ita nec pcurator dñi manumittit nisi in casu. infra. com. de ma. l. j. §. vl.

¶ Qui manumittere nō p̄t: Et ne in fraudē creditor;

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

Qui non possunt ad libertatem peruenire.

¶ De hoc dixi. ff. e. q̄. ad liber. p̄clā. nō licet.

¶ Ex quibus causis serui p̄ premio libertatē accipiunt.

Casus qb; serui p̄ premio recipiunt liberta.

¶ Serui qñq; sūt liberi p bñficiū legis: et iudicis sententiam et suā strenuitatē. vt sunt serui q̄ tulerūt virginum raptos. monere falsatores. militie deserto res: dñoz p̄p̄torum interfectores. his enim quattuor casibus per sententiam p̄ fidei libertate donandi sunt vt tñ istozum fuozum dñi p̄ccitū a fisco percipiunt. infra. e. l. ij. et. iij. et. j. vnde vi. l. meminerint.

Ingenuus.

De ingenuis manumissis.

¶ Ille q̄ est ingenuus: ppter manumissionē nō annittit suā ingenuitatē insti. de inge. §. vl. olim tñ ingenu; manumissus infra quinq;enniū poterat se i ingenuitatē reperere: s; hodie p̄petue vsq; ad finē secti poterit vt. s. vbi. cau. sta. agi. d. l. vl.

Communia de manumissionibus.

Manumissionis cōmu.

¶ Commune est omnium manumissionū: qz omnis manumissio est datio libertatis insti. de liber. in p̄n. Item p̄ quēcūq; modum p̄cciserit: p̄tingit libertas. Itē

Codicis

in etate manumissi nulla est d'ria: nec in etate manumittentis insti. de lib. §. vl. e. infra. e. l. ij. dūmodo sit maior. xx. ann. Item omnis manumissio potest fieri a domino vel d'na vel eius liberis cuiuscumq; gradus vel sexus vel suis vel emancipatis. vt infra. e. l. j. §. vl.

De liberali causa

De hoc dixi. ff. e. ti.

De assertione tollenda

Liberalis cā olim p̄ q̄sdam q̄ assertores dicebant: eo q̄ assertebāt eñ liberū qua dicebat seruus: exercebat: q̄d q̄ vanū z frivolu erat ideo tractat de e a: non ponē da sed tollenda. Et statuit vt liberalē cām q̄s p se vel pcuratorē agat. Assertores

Quib⁹ ad libertatē pclamare nō licet: z de rebus eoz q̄ ad libertatē pclamare phibent

De prima pte dixi. ff. e. ti. De rebus autem eoz qui ad libertatem procla. prohibentur: serua distinctōem. l. vl. infra. e.

De ordine cognitionum

Quia cum questio stat⁹ pcurrit q̄nq; alia questio: z dubitat de qua p̄us sit cognoscendū vel p̄nunciandū ideo ponit de ordine cognitionū scz liberaliū tan: tū: de hoc insti. d. e act. §. iudiciales. Sed supra de ordine iudicioz gener alioz tradit doctrina: de ordine causarū omniū: lib. eraliū et non liberaliū hic autē titu: tulus specialis est: ppter libertatis querelas inductus. Ordo cogno: scēdaz q̄stio.

De collusionione detegenda

De hoc dixi. ff. e. ti.

De statu defunctor⁹ p⁹ q̄nquenniū q̄rat

De hoc dixi. ff. e. ti.

De longi temporis p̄scriptione q̄ pro libertate et non aduersus libertatem opponitur

De p̄scriptione que tunc statum defuncti dixit nunc de ea que statū viui tunc. Si igit quis fuerit in possessione libertatis p. xx. ann. z sine interpellatōe. āmō cōueniri nō potest. vt infra. per to. Libertas p̄ scriptio

De peculio eius qui libertatē meruit

Dixit de p̄sona paritē q̄stidē stat⁹: nūc de ei⁹ peculio ponit scz viui. Manumisso eñ inē viuos videt̄ p̄cessum eē peculii hoc ip̄o q̄ nō admittit: nisi in q̄b⁹ casib⁹ manumissio facta inter viuos p̄inde habet ac si facta esset in codicillis. vt s. de la. lib. tol. §. sanctim⁹. z. §. sz z si q̄s. Si autē q̄s manumittit i vltia volūtate remanz peculii penes successores manumittit: nisi sp̄calr fuerit datū māumisso

Pecu. māu.

De senatuscōsulto claudiano tollendo

Senat⁹ cōsultū claudianū loq̄bat̄ p̄tra libertatē: id tollendū fuit. erat eñ olim p̄vniuersitatē miserabilis acq̄sitiō: z miserabilior libertatē amissio ex senat⁹ cō. clau. Mulier eñ libera fuit amore captā: si ei⁹ denunciātū fuerat a d'no: nec cōmiseret suo suo. z vider sup eo admonisset eā: nec ip̄a acq̄siceret: suā subam p̄debat z libertatem amittebat: z fiebat ancilla domini denunciantis. infra. l. j. et in situ. e. titu.

Clau. sena. cō

De nudo iure quiritum tollendo

Andū ius qui ritum ¶ Sicut triplex distinctio erat in libertate vt dixi .s. de vedi. li. 7. §. la. lib. 10. Ita 7 in seruis: vt in quibusdā plenū: in quibusdā semiplenū: in quibusdā nudū id est sine aliqua vtilitate haberēt omni: qđ tollit hec lex: 7 omnes sunt plene vominū: vt hic in fi. 7 in si. de iur. p. in fi.

De vsucapione p emptore vel transactione

Prescriptio vsucapio ¶ Explicite tractatu de iure agendū qđ pditum est ad impugnandum nunc de iure qđ cōpetit ad defendendū. Sed qz reus se defendit p exceptōem: siue longi aut longissimi tps pscriptōem: 7 p vsucapionem: qz ipa qđ qđ: 7 de facto: parit exceptōem. vt. §. de iur. do. l. in reb. sed qz vsucapio dignior est 7 fauorabilior: pscriptio ideo pmo de ea: de materia hui. ti. dixi. ff. e. ti.

De vsucapione pro donato

De hoc dixi. ff. ti.

De vsucapione pro dote

De hoc dixi. ff. e. ti.

De vsucapione pro herede

De hoc dixi. ff. e. ti.

Cōmunia de vsucapionibus

vsucapi. cōia ¶ vsucapionū cōia hec sunt: scz q quis p suo possideat: nā q ex ducto possidz qnis corpaltiter teneat: nō tñ sibi sed vno rei credit possidere: neqz em colono vl cōductori: longe possessōis pscriptio querit. j. e. l. j. Itē vt bona fides assistat: qn nō pcedit. j. e. l. vl. Itē vt res nō sit viciosa. j. e. l. pe. 7 c.

De vsucapione transformanda 7 de sublata rez differentia mancipi 7 nec mancipi

Mancipies

Ex diuersitate locorum diuersa iura in vsucapioe statuebāt: vt pote cū res mobiles in puincia nō poterāt vsucapi: 7 id dicebant nec mancipi. In italia vō pscriptebant res solo biēmo: 7 id dicebant mancipi: qz poterāt vsucapi. Mancipies autē dicunt alias cōductores salis. vt. §. de vec. 7 cōmis. l. si quis. Res autē mobiles anno vbiqz vno vsucapiebant: hodie aut visum est nouā vsucapioni formam tribuere: vt sic dicamus de vsucapioe trāformāda 7 de sublata. re: diff. man. et nec man. id est idē ius est italicaz 7 puincialū vsucapionū qntū ad ips. 7 qntus ad domitiū trālatōem. vt. j. e. in pn. l. 7 in fi. 7 in si. e. in pn.

De acquirēda et retinēda possessione

De hoc dixi. ff. e. ti.

De pscriptōe lōgi tps decē vel viginti annoz

Ex possessione cū ti. pvenit pscriptio ideo de ea. Et tractat hic de pscriptioe rez in imobilū 7 incorpaliū. Sed qz in eis ne vñ longissimū: sed 7 longa pscriptio sibi vendicat locū. quid sit pscriptio. dixi. ff. de excep. seu pscript. de materia huius ti. ponitur. in si. de vsucap. §. j.

In quibus causis cessat longi tps pscriptio

Prescriptio qñ cessat

¶ Nā locum habet pscriptio longi tps. §. posuit: nunc qñ cesset. 7 qđez cessat ppter psonā ei. cui. est res: vt olim si fuerat. pupillus: vel bodie etiam si fuerit

De iudiciis

adulus minor tñ. xxv. ann. s. in qui. cau. in inte. res. nō est ne. l. vi. prescriptio aut. xx. ann. bñ currit in iori: nisi sit impubes: licet possit restitui. j. de prescrip. xxx. an. l. sicut. Sed etiā prescriptio quinquennalis q̄ tuet statū defuncti currit in iori nec restituit. s. ne de. sta. defun. l. si mater. Itē i dote cauta z nō numerata. q̄nc̄ currit in iori z restituit: q̄nc̄ nō. s. de temp. in inte. resti. aut. si minor. Itē cessat prescriptio ppter qualitātē rei vt si fuerit sacrosancta. p̄blica p̄li romani z ciuitatis. ff. de vsucap. l. vsucapio. Itē in omnibus rebus viciosis vel q̄si. Itē in reb⁹ mobilib⁹. j. e. l. ij. Itē cessat ppter causam. vt si quis nō possideat vel mala fide possideat. Itē in omnib⁹ actionib⁹ p̄sonalib⁹. j. ti. pr. l. neq̄. Itē in omnibus iuris actionibus. j. e. vnus. nisi in hereditatis p̄tione cū excedit termini suos. vt. s. de vsucap. p. emp. notat.

Quibus non obijcitur lōgi t̄pis p̄scriptio

Quis estis vere cūcurrerit p̄scriptio tñ effectu caret: hoc autē accidit p̄p̄ iustā et p̄babilē z necessariā absentia p̄sone q̄ petit restitutiōem ei⁹ t̄pis q̄s in vsucapione cūcurrat se absentē. Et seruat hec in militib⁹ et vxorib⁹ militū expedit de occupatis z in medicis: z in absentib⁹ reip. cā. vel in captis ab hostib⁹ z postliminimō reuersis. vel in absentib⁹ fortuito casu. j. e. l. j. ij. z. iij.

Prescriptio
nō obest

Si aduersus creditorem

Qualiter p̄scribat rei vendicatioi gr̄a domini cōpetenti dictū est. Itē qualiter p̄scribat actioni in rem cōpetenti gr̄a iuris q̄s quis habet in re. puta cōditor: habet hypothecariā actiōem: quō p̄ra talē p̄scribat. Itē diuturnū creditoris silentiū id est de cō anno. inter p̄sentes. z. xx. inter absentes: inefficacem quo ad effectū actiōem pignoris p̄sequēdi p̄stituit. j. e. l. j.

Prescrip. cōtra
actōes i rē

De quadriennū p̄scriptione

De p̄scriptiōe q̄ tuet emptorē dixit. Itē de ea q̄ venditorē sez fisco q̄ rē alienā vendit vt suam: z de ea q̄ dat aduersus eū. Et habet locū quadriennij p̄ceptio in bonis vacantibus facia cōputatiōe quadriennij ex quo ceperūt esse bona vacantia: z denunciatiū est fisco bona eē vacātia. z. de hoc. ff. de diuersis z t̄po. p. l. intra s. quadriennij. z d. iur. sit. l. j. s. d. u. z in l. de vsucap. s. res

Decipiēs rez
a fisco

Itē rei dñice vel t̄ploz vendicatio t̄pis exceptiōe submoueat

Non solū in predictis causis cessat p̄scriptio longi t̄pis: sed etiā in alijs. puta si res sit dñicā: est p̄ncipis. vel etiā reip. vel t̄ploz: itālem est res mobilis vel immobilis nulla alienationis sp̄e obsta. nulla longi temp. p̄scrip. officiat: z omni t̄pis diffinitōe submota: p̄ncipis vel t̄plo. vel reip. debent restitui. infra. e. l. j. ij. z. ij.

De p̄scriptione. xxx. vel. xl. annoz

Locum habet p̄scriptio. xxx. an. cum p̄scriptio longi t̄pis cessat: q̄s accidit p̄pter multa z varia: de q̄b⁹ dixi. s. in q̄. cau. ces. lon. temp. p̄scrip. hec em̄ p̄ceptio non respicit vicia rerum personarum.

De annali exceptiōe italici tract⁹ tollēda: z de diuersis t̄pib⁹ z exceptiōib⁹ z p̄scriptiōib⁹ z interruptiōib⁹ earū.

Quia olim in italico tractu & actōib⁹ ex eo cōpetentib⁹ annal⁹ quedam exceptio observabatur: ideo de ea. Et qz circa eā nimie difficultates erant: ponit de ea tollēda: vtilis em̄ erat ann⁹: & quidā eū extēdebāt in decennium alij in quin quennij. infra. e. l. f. j. Rūso. ponit etiā de diuersis tēpibus & excep. & p̄scriptōibus de quib⁹ dixi. ff. de excep. & p̄scrip. & ff. de diuer. & temp. p̄scrip.

De alluuiōib⁹ & pascuis & paludib⁹ ad aliū statū trāstari⁹

Alluuiō

Supra qualiter res ciuilitate acq̄rant: nūc qual iter naturaliter vt p̄ alluuiōē Est autem alluuiō latens incrementū: id est auctio & discretio: occulta nam ita palatim adijcit vel detrahē vt intelligere nō possis quantum quoquo momento tēp̄ adijciat vel detrahāt. insti. de re. diu. §. p̄terea. De paludib⁹ qz & pascuis ad illiorē statū trāstatis idē dicitur vt segatim debeāt nō censi sicut nec illud censē bis. i. cēsum p̄stabit qd̄ p̄ alluuiōē ablatū est §. e. l. vl. §. similiter.

De sententijs p̄fectoz p̄torio

Sntia p̄fe. p̄to.

Alium modū ciuilib⁹ acq̄sitōis ponit scz p̄ sententiā. Incipit ergo tractare de officio iudicū: qd̄ p̄cipue in p̄nunciandis sententijs cōsistit. Et quia p̄fecti p̄torio maiores sunt ceteris magistratib⁹ & iudicibus: ideo de sententijs eoz et q̄ sint eoz p̄uilegia in sententijs & alibi. Triplici em̄ gaudent p̄uilegio & tria specialitate letant. vt infra hoc ti. videre poteris.

Quomō & quando iudex debet ferre sententiam p̄sentibus tēpibus vel vna absente

Quō iudex snias ferret

Habita plenissime negocij inq̄sitōe: si quidem vterqz id ē actor & reus fuerint p̄sentes quicunqz intra triennij poterit ferri sententiā. l. p̄perandū. §. de iudi. vel intra biennij & sex menses iur⁹ autenticoz. in aut. de litig. §. omnē. Si vero neuter eoz fuerit p̄sēs: id est neqz actor neqz reus. nullo tempore ferē sententiā Si vero alteruter eoz fuerit p̄sēs: alter vero absēs. Si quidem reus tñ ē absēs non cōtrahit heremodiciū: id est deserere videt iudicium: etiam fm̄ veteres leges sed potest p̄cedi ad diffinitiuam sniam. Actore autem absente & eo p̄sente cōtrahitur heremodiciū per. l. p̄perandū. §. i. & p̄ aut. de lit.

De sententijs ex periculo recitandis

Sntia nulla

Quia snie sicut & medicine cū periculo dant & recipiunt. Multis itaqz modis snia est nulla. puta si iudex recitauerit non sedendo. Item si nō legerit scriptā. §. e. l. §. Item si p̄ alium & nō p̄ se recitauerit. infra. e. l. vl. in p̄n. Illa tñ q̄ desunt snie possunt p̄ iudicem suppleri eodē diebus q̄ p̄inent ad cōsequentiā p̄uū statuz vt de fructib⁹ & sumptib⁹ & ff. de re. iudi. l. paulus.

De sententijs et interlocutionib⁹ omniū iudicū

De hoc dixi. ff. de re. iudi. & ponit hic multa vitia p̄p̄ q̄ snia est nulla

Sntia certa

De sententiā q̄ sine certa quātitate p̄ferē

Quia quōs ferē snia sed tñ sup̄ incerta quātitate ideo de ea. Curare aut̄ semper debet iudex si possibile est vt certam ferat sententiā vt insti. de act. §. curare vbi fans de hoc. & infra. e. l. hec sententiā.

De sententijs q̄ p̄ eoq̄ inter est p̄ferantur

Quia incerta sepe fert inia circa interesse: cū nō sit iudici expeditū in quantū possit vel debeat extendi interesse: puta cū etiā hodie multi dubitēt in quantū p' tendat interesse. Et aut interesse aliud cōmune: aliud cōuentū: aliud singulare. Et dicitur interesse puentū p'cium: et de isto nō est hesitatio: qz illud sicut puentum est debet p'itari: nisi dolo alterius p'is intercessisset. Cōmune interesse ē: quod in cōtractib' et in delictis regulare est vt estimet: et in delictis semp: et in cōtractibus plex q' estimat. ff. ad. l. fal. l. p'ciar' et illud p'standū est solidum. Singulare aut interesse: est q's estimatōe singulari p'entur. i. singulare p'ciū rei: de hoc diij in reg. mora. li. vj. et bar. in. l. si. ff. de p'ro. sti. et doc. j. e. l. j.

Interesse
Conuentum
Cōmune
Singulare.

Sia nō cōpetenti iudice iudicatū esse dicat

Iudex incōpetens est licet in eū cōfenserim plurib' modis: vel qz ipse nullā iurisdictionē habebat: vt. s. de iuris. o. iudi. l. cōfensus: vel qz interuenit error i ad emendo ipm: vel vi cōpulsus sum in eū p'sentire. Itē ppter diuersitatē rez: puta datus est ad certas res et de alijs pronunciat. infra. e. l. j.

Iudex incōp.

De pena iudicis qui male iudicauit: vel ei' qui iudicem vel aduersarium corrumpere curauit

Pena iudicis varia est s'm qualitatem delicti. Si enim dolo malo iudicauit vere obligat' est ex maleficio: et tenet actōe in facti: vel de dolo ad omne interesse. et expen'. et ad estimatōnem litis. Item fit infamis: infra. e. l. vl. Si aut pecunia sit data vel promissa: tunc dant triplicē: promissi duplū a comite p'uatay rerū exigite: et iudex dignitatem vel honore amittet: et hoc in civili cā. Itā in criminali bonis oib' p'sentans mittet in carcerū in aut. vt liti. iudi. h. q' nō accepit. et h. si aut. S'nt et alie pene: de q'b' isti. de ob. ex q'st. male. circa p'n. et in. e. j. de re. iudi. li. vj.

Pena iudicis
male iudicatis.

Sententiam rescindi non posse

Multa custodiēda in iure platōe. s. dixim' q' si diligēter fuerint obseruata vt i hac rubrica tunc: snia nō poterit rescindi vel ab eo q' iudicauit vel a successore eius. infra. e. l. j. nisi solitis modis: vt p' appellatōem p' in integrum restitutōem p' supplicatōem. et. Occasione aut omisse exceptōis nō rescindit. vt. j. e. l. pe. ni si in casib' q'b' licet pemptoriā exceptōem p'ponere post diffinitiam. et.

Snia non res
scinditur

De fructibus et litis expensis

Regulariter litē p'el. fructuū rō semp est habenda. Et dicitur fructus qui ē de ductus iustis sumptib'. Item p'stat fructus: p'cepti et p'cipiendi. et. Litis aut ex p'esse olū victori nō p'stabant a victori: nisi temere vocasset eū in ius. ff. de iusi. l. eum quē temere. hodie aut regulare est vt victus victori condannet in expen'. nisi in casibus no. in ea. l. et in. e. calūniam de pe.

Fructus
Expense litis

De re iudicata

De hoc dixi. ff. e. ti.

De executione rei iudicate

Parū esset sniam ferri nisi lata etiā mādaret executioni. Mandatur autē sen tenna executioni quando seruato ordine iudiciario et causa cognita cōuicto debi: tentiā. s. in. an. o. re vel confesso lata est sententia ab eo qui habebat p'atem iudicandi: hoc ē a iu

Executionis sen
tentiā. s. in. an. o.

dice competenti. infra. e. l. j. r. l. si vt. pponis. Est aut executor q̄ post sententiam inter partes audita r̄ discussa omni lite. plati iudicate rei vigorem ad effectū de ducere videtur. infra. e. l. pe.

De viuris rei iudicate

Maxie vsure

Sepe ptingit pecuniā in sentētia veductā elapso legitimo tpe non solui id sup ponit que pena r̄ qm̄ imponat non soluentib⁹. Maximis em̄ viuris subiiciuntur id est centesimis que currere incipiūt: demū post quattuor menses a tempe sine computandos si non fuerit appellatū: aut si appelletur currunt a die cōfirmatio nis. p̄me sine. vt. infra. e. l. j. r. l. coz. Interim autem id est in quadrimetri tem pore nulla omnino currit vsura

Si plures vna sententia cōdemnati sunt

Qualiter fiat executio cōtra vnū damnatū dixit: nunc qualiter si sint plures q̄ vna sententia damnant: tales em̄ p̄ parte debent soluere: r̄ pōt ab eis exigi et contra eos sententia p̄ virili portione. mandari executioni.

Quibus res iudicata non nocet

Sua in aliis acta

Regulariter tradit̄ in civili r̄ criminali causa: sententiā inter alios lata alijs non nocere vel in eodem negotio vel in simili. Siue hi qui experti sunt auliter suo nomine contendeant siue etiam nostro. Sed tamen non p̄cedente vel sequēte voluntate nostra: etiam si tales erant quibus licebat agere sine mandato. vt. j. eo. l. j. iij. r. iij.

Cominationes: epistolae: pgrammata: subscriptio nes: auctoritatem rei iudicate non habere

Que vba iudicij bnt vt r̄.

Quod p̄ eplam p̄ses iussit aliquē soluere pecuniā effectū non habet sententie infra. e. l. j. Itē subscriptō inīam cā cognita latā nō reuocat vel rescindit. ff. d̄ re. iudi. l. j. quod iussit. r. l. e. l. ea que. r. l. iudex. Itē p̄fidis interlocutio apud acta signata de duplo vel quadruplo p̄stando nisi debitor satisficiat: voluntas est potius cōminantis: q̄ sentētia iudicantis: neq; em̄ oīs vox iudicis iudican cōm̄ et auctoritatē. j. e. l. interlocutio Itē pgrāma nō habet vim rei iudicate. infra. e. pgrāma. Est aut pgrāma p̄cedens scriptura vt dicit̄. i. q̄ p̄ plures puincias r̄ loca destinat. Vel est pgrāma cū idem diuersis traditur libellis quasi p̄cedens grāma: id ē lra: sic em̄ plerūq; in corpe aut. ponit. vel fm̄ Jo. vt differat ab epis tola. Est pgrāma scriptura publice in albo p̄posita infra. l. ij.

Progrāma

Si ex falsis instrumentis vel testimonijs iudicatū erit.

Sicut sententia p̄pter omīssam solemnitatē: vt. s. ti. pri. Ita r̄ p̄pter adūm ctam falsitatē vt hic

De confessis

De hoc dixi. ff. e. ti. j.

Res in alios

Res inter alios acta alijs non nocet

Hic ff. loquit̄ de iudicatis r̄ actis extra iudicij. Sed. s. q̄b⁹ res iudi. nō. no. loquit̄ de iudicatis iur̄: r̄ q̄ ibi dicit̄ hic potes repetere. Tradit̄ em̄ hec rubrica vnā regulam: p̄raria sunt casualia: de hoc in. c. pe. extra de re iudi.

De relationibus

De iudiciis

Quia iudex quoscumque dubitans causam ipsam ante sententiam vel post refert, ad principem vel ad alium prout est. ideo de relationibus ponitur: de hoc dixi. ff. de app.

De appellationibus et consultationibus

Quia sententia lata sunt appellationes et consultationes: ideo de his subiungitur de app. dixi. ff. e. ti. Consultatio autem in hoc differt a relatione: quia aut iudex refert ne gotium ad superiorem vel ad imperatorem ut instruat ab eo quod iudex in tali causa debeat iudicare et post instrui super facti qualitate scilicet ut ea principi notificata rescribat quid super ea debeat presumi: et talis dicitur consultatio. Aliquando iudex causam refert superiori quia vult evitare onus iudicandi: et ista proprie dicitur relatio de qua. ff. ti. pr.

Consultatio

Relatio

De temporibus et reparationibus appellationum seu consultationum

Quando et qualiter fiat appellatio dicitur: nunc intra que tempora exercetur. de hoc dixi. ff. quoniam et inter que tempora app. sit. hoc addito quod hodie vnus tantum facta lis est dies: id est annus vnus infra quem debet appellator exequi appellatorem finis est cum ipse solus est in iudicio: communiterque id est cum est in iudicio cuius altera parte. aut si iusta causa intercesserit alius annus indulgetur: et ita erit scilicet facta talis: quo transacto: lite non completa rata manet sententia ut in ant. de his que ingre. ad app. coll. v. de hoc in. c. cum sit romana de app.

Annus ad presens
quendum app.

Quando puocare non est necesse

De hoc dixi. ff. que sententia sine app. rescinditur.

Quorum appellationes recipiuntur

De hoc dixi. ff. a qui app. non licet et de app. recipi. vel non.

Si pendere appellatione mors interueniat

De hoc dixi. ff. e. ti.

De his qui per metum iudicis non appellauerunt

Supra dixi quoniam appellatio facta non examinetur: hic e contra quoniam non facta habetur per facta et examinatur pura si quis per metum non appellauerit: intelligitur quod fuerit in suis metus et talis qui in constantem cadere potuit de hoc. j. e. l. vi. et ff. de reg. iur. l. in omnibus et de app. l. cum quidam. de app. recipi. l. antequam.

Si vnus ex pluribus appellauerit

Decimus. scilicet quod appellatio appellanti prout: nunc exponamus quod per appellatorem etiam alij non appellanti appellatio facta proficiat. Nam si in vna eademque causa vnus appellauerit: eiusque iusta appellatio pronuntiata est: et quoscumque predestinat qui non appellauerit. j. e. l. si vna. de hoc in. c. vna sententia extra. de app.

Appellatio
vnus prodest
alteri

Si demomentanea possessione appellatum fuerit

Non appellatio reicitur propter auctoritatem iudicis dictam est: nunc audi quoniam reus dicitur propter utilitatem ipsius rei de qua lis est: puta si ferat super momentanea a possessione: ubi appellatio non admittitur: forte quod expectat plenius examinari negotium in causa proprietatis. Est autem possessio momentanea si agatur de possessione reitenda per interdictionem uti possit: vel ad adipiscendum per interdictionem quousque bonorum: vel quousque legato: vel recuperandi per interdictionem unde vi. Est enim aperta via

Possessio momentanea

Codicis

rare p momentū penes eū qui vicit. Si est ill' qui succubuit in continenti' pbat de proprietate: statim eam recuperabit per sententiam. de hoc in. c. j. de cau. poss. et proprie

Ne liceat in vna eademq; causa tertio puocare nec post duas sententias iudicū quas diffinitio prefectorum roborauerit eos retractare

Quotiens ap
pellandum

Sententia appellat regulariter semel et secundo: Sed tertio nō. vt dicit. Et q; dicit eademq; causa; improprie dicit. vt patet. ff. de inoffi. tel. l. circa. et no. s. de pcur. l. ita demū. Sed ppter idempnitatē litigatorū et rei de qua querit dicit causa appellationis eadem esse cum pncipali

Qui bonis cedere possint

De hoc dixi. ff. e. ti.

De bonis auctoritate iudicis possidendis seu venundandis et de separationibus bonorum

De hoc dixi. ff. sub proprijs ti.

De priuilegio fisci

De hoc dixi. ff. de iure fis. sunt et alia multa priuilegia q; hoc ti. colligi possunt.

De priuilegio dotis

Non solū fise' sed etiā mulier p vote priuilegiū habet. Et no. q; hic titul' dicit de priuilegio qd habet inter personales actiones. Sed de eo quod habet circa hi potest caria dicit. j. qui. po. in pig. l. fi.

De reuocandis his que in frau dē creditorū alienata sunt.

De hoc dixi. ff. de his que in frau. ere.

Liber Octauus.

De interdicitis

De hoc dixi. ff. e. ti.

Quorum bonorum

De hoc. ff. e. ti. dixi.

Quorum legatorum

De hoc. ff. e. ti. dixi.

Unde vi

De hoc. ff. e. ti. dixi

Si p vim vel alio mō absentis turbata fuerit possessio

Possessio ab
sentis.

Dictum est supra de turbata possessione pntis: nūc de absentis. Est autem sciendū q; absentis possessio qñq; p vim: qñq; p rescriptū pncipis turbat. Et si q; dem turbatur p vim expulsis his qui detinebant nomie absentis: dat' editio ex lege ista ad recuandū possessionē. Si aut turbat p rescriptū impatoris: vel inter locutōem iudicis: non sit ideo innovatio possessiois: quia negotioꝝ merita pntis assertione pandunt: quia p nimia instantiam littere impetratē sunt. j. e. l. vi. et

Edictis

extra de in inte. ref. c. tñ ex lris. et de sen. et re. iudi. l. cū illius.

¶ Qui possidetis.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

¶ De tabulis exhibendis.

¶ De hoc. ff. e. ti. dixi.

¶ De liberis exhibendis seu deducendis

¶ Et de libro homine exhibendo.

¶ De hoc dixi. ff. in pprijs. ti.

¶ De precario et Saluiano interdicto.

¶ De hoc dixi. ff. in pprijs. ti.

¶ De edificijs priuatis.

¶ Quia per interdicta de qb⁹. s. priuata edificia defedunt et tuent et pstituenta fieri imperantur. ideo de his dicit: qui possint vel teneantur edificare vel reficere priuata edificia.

¶ De operis noui nunciacione.

¶ Quidā habēt hic sup lege. de opis noui rē. ppriā rubricā. sed nō est necessaria. Satis enī pmet hec lex ad supiorē materiā fm glo. nr̄am. Et no. q. hec. nūciatio fit trib⁹ modis: vt. ff. de no. ope. nū. l. s. pupill. s. meminisse. s. hoc vi. ff. e. operis.

¶ De operibus publicis.

¶ Ad extructionē et restaurationem pontiū et aqueductuz et murozum: omnes certatim facta operarū et pecuniarū collatōe concurrere debēt. Nec aliq^s ab huiusmodi cōsortio: dignitatis vel religionis priuilegijs se excusare debebit. j. e. l. ad portus. et de pui. aug. do. l. absit. et in aut. de eccle. ti. s. ad hec.

¶ De rōcinijs operū publicorū. et patrib⁹ ciuitatū.

¶ Fuerat olim pconsulibus et pfidibus puiciarū pmissum p discussionib⁹ rōciniorū publicorū et ciuiliū reddituum: siliquā vnā ex singulis erogandis solidis vendicare. Verū hodie patribus ciuitatū eorū necessitatibus hec siliqua deputatur. s. tra. e. l. vna. et in aut. sed hodie. s. de epis. et cle. vbi etiā exponit qd sit siliq^a Ciuitatū aut patres dici possunt defensores ciuitatum: qui qdem plebi et rusticis tati. parētis vicē exhibēt. s. de defen. ciui. l. in defensoribus.

¶ De pignozibus et hipothetis.

¶ De hoc. ff. e. ti. dixi

¶ In quibus causis pignus tacite contrahatur.

¶ De hoc. ff. e. ti. dixi.

¶ Si aliena res pignozī data sit.

¶ De hoc dixi. ff. q. res pig.

¶ Que res pignozī obligari possunt et qualiter et quando pignus contrahatur.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti. et ff. de pig.

¶ Qui potiores in pignozē habeantur.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

⓪

De his qui in pri or creditorum locum succedunt.

De hoc viri. ff. e. ti.

Si antiquior creditor pignus vendiderit.

Creditor anti.

Qualiter in his bonis creditoris vel p pacis vel solutione aliqz succedat dicitur est. Hinc qualiter succedat p venditione. Antiquiore tñ creditore vendente pign: sequentes creditores vñ debitores pign? aduocare nō posse. j. e. l. j. in pñ. nisi pñ? creditor vñ dederit fideiussori q̄ tenebat ei. vel nō vñ dederit sedo credito ri. ff. de distrac. pig. l. ij. r. l. cū sedo. h. i. vel nisi creditor pñ? vñ dederit sō eo pa cto vel liceat debitori pign? recuperare. ff. de pig. act. l. si cū venderet.

Si communis res pignori data sit

Item q̄ habet aliquis cū alio cōmunē: nō pōt obligare socio iusto: nisi p portione sua. j. e. l. j. et. ff. p to. l. nemo. fisco tñ ratioe pñs rē cōmunē p̄t in solidū alienare. vt. s. de co. re. alie. l. ij. ergo et multo magis obligare potest.

De pretorio pignore Et vt in actionibus etiam debitorum missio pretorij pignoris precedat.

Pign? pretorij

Judiciale pi.

Qualiter p uentione pignus p̄tinuat dictū est Videam? qualē cōstitutur p p̄orem siue p iudicē. Et q̄dem cōstitutū p missionē in possessionem. ff. de pig. act. l. nō est mirum. h. sci. ndū. Et erit p̄torij pign? si fiat missio ex ea causa q̄ p̄tor ubet fieri puta vt caueatur pro legatis: vel de damno infecto. vel in opis no. nuncia. de opere demolendo. Judiciale autem est cum iudex iubet mitti in poss sessionem ex officio suo vt mandetur executioni diffinitiuā sententia. Et primo ca puit mobilia. secūdo i n mobilia. tertio peruenitur ad nomina. Effect? autē om nis pignoris hic est. vt creditor in eo habeat retentionem et actionē hipotecariā si ceciderit a possessione culpa sua. j. l. vl.

Si in causa iudicati pignus captum sit.

Specialiter tractat de eo pignore q̄s capitur in causam iudicati: id est pro iudic ato exequēdo. Et certe olim post duos menses pignus in causam iudicati captū distrabere licebat. ff. de re. iud. l. debitoribus. Sed hodie non nisi post quattu or menses vt. s. de execu. rei. iud. l. vl.

Si pignus pignori datum sit.

Nō solū a dñis sed etiā ab añ dñis res obligant: puta ab his q̄s? sunt obliga ti. potest etiā pign? pignori dari. Et dat actio ex empto sedo creditor: q̄ten? id ē q̄dñ vtraqz pecunia debet. Si ergo vtraqz pecunia fuerit debita: quod p̄tin git vtraqz soluta vel etiā altera. pign? p̄mitur. ff. de pig. l. grege. h. pignori.

De partu pignoris et omni causa.

Part? pig.

Sicut locū habz hipotecaria actio p ancilla obligata: ita etiā locū hz p partu et p omni cā vel accessione: id est partu sedo vel tertio. In ancilla tñ distinguit cōcipit apud debitorem vel apud extraneum. rē.

De remissione pignoris.

Pign? remit titur.

Quāqz voluntate expressa creditoris dissoluitur pign? vt si creditor remittat pignoris obligationē. ff. de pac. l. si tibi. h. de pignore. Et idē si remittat debitūz vñ in p̄petuū vñ ad t̄p̄s: nā. j. t̄p̄s obst abt exceptio. ff. e. l. soluit. r. e. ti. dicit.

Edictis

Etiam ob chyrographariam pecuniā pign^o retineri

Licet soluta pecunia dissoluat obligatio: et cesset hipotecaria. non cessat. retentio pignoris sicut p^o rubrica indicat. Sit em̄. etiā ob chyrographariam pecuniā pign^o retineri. Chyrographaria pecunia. pos. q^osi diceret nō solū retinet p^o eā: p^o qua est obligati: s; etiam ob chyrographariam pecuniā. p^o bariā id est eā q^o debet sine pignoris obligatione cui^o p^o batio chyrographo p^o nit. nē q^o si nō p^o nit idē tñ dicendū est posse retineri pign^o vt dicit b glo. rubi.

De distractione pignoris.

De hoc dixi. ff. e. ti.

Debitorem venditionē pignoris impedire non posse.

Rubrica satis clara est in se. plane oblatione pecunie debite cum vsuris: et creditore nō accipiente facta p^o signatio impedit venditionē. j. e. l. j. r. ij.

Si vendito pignore agatur.

Contingit sepe. v^o dito pignore agi: de quo hic titulus tractat. cui cōpetat et qualis actio. quod p^o sequere vt in littera.

De lutione pignoris.

Lutio pignoris fit p^o solutionē vel satisfactionē totius debiti vt. j. e. l. j. r. v l. Est em̄ luere pign^o redimere. Sicut dicimus luo penā: et luo peccatū nam p^o sign^o luere. caum soluit pena. qui em̄ crimine tenet obnoxius eū pena a pristina liberat obligatione. Ser. sup. r. en. de hoc dixi. ff. q^o mo. pig. vel. hip. sol.

Si vnus ex pluribus heredibus creditoris vel debitoris partem suam debiti soluerit vel acceperit.

Licet vn^o ex heredibus creditoris p^o debiti accipiat: nō tñ p^o iudicat ceteris quo min^o q^olibet heredū pignus possit in solidum v^o dicare. j. e. l. j. r. ij. Idē est in heredibus debitoris: vt nō p^o st ceteris vno solvente quo minus creditor pignus distrabat et in solidum vt. ff. fa. her. l. heredes. §. idem iuris.

Si pignoris p^o uentionē numeratio pecunie sequuta nō sit

Quicūq^o locū h^ont in exceptiōe nō nūerate pecunie: vbi agi^o p^o sonali actiōe ad id petendū quod nō est numeratū: eadē q^o b^o repetat si agat hipotecaria.

De iure dominij impetrando.

Quia creditor pign^o ex pacto: v^o lege elapso biennio v^o dere p^o t fieri p^o t q^o ne mo velit rē cōpare: et necessariū est creditori saltē iure dominij eā possidere: cōsulit creditori ex q^o dā benignitate vt d^o nūciet debitori post bienniū: si p^o debitor ē. v^o si absens est adeat creditor iudicē. et exponat ei denūtiatiōez factā. Ipe etiā iudex p^o apparatores debz māifestare debitori si p^o t q^o creditor vult iure dominij. pign^o possidere. et ei debet statuere ips^o intra quod soluat pecuniā creditori: nō soluta aut pecunia ad temp^o potest creditor adire princepez vt ei p^o cedat rē eandē iure dominij possidere. Sicq^oz habebit eā in suo dominio.

De pacti pignoz et cōmissoria lege i pignozib^o rescindēda.

Licet in v^o ditiōib^o fuet lex cōmissoria In pignore tñ nō fua^o vt hēs hoc ti.

De exceptionibus siue p^o scriptionibus.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De litigijs.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De contrahenda et cōmittenda stipulatione.

De hoc dixi. ff. de ver. ob

De inutilibus stipulationibus:

Inutil sign.

Inutiles dicuntur stipulationes nō vt quāq; nullā afferat vtilitatez. Sz qz viciose sunt et p̄tra ius interposte. Quod p̄tingit vel ratione p̄sonaz stipulātū z p̄mit tētiū. Itē ratioe rez .i. oīm q̄ deducunt stipulationē. Itē rōe absētie z rōe dis sensus. Itē ratioe inepte p̄ceptiōis. de qb̄ late insti. e. ti. explicat.

De duobus reis stipulandi et promittendi.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De fideiussoribus et mandatoribus.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De nouationibus et delegationibus.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De solutionibus et liberationibus.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De acceptationibus.

Dixi. ff. e. ti.

De euictionibus.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

Creditorē euictionem non debere.

Creditor qm̄ tenet s̄ euicti.

Creditor distert ab alijs alienantib⁹: qz si vēdit pign⁹ vt creditor non tenet de euictiōe nisi sp̄cialit̄ p̄mittat: qd̄ facere nō debz nisi ex p̄suetud̄e vel qz maior p̄ cio vēdat: alioquin nō habet p̄trariā pig. act. p̄tra debitorem. j. e. l. j. .z. i. j. ff. de pig. act. l. si pignore. §. vl. Si aut̄ creditor vēdit vt dñs. tenet de euictione.

De patria potestate.

Potestas pa.

Patria potestas est ius quoddā qd̄ habent q̄ sunt de imperio romano. in liberos naturales et legitimos: nulli enim alij homines tale ius h̄nt insti. e. §. ius aut̄ potestatis. vbi glo. p̄sequit̄ in quibus pa. po. p̄stat.

De adoptionibus.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De emancipationibus liberorum.

Dixi. ff. de adop. de hoc.

De ingratīs liberis.

Qualiter creat filius potestare patris p̄ emancipationem dixi: nunc e contra qualiter retrahatur in potestate p̄ ingratitudinem dicit.

De captiuis z postliminio reuersis z redēpt̄ ab hostib⁹.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De infantibus expositis liberis et seruis. et de his qui sanguinolentos nutriendos acceperunt.

Lexicis

Nō tantū in captiuis opus pietatis exhibetur: sed etiam in infantib⁹ expositis
nutriendis. et quid iuris in talibus quis p̄stando alimenta acq̄rat.

Que sit longa consuetudo.

Licet rubrica q̄rat: non tñ soluit q̄ dicatur longa consuetudo. Sed dic secū dñi
Jo. q̄ decem annoz vt insti. de vlucap. §. j. ita dicit glo. et insti. de iur. na. §. ex
non scripto. q̄d sit consuetudo dixi. ff. de. l. 1. r. 2.

De donationibus.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De donationibus q̄ sub modo: vel conditione: vel ex certo tempore conficiuntur.

Dixit in genere de donationib⁹: nūc p̄sequit p̄ species. Et est mod⁹ p̄ vt. con
ditio p̄ si. vt dixi. ff. de cōdi. et de. r. patet. j. e. p̄ totū.

De reuocandis donationibus.

Donatio semel p̄fectā temere reuocari nō p̄t insti. de dona. §. j. Sūt cas⁹ i q̄bus
p̄p̄t igratitudinē reuocat. q̄ p̄tinēt his dñsb⁹ Donator reuocat: atrox iuria: dñs
di Lex: nec iudicē: man⁹ ip̄ia v̄l graue dñnū: de q̄ dic. §. j. r. i. c. si. extra d̄ dona.

Uer⁹ quibus
donatio reuo.

De donationibus causa mortis.

De hoc. ff. e. ti. dixi

De i firmadis p̄cis celibat⁹ et orbitat⁹: et d̄ decimarib⁹ sblat⁹.

Qui nō poterat cā mortis dōari ei q̄ celebs erat. i. nolebat p̄rabere m̄imoniu
vt q̄ vxorē n̄ h̄z nec vult: s̄z caste viuere. Et hic idē forte orbitat⁹ dicebat⁹: q̄si vro
re carēs. vel orb⁹ d̄: q̄ filios nō habebat: et huic olim nō poterat cā mortis donari
hodie aut̄ p̄miscue reliq̄t oib⁹ Itē statuit lex papia vt decia ps ei⁹ qd̄ relinq̄bat
a viro vxori et contra detraheret et applicaretur fisco si non essent liberi: quod
hic corrigitur vt. infra: l. ij.

Celebs.

Lege papia

De iure liberorum.

De iure qd̄ habet in filios iure p̄tatis dixit: nunc de iure succedendi in heres
ditate filioz: qd̄ hodie nō est op⁹ q̄ ip̄etret vt succedat p̄r vel m̄r. licz olim rat
necesse. Itā sine interpretatiōe mater succedit licet ingenua tres: libertina q̄tuor
nō peperit. j. e. l. vl. et insti. de leg. ag. succ. §. vl.

Liber Bonus.

Qui accusare non possunt.

¶ Unde de criminalib⁹ dicit in q̄b⁹: qz accu

atores sunt necessarij ideo ponit q̄ accusare possūt. Et dic q̄ regula
riter q̄libet p̄t accusare q̄ nō p̄hibet insti. d̄ pub. iudi. in prin. p̄hibet aut̄ mulier
j. e. l. de crimie. Itē accusat⁹ suū accusatorē j. e. l. negāda. Itē alieno noie. j. e. l.
ij. Itē q̄ renūciauit exp̄sse. j. e. accusatiōem v̄l tacite. l. si. ea. Itē si fr̄ez. j. e. l. si
magñā. Instans. vt. j. e. criminis. Qui duos h̄z accusatos p̄hibet a tertio. l. fra.
e. l. cū rationibus. Itē alūnus. l. fra. e. iniquū. Itē sui. familiares. liberi. j. e. l.
pe. r. si. Itē milites. j. e. nō p̄hibet. Itē pupili⁹. Et q̄ habet merū imperiū. Et q̄
accipit p̄ciū ob accusandū v̄l nō accusandū. Itē q̄ alias falsūm dedit testimoniū
Itē et paup. ff. de accu. l. q̄ accusari. r. l. se. Itē socius eiusdem criminis. s. de pb.

Quis accusat
vel non.

cau. l. si filium. Tales psonae regulariter prohibentur: sed casualiter admittuntur vt in singulis legibus inuenitur.

De accusationibus et inscriptionibus.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De exhibendis et transmittendis reis.

Transmissio. **De prima parte dixi. ff. de custo. et exhi. re.** Transmissiones autem sunt cum quis accusatur ibi ubi deliquit: et ipse est alibi vt in aut vt nulli iudi. §. si vero.

De custodia reorum.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De priuatis carceribus inhihendis.

Carcer priuatus. **Supra de publicis carceribus obseruandis dixi: nunc de priuatis prohibendis.** Et nemini licet priuatum carcerem habere vel exercere propter gratiam. Corruptum facientes tamquam impialis maiestatis violatores ultimo supplicio pcellentur. §. e. l. vna.

Si reus vel accusator mortuus fuerit.

De hoc dixi. ff. e. ti. dixi.

Si quis imperatori maledixerit.

Maiestas lesa dicitur. **Leue maiestatis criminis quod reus efficit quandoque factio de quo. §. ti. pr. quibus dicitur vel dicto. in quo versat huius tituli tenor.** Si quis igitur imperatorem dixerit perdidit: atrociter: rufum: vel quod simile profuderit: si ex leuitate pcessit parcendum est: lubricum enim lingue ad penam facile trahi non debet. ff. ad. l. iul. ma. l. famosi. Si ex infania furoris vel vini: miseratioe dignissimi. Si autem ex deliberatione remittendus id est transmittendus est ad principem: et ipse perpetet ex qualitate personae: verum crimen perimit: an exquiri et puniri debeatur de hoc in. c. vno de maledictis.

Ad legem iuliam maiestatis.

Dixi. ff. e. ti.

Ad legem iuliam et de adulterijs et stupro.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

Si quis eam cuius tutor fuit corruerit.

Corrumpens suam pupillam. **Si quis eam cuius tutor fuit corruerit: patitur maiorem penam quam alius: minoris vero quam rapitor. §. e. l. vna. Idem et in tomagali si corruerit postquam tutela. Idem et curatore §. 3. 30.**

De mulieribus que seruis proprijs se iunxerunt.

Seruus cognoscens suam. **Hoc stuprum acrius punitur quam aliud. Seruus enim coheret mulier subit capitalem penam. bona eius pueniunt ad cognatos mulieris. §. e. l. vna. de hoc. ff. de here. in l. i. his verbis. §. j. et in l. i. de here. in l. §. j.**

Ad legem iuliam de vi publica vel priuata.

De hoc dixi. ff. sub ppijs ti.

De raptu virginum seu viduarum: Necnon factimonialium.

Raptoris pena. **Raptorum imposita pena si rapuit honestam mulierem: aliud si inhonestam vt meretricem. §. e. l. j. in pn. ff. de fur. l. verum est. Nec distinguitur volente muliere id faciat: an inuita. Et verum sponsam suam an aliam. et.**

De emendatione seruorum.

De his qui occidunt in iusta causa. **De his qui sunt vel alius iur. §. j. Sed hodie dicitur aliquis occidat in iusta causa: vt tunc non teneatur. ff. de ver. ob. l. qui fuerit. An sine iusta causa tunc aut voluntate sua: aut casuali culpa. et. infra. e. l. j.**

Edictis

De emendatione propinquorum.

Titul⁹ iste tribuit prate senozib⁹ ppliq⁹ corrigedi minoz slicita p qlitate. cri
miniscu mobramie tu qda. r iure qsi prie. po. vt i inessu n extedat hec licetia.

Ad legem corneliam de sicarijs.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De his qui parentes vel liberos occiderunt.

De hoc dixi. ff. ad. l. pom. de par.

De maleficis et mathematicis et ceteris similibus.

Omnes illi qs vulg⁹ maleficos appellat r q dicunt se scire aliquam arte diuinam
di hij appellant mathematici. a mathis q e diuinatio. diuinat emi vl circa fonta:
vel in volatu q auspices. vl in garritu auis q augures. Et oes tales patiunt capi
tale pena. j. e. l. j. Sunt r alij. q arte magica vite innocentu infidiant. aios multi
eru ad libidinez flecut: et hij bestijs subijciunt. vt. j. e. l. multi. Idem forte si
veneno. infra. e. l. j. r hi. etiam teneu. l. cor. vt dixi. ff. ad. l. cor. de sic.

Malefici.
Mathematici
Auspices.
Augures.

De sepulchro violato.

De hoc dixi. ff. e. ti.

Ad legem fauiam de plagiarijs.

De hoc dixi. ff. e. ti.

Ad legem viscelliam

Hec lex locu habet qn libertus appetit ea q ingenuis tisi zueniut. puta aspi
rat ad honores r dignitates asserendo se ingenuu esse. Si aut libertu se fateatur
et penuria sit hominu poterit eligi. ff. de decu. l. eos qui.

Viscellia lex.

Ad legem corneliam de falsis.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De his qui sibi ascribunt in testamento.

De falsis in genere dixit: nuc in specie de quoda: qd licet non sit falsum: puni
tur tamē vt falsum. infra. e. l. senatus. j

De falsa moneta.

Falsum no mo pdictis modis comittit et punitur: sed etia in moneta ideo de
ea ponit qz grauior imponit pea: q sup alio falso. Et hz locu hec accusatio cu qs
fabricauit falsā monetā vl fabricari fecit: vl sup eo dedit osiliu. vl nō phibuit eā
fabricari. q tū i totū formare noluerit iusta pnia excusat. ff. ad. l. cor. d. fal. q falsā.

Falsa moneta

De mutatione nominis: cognominis: pronominis.

Si ingenu⁹ nomē: vel pnomē: vel agnomē mutet: si qdē i fraudē teneat. l. cor
nelia. alioquin cōtra. Seruo aut mutare non licet. infra. e. l. j. r. ff. ad. l. cor. d. fal
l. si falsi de hoc solet dici in ph. grego. cōpilationis. et in ph. li. vj.

Mutare no:
men.

Ad legem iuliam de ambitu.

De hoc dixi. ff. e. ti.

Ad legem iuliam repetundarum.

De hoc. ff. e. ti.

De crimine peculatus.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De crimine sacrilegij.

¶ *¶* **Dixi.** ff. de crimine pecu.

¶ **De seditionis z his q plebē audēt ptra rēpublicā colligere.**

Seditio.

Seditio dicit q̄si seorsum itio: qz in diuersū vadūt alioqz trahūt vela sedo-
as. p prariū vt dicit glo. hic sup rubro. Et b; seditio q̄tis publice turbatio. in
fra. e. l. j. z. ij. de hoc no. xlvj. vij. seditiosarios ea ibi p arō. Jo. an. de immu.
eccl. c. de cet. li. vij. Et tales cōdicantes seditioē puniunt pena capis vt no. l.
denūciam⁹. l. de his q̄ ad ecclē. p̄u. dixi aliquid. ff. ad. l. iul. ma.

¶ **Quādo ciuilis actio criminali p̄iudicet: et
an vtraq; ab eodem exerceri poterit.**

Dixit de ordinarijs criminibus: nūc de extraordi. p̄mittit tñ cōmunē titulum
ad p̄cedentia et ad sequentia: si ex eodem crimine cōperat ciuilis actio et crimina-
lis accusatio: an vna p̄iudicet alteri vel proxtus: vel interim. Sed dic q nō p̄i-
dicat proxtus. nisi in actione et accusacione iniuriarū. ff. de iniur. l. pretor. § j. et
.l. q̄ senatus. Sed interim p̄iudicat. vt. ff. de pub. iudi. l. interdum. z. ff. vi. bo.
rap. l. ij. § j. de hoc glo. isti. si q̄. pau. fe. dic. sup rubro.

De crimine expilate hereditatis.

¶ *¶* **Dixi.** ff. e. ti.

¶ **De vi bonorum raptorum actione.**

¶ **De accusacione violentie et de ei⁹ pene dixi.** ff. ad. l. iul. de vi. pub.

¶ **De crimine stellionatus.**

¶ *¶* **Dixi.** ff. e. ti.

¶ **De iniurijs.**

Dixi. ff. e. ti.

¶ **De famosjs libellis.**

¶ *¶* **Dixi.** ff. e. ti.

¶ **De abigejs.**

¶ *¶* **Dixi.** ff. e. ti.

¶ **De nili aggeribus non rumpendis.**

Aggere nyli.

In egypto non pluit: sed nilus certis t̄pib⁹ excurret: z inundat agros: iō ag-
geres. i. alti cumali vl coaceruariōdes aut moles hūt vt aq̄ cōtineāt. Est aut nili
aggeres rūpere. i. valla fluētis nili: s̄ p̄p̄ijs z vetustis vsibus intra xij. cubitū
vsurpare. qd̄ nephas est z vānosissimū in egypto. ideo hoc q̄si lese maie. crimē ē
ideo in eodē loco vbi rupit aggeres vel valla vsurpauerit flāma cōburet.

¶ **De his q̄ latrones vel malis crimib⁹ reos occultauerint.**

¶ *¶* **Dixi.** ff. de receptozib⁹.

¶ **De requirendis reis.**

¶ *¶* **Dixi.** ff. e. ti.

¶ **De questionibus.**

¶ *¶* **Dixi.** ff. e. ti.

¶ **De abolitionibus.**

¶ *¶* **Dixi.** ff. ad senatus cōsu. tur.

Institutionum

De generali abolitione

Ista a solo p̄ncipe indulget vt. ff. ad turp. satis dixi.

Ut infra certum temp⁹ criminalis questio terminet^r

In accusatioe p̄ficiēda certū tps. i. bienniū statutū ē. j. e. l. vl. fall. in certis casibus no. s. de iudi. l. p̄perandū. ⁊ in anē. vt ele. ap. p̄p̄ri. epi. s. pe.

Ad senatus consultum turpilianum

De hoc dixi. ff. e. ti.

De calumniatoribus

De hoc. ff. e. ti. dixi

De penis

De hoc. ff. e. ti. dixi

De sine iussu p̄ncipibus certis iudicibus liceat confiscare

Inter ceteras penas vna est confiscatio: q̄ cuilibet iudici imponere nō licet: nisi qui habet merū imperiū. ff. de iur. o. iudi. l. iij. ⁊ de offi. p̄s. l. illicitas. s. q̄ vniuersas: ⁊ hoc qm̄ confiscatio fit ex p̄sequētia pene. j. ti. s. l. ij. ⁊. iij. Sed qm̄ confiscatio fit p̄ncipaliter: vt p̄pter incestas nuptias: ⁊ tūc qz est ordinaria pena sit atuta per legem: quilibet magistrat⁹ de ea cognoscere pōt etiam municipalis.

De bonis proscriptorum seu damnatorum

Dixi. ff. e. ti.

De bonis eorum qui mortem sibi cōsciuerūt

De hoc. ff. e. ti. dixi

De sententiā passis et restitutis

Quia cōdemnati per sententiā: qm̄qz ex indulgentia p̄ncipis restituntur. i. do. de hoc dixi satis. ff. e. ti. j.

Finis Justiniani codicis Sequuntur rubricæ Voluminis et primo institutionum

Volumen vt etiam supra tradidim⁹

a cōuolutioe ⁊ collectioe varioꝝ libroꝝ nomen sumpsit: eo qz in se institutioes imp̄p̄tiales: p̄stitutioes antenticōꝝ. tres libros codicis ⁊ p̄suetudines feudoꝝ cōtineat. Hāc dicit Aulpiā⁹. Si est centū libri sunt legati: centū volumina ei dabim⁹. ⁊c. p̄ones volumē p̄ libro integro: vt totus homerī liber in q̄draginta octo libros p̄tū⁹: p̄ vno volumine accipiendū sit. Sic et Cicero: sic gellius: ⁊ alij fere oēs: licet Quidi⁹ p̄tē opto volumē dixerit: cū ait Sunt mihi mutae ter q̄ncqz volumina forme ⁊c. Et Plini⁹ de libris sui autēntici loquēs ait libros tres i ser volumina p̄pter amplitudinē diuisit. Volumē vero vel a volo deductū est: eo qz in libris voluntas appareret vel quod verius est: a voluo descendit. eo qz vel ut apud antiquos p̄suerūt vt duo cesaris antenticōnes Simiū modo hebrei: legē suā voluerūt ⁊ greci missam suam hoc tpe p̄suerūt.

Volumen

Quidi⁹ ⁊
Plini⁹
Anuck.